

שדומה לו כמשאוי לפניו: ולא למחר לעשותם. שלאחר מיהם לעמיד לבא אם בא לקיים מצות אינו טועיל דמי שפרט בע"ש יאכל בשבת: חסידים. משמע פנים בין שוקקו בין זועמות הפנים שחוקות מאריך ומאחר לנדיקים עד לעמיד לבא ולחסיס זועמות מאריך לרשעים ומאחר פורענותם עד לעוה"ב: הא שקא. כרי

השולט והמדה קום ומדוד מיד: הוא שמשאוי חמר לישראל וכו'. לפי שהם לא רצו לקבל שכרו ללא שיטמוד זכותם לזניהם אהריהם וזהו הנכרם שהקב"ה זכר להם: לרשעים נמורים. העולם הזה שאין להם הלך לעוה"ב ונריכין ליטול שכרן בלון כעון אהלב שהיה עשיר מאד דקאמר ליה בן הדד כספק וזהך לי הוא: לנדיקים נמורים. העוה"ב שאין להם הלך בעוה"ז כגון ר' אריה בן דוכא שדי לו בקב המובין מע"ש לע"ש:

פניו וכבש להשליכו כסנו. לא יאחר לשונאו א"ר אילא לשונאו הוא דלא יאחר אבל באחר הוא לצדיקים נמורים. והיינו דא"ר יהושע בן לוי מ"ד "אשר אנבי מצך היום לעשותם היום לעשותם ולא לסתור לעשותם היום לעשותם ולסתור ליטול שכרן. א"ר תנא ואיתימא רבי שמואל בר נחמני מ"ד "ארך אפים ולא כתיב ארך אף ארך אפים לרשעים וארך אפים לצדיקים: (יחזלמי חלק) י"ד ליד לא ינקה רע. אמר רבי פינחס זהו שהוא עושה צדקה ומבקש ליטול שכרה מיד. אמר ר' סימון כאיניש דאמר הא סגא והא סלעא והא סאתה קום כול תרע לך שהוא כן עהרי אבות העולם אילו בקשו ליטול שכר מצות שעשו בעוה"ז שהיכן היתה הזכות קיימת לבניהם אחריהם הוא שמשאוי אמר לישראל יחברתי את בריתי יעקב וגו': (נרכוס סא) אמר רבה לא איברא עלמא אלא לצדיקים נמורים ולרשעים נמורים. אמר רב לא נברא העולם אלא בשביל אחאב בן עכרי ורבי חנינא בן דוסא לאחאב העולם הזה ולרבי חנינא בן דוסא העולם הבא:

פניו וכבש להשליכו כסנו. לא יאחר לשונאו א"ר אילא לשונאו הוא דלא יאחר אבל באחר הוא לצדיקים נמורים. והיינו דא"ר יהושע בן לוי מ"ד "אשר אנבי מצך היום לעשותם היום לעשותם ולא לסתור לעשותם היום לעשותם ולסתור ליטול שכרן. א"ר תנא ואיתימא רבי שמואל בר נחמני מ"ד "ארך אפים ולא כתיב ארך אף ארך אפים לרשעים וארך אפים לצדיקים: (יחזלמי חלק) י"ד ליד לא ינקה רע. אמר רבי פינחס זהו שהוא עושה צדקה ומבקש ליטול שכרה מיד. אמר ר' סימון כאיניש דאמר הא סגא והא סלעא והא סאתה קום כול תרע לך שהוא כן עהרי אבות העולם אילו בקשו ליטול שכר מצות שעשו בעוה"ז שהיכן היתה הזכות קיימת לבניהם אחריהם הוא שמשאוי אמר לישראל יחברתי את בריתי יעקב וגו': (נרכוס סא) אמר רבה לא איברא עלמא אלא לצדיקים נמורים ולרשעים נמורים. אמר רב לא נברא העולם אלא בשביל אחאב בן עכרי ורבי חנינא בן דוסא לאחאב העולם הזה ולרבי חנינא בן דוסא העולם הבא:

פרק שלישי

עקביא. מטפה כדומה. טפה שכנס זרע ואע"פ שצטפת העטור אינה כדומה שאינה מסרחת כדומה האשה עד לאהר שבה ימים וכשפטרית אינה ראויה להזרע מכל מקום קרי לה טפה כדומה מפני שהיא קרובה להכריח מיד כשהיא חוץ למשי האשה. והמכהכל פנה מטפה כדומה לול מן הגחוס. והמסתכל שעתיד לילך למקום עפר רמה וטולעה. נול מן החלואי והחמדה אל הממון. והמסתכל שעתיד ליטון דין והשנון. פורש מן הסטא ואינו נקבל בעצירה: כהיך. כלומר תהלת מקורך והיינו ממקום שנתה שהוא מטפה כדומה: כורך למקום שנתה הולך. שהוא טור הקצר: אדם. למה נקרא שמו אדם שהוא אפר דם מרה כלומר כולו הנל לכך לא יתגאה. מרה היא לחלוותי מרה היוולדת מן המריכה שכתב ומתגברת בלדס הכל לפי המדשים ופניו העמים ולפי המאכל שאוכל ועל ידי בלדס הלהים ונגעים ומכאנשים יש שקרוי בדברי הכופאים מרה שחורה ויש שקרוי מרה כדומה: שחול. מקום שחול ניחו: יתני אדם יצר טוב. שיעשה מלהמה עם יצר רע: ודונו סלה. יום המות שהוא דומה עולמים: דיסטד

פרק שלישי

עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לירי עבירה. דע כאן באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון מאין באת כשפה סרוחה ולאן אתה הולך לכקום עפר רמה ותולעה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: **ג'רסי'** (יחזלמי כוסה ס"ב) רבי אבא בריה דרב פפי ור' יהושע דסכנין בשם רבי לוי שלשה דרש ר"ע מפסוק אחד "חכור את בוראך בורך בוראך, באירך כמקום שבאת, בורך לכקום שאהה הולך, בוראך לפני מי שאתה עתיד ליתן דין וחשבון": **מ'אין** באת מטפה כדומה: (כוסה ס) א"ר יוהנן ארם "אמר דם מרה בשר" בושה "סרוחה" רמה ואיכא דאמרו "בושה" ששאל "רבה דכתיב בשו"ן: **ולאן** אתה הולך. (נרכוס ס) אמר ר' לוי בר הסא אמר ר"ל לעולם ירגיז אדם יצר"ט על יצר הרע שנאמר

מחוקן לנו מה רב טובך אשר צמנת ליראיך (ילקוט עקב ס"ו): הצור התקוף תמים פעלו פעולתם של בצי העולם שלימה לפניו מאחר מחן שכרם של צד קרי ומאחר פורענותם של רשעים אלו לא נטלו כלום משלכם בעוה"ז ואלו לא נטלו כלום משלכם בעוה"ב שנאמר הלא הוא כמוס כמדי התום באולרותי אימתו אלו ואלו טעלים למחר כשהוא יושב בדין כי כל דרכו משפט למחר כשהוא יושב בדין עם כל אחד ואחד ונתן לו את הראוי לו (ספרי ס' האזינו):

פרק שלישי

הסתכל בשלשה דברים. בן עזאי אומר כל הנותן ד' דברים כנגד עיניו ועל לבו טוב אינו חוטא לעולם מאין הוא בא ולאן הוא הולך ומי שהוא דיינו ומה עתיד להיות מאין הוא בא ממקום ההסך ולאן הוא הולך להסך והאפלה מאין הוא בא ממקום העומאה (כ"א הענופה) ולאן הוא הולך לעמא את אהרים מאין הוא בא מליחה סרוחה וממקום שאין אדם יכול לראות ולאן הוא הולך לשחול ולאנדון בגיבנס ולישרף באור ומי הוא דיינו ידע שאין דייט של צער וזם אלא ארון כל המעשים ברוך הוא אין לפניו לא עולה ולא שכהה ולא משוא פנים ולא מקח שוחד ומה עתיד להיות רימה ותולעה שנאמר אף כי אנוש רימה וכן אדם תולעה ר"ש אומר אדם רימה בחייו ותולעה בחיותו רימה בחייו אלו הכנים ותולעה בחיותו זהו שמתחיש בחיותו ר"א בן יעקב אומר אדם נאה ומשונה ומוציא דבר מגונה מפיו משלו למה"ד לערקלין גדולה וביב של בורסקי קצוע בתוכה כך אדם נאה ומשונה ומוציא דבר מגונה מפיו אס מוציא ממשו פלייטן או אפרסמון או אחת מכל מיני בשמים עאכ"ו שהיה מתגאה על הכריות (מסכת ד"א): בשלשה דברים יסתכל אדם בכל יום בשעה שכתבם לבית הכסא אומרים לו ראה דרכך כדרכי נהמה ובשעה שמקוין לו דם אומרים לו ראה שכתב ודם אחת ובשעה שהוא עומד על המת אומרים לו ראה להיכן אתה הולך ועדיין איך תזור כך אלא אחת יושב ומרבה לדבר דברים יתורים שנאמר אולת אדם חסלף דרכו ועל ה' יועף לבו (תנא דבי אליהו זוטא פ"ג): ולאן אתה הולך. שמעוני אחי ועמי שלא חכוואו לידי גסות רוח אלא

תורה אור ת דברים י: א שמוח לר: ב מצלי יא: ג ויקרה כ: א קהלם יב: ב הבלים ד: ג קבלה ו:
 [א] ע"י (נרכוס יו) רבה צמר ללוותיה אמר כפי אלפי עד שלא נוצרתי איש כדאי ועכשיו שנוצרתי כאלו לא נוצרתי עבר אחי כתיב קיו צמיהתי הרי אני לפניך ככלי מלא בושא וכלימה כיו: וע"ש (כ"ד) גלוי וידוע לטנין מרשעו וכלימהו "נחיינו ונאחריהו כמה זהולעה: ושי' (צ"ב ע"ה) א"ל הקב"ה לחיים בך נשחכתי ונאחריהו נקיים באדם: ושי' (נדרים ס') ופתח יצרי עלי וקבץ לפורדתי מן כולל אמרתי לו דעש לשה אהב מתגאה בעולם באינו שלך נמי שעתיד להיות רמה ותולעה כיו:

עקביא

פרק שלישי

אבות

דיספד יספדויט פ' . ר"ל דפי' דיספד על אחר יתן אל לב דגס אוחו יספדויה
 דמיתמו דכיינו שיכור פ"י זה יום המיתה שלו וכייט סוף כל האדם (רש"י):
 דידל . מריס קולו כנכי וכמסד : דילי . מליס אס המח מביס האכל לקבר :
 מדדן וענני . עסדיקון דמרטנות : כאלס . ספתחו פתוח ורחב : זה דרכס .
 לפיל מיניס כתיב קרבס כתימו לעולס ליינו

קבורס וכדר כתיב זה דרכס כסל לנו כלומר
 יודעיס כס זה דרכס אכל כסל לנו כליומיהס
 ממוסיס כמלגס מהשיב אל כליומיהס מהכנת
 טעס וממא סאמר מחמח האכל שכתי ודאי כס
 שוננין מ"ל ואחריהס אס הסמיד לנח לפשט
 אחרי אונדס כפיהס ירע סלס ויסמרו חמיד
 ועל"י אינס חוזנין : אלו דריקיס . ומאי יודעיס
 שימוטו נוהינס אל לבס יום המיתה ומשכין
 ידיין מן הפנייה והרשעיס אינס יודעיס
 פאומה עושיס פלמס כלינס יודעיס ומחסיס :
 חלל רע . על דריקיו כול אומר ועדיין בימי
 יחוקאל חי וקדשו חלל : כי חורה ויה מליס
 דמנו עלן . חיזה חורה עסקט שינינו עלינו
 מדייה של ניהנס : פ"כ . עד ודע כי על כל
 חלס : עמוד סימי . שני עמודיס ספמיד שלמה
 כאלס עס סימי יכן ופס הכ' בעזו סימי
 לעולס השיב : פסיס . המפלין סלעיס סיב
 בלעז : אומרי . חוכס אחי : מיתת עולס .
 לפוה"כ : סיב כוכס . מאימס משפטו אס
 לדין

אלל יסחכל אדס בעלמו וידע שלאחר מיתה יהא רמה ותולעה ועטר ט'
 (תנא דבי אליהו רנא פי"ח) :

בי מקרה בני האדם ומקרה הנכמה מקרה אחד להם . כנגד מי אחר שלמה
 המקרא הזה לא אמרו אלא כנגד כ"ו שהוא נחלתו רמה וטוב תולעה

ואין אדם מעולה מן הנכמה כלום ולא עוד
 אלא כל הטוב שנכלל בהמה אינו טמא
 אלא טומאת ערב אבל הטוב שנכלל אדם
 הוא טמא טומאת שבעה דבר אחר בהמה
 שמתה אינה מטמאה באוכל אצל אדם שמת
 הוא מטמא באהל ד"ל הטוב שנכלל בהמה
 הוא לבדו טמא ואינו מטמא את אחרים
 אצל הטוב שנכלל אדם הוא טמא ומטמא
 ג"כ לאחרים ואמר כי לכלב חי הוא טוב
 מן הארבה המת טוב תינוק בן יומו שהוא
 חי שחימתו מושלכת על כל הנרות מן
 עוג חלב כבשן שימש לאברכס לעבד
 ופרסות רגליו היו ארבעים מיל כיון שמת
 ירדו שקלים ורמשים על גבו ועוד שלמה
 החלף שנאמר בו ויחכם מכל האדם ואם
 היה חכם מכל האדם למה אחר ומותר
 האדם מן הנכמה אין כי הכל הכל והלא
 אדם כשהוא אוכל הוא מנדה להקב"ה
 וכשהוא שותה הוא מנדה וכשהוא כולך
 לישן הוא מנדה וכשהוא מתעורר משנתו הוא
 מנדה א"כ האך נחשב לנכמה שאינה
 מכמת כלום אלא אין הכתיב מדבר אלא
 על טעת המיתה כיון שמיני קצו של אדם
 נמות כסס שנמלכין על הנכמה לשמיטה כך
 נמלכין על האדם למות לכך נאמר ומות
 האדם מן הנכמה וגו' ולא עוד אלא נכמה
 שמתה יש לה מנוחה אצל בני אדם
 שעוברין על מצותיו של הקב"ה ומכעיסין
 אותו כמעשהו שאינם כגונים ומתו בלא
 חשונה מעמידין אותן לדון ומאירין להם כל
 מעשיהם בפניהם והיין אותם על כל
 מעשיהם (תנח"א פכ"ד) :

למקום עפר רמה והולעה" : (נרכוס יח) אמר רב יצחק קשה רמה למת כשחם בבשר הרז
 שנאמר 'אך בשרו עליו ינאב : ולפני מי אתה עתיד כו' . (סנה סג) אמר רב הונא
 מאי דכתיב 'שמת בחור בילדותו וישיבך וגו' ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט עד
 כאן דברי יצר הרע מכאן ואילך דברי יצר הטוב : (נרכוס כה) בשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו
 תלמידיו לבקרו ביון שראה אותם דהחיל לבכות אמרו לו רבינו נר ישראל עמד הימיני פשיש
 החוק מפני כה אתה בוכה אמר להם אילו לפני כלך בשר דם היו כולכין אותי שהיום כאן
 וסחר בקבר שאם כעס עלי אין כעכו כעס עולם ואם אוסרני אין איסודו איסוד עולם ואם
 כמיתני אין סיתתי מיתת עולם ואני יכול לפייסו בדברים ובמסון ואעפ"כ דיתני בוכה ועכשיו
 שכולכין

תצא רוחו ישוב לאדמתו . משל למה הוצר דומה לנאד שהוא נפוח ומלא רוח ועומד בארץ מי שהוא רחוק ממנו סבור שהוא כלום
 מה עשה הגיע אליו וראה שהוא נאד ונגע בו ונפל ויצא הרוח שבו שמלאו אחר אותו האיש מזה היותו מחיירא לא היה בו כלום אצל הרוח
 היא המעמדת אותו כך אחר הקב"ה אין הנשר כלום שנאמר כל הנשר חציר וגו' וכ"ל אף כי אנוש רמה וגו' אינו עומד אלא על הרוח יצאת
 הרוח מיד נעשה עפר וכ"ל תצא רוחו ישוב לאדמתו וגו' כך אחר הקב"ה אינו צרואי את האדם הזה והוא עומד ומתאבלה נא פנחריב הרשע
 ונחנאה וחרף וגדף ויצאת רוחו מיד אבדו עשתונותיו וכן פרעה וכן חתן וכן כל רשעי עולם מחרפים ומנדפין וכן רוח יצאת רוחן אבדו עשתונותיהן
 דלונכס פרקליט שהוא עומד לעולם בעמו בו בכל עת ואחס עומדים שנאמר אשרי שאל יעקב בעורו וגו' אס אחס יודעיס כמו אחס כוטמחיס
 כמי שעשה שמים וארץ משמתחתי את השמים והרקעתי את הארץ שמה וזו מתקומן כך מי שהוא כוטמ כזי אף שכרו טוסק לעולם לכך נאמר אשרי
 שאל יעקב בעורו וגו' (מ' תהלים קמ"ו) : כתוב בספר בן כירא זכור את יום אסיפתך ואסוף חרפה וקצץ זכיות כי כיום אכסיפת האדם אין מלוכו
 הון ורב כח כי המעשה נכון וליך לפניו ונדקתו תאיר עינו (ברייתא דתככת כלה) : אם חסן אתה להתרחק מן החטא לא ותשוב ועיין בסופו דכתיב
 החכם עיניו בראשו ועיני בקצה הארץ מסתכל למה שיש לפניו ומשכח כושו (ברייתא דמסכת כלה) :

ולפני מי אתה עתיד . כי לכל חסן יש עת ולכל עת יש חסן היך מה דבר נש בעי עביד כהאי עלמא עביד כרס חתן דינא וחושבנא (מ' קהלת ס"ח) :
 רבי אלעזר בן עזריה אמר אוי לנו מיום הדן אוי לנו מיום תוכחה ומה יוסף הצדיק שהוא נשר ודס כשהוכיח את אחיו לא יכלו לעמוד בתוכחתו
 הקב"ה שהוא דיין ובעל דין ויושב על כסא דין ודן כל אדם ואחד עמ"כ"ו שאין כל ב"ו יכולים לעמוד לפניו (ב"ר פ' צ"ג) :
 ובשביל כך היה בוכה רבי יוחנן כשעט פטירתו ואמרו לו תלמידיו רבינו נר ישראל אס אתה בוכה אנחנו מה תכא עלינו ואמר להם ר' יוחנן
 לתלמידיו בני הארץ לא אככה שמעמידך אחי לדין ומאירך לי את כל מעשי כסני ודין אחי עליכם ולא עוד אלא שאומרים לי מפני
 מה מתו בניך כחיך ולא זכית לחיובנו של עולם ולא די לכן אדם בעולם כמתין בניו בחייו אלא שדין אותו עליהם (תנח"א פכ"ד) :
 רשעי ישראל יודעין שמתים בנין בעונותיהן שנאמר גס בכנפיך נמלאו דס נפשות אכזריות נקיים וגו' ואינס עושיס טעובס ואומר יודע
 צדיק כסס בהמתו ורחמי רשעים אכזרי יודע צדיק נפש בהמתו כינר יש בו באלס ד"ת ומצות שומר את עצמו שלא יבא לידו עבירה
 ולידי דבר מכושר מפני שהעלה דבר על דעתו ואומר אוי לי אס אחטא שימותו בני בעטתי לכך נאמר יודע צדיק נפש בהמתו ורחמי רשעים
 אכזרי כינר יודעין שמתים בנין בעונותיהם וזוין עליהם כאכזרים לכך נאמר ורחמי רשעים אכזרי כמדדו כה מדדת להם שנאמר כנה
 יום ה' בל אכזרי ועברה וגו' והטאים ישמיד ממנה וכסהן מעבירין ושוקדין ומתחרים לעבור עבירה ואומרים אין בכך כלום שנאמר כי נערה כהא
 רשעה כמדדו כה מדדת להם ט' שנאמר כי כנה כיום בא צוער כחטר והיו כל זדים וכל עושה רשעה קש וליהט אותם וגו' (תנח"א פ"ט) :
 והאינו השמים והאדמה . אחר לו הקב"ה למשה אמר להם לישראל הסתכלו בשמים שנראתי לשמשכס שמה שינו את מדתם או שמה גלגל חמה
 אינו עולה מן המזרח ומאיר לכל העולם כולו כענין שנאמר ורחס כשמש ונא השמש ולא עוד אלא שמה לעשות לי רטני שנאמר וקוא
 כחתן יוצא מחופתו ויש כגבור לרון אורח ומשמע הארץ אמרי פי הסתכלו בארץ שנראתי לשמשכס שמה שינתה את מדתה שמה זרעחס ולא
 למחא

תורה אור ד תפליס עג : ה טס מט : ו קהלת ט : ז שינ כג . ה יחוקאל כה : ט דברים יז : י איוב יד : כ קהלת יא :

[א] ט"י (הנסדק ק') וילאו וראו כגני האכזיס כסושעיס כי כי פולקתס לא פתוח ואשס לא חככס . ועי' (כסכות ק"ד) כשעס כרשע ואחד מן העולם שלס כמות של
 מלכסי חלסס יולאוס לקראהו אמת אומרה אין גלום אחר כי לרשעיס ואחס אימרה לו לפענכס טעכנון ואחס אומרה לו רדס וכסככס את ערליס : ועי' (סנה קנ"ב) כמתין
 של רשעיס זוממחס וכולכות ומלךך אחד עומד כסוף העולם ומלךך אחד עומד כסוף העולם ומקלעין כמתין ופ לום כנאמר ואס נפס אויבין יקלעטס כסוף כף כקלע : ועי'
 (יכמות פ"ג) כתיב ננא פוס פחיס . ננא מוס לרשעיס שלא יקו בעולם כוס ויחטאו וסלו כנינס : ועי' (עירובין י"ט) שפס שמוס יש לנינס כו' פתסס שלל כסמכסס
 כינרו טזל טס :

מעשיהן מוכיחין עליהן ועליהן ועל כיוצא בכן ועל העושים כמעשיהן מהו אומר הכתוב עליהן וכבוש עובדי פשתים שריקות ואורגים חורי (תנ"ך ט"ז ס"ד): היה בן וומא אומר ודורש נחצייסת בעולם הזה אין אחה מתנייש מן הקב"ה לעולם הבא שהוא אש אוכלה למח שאין בשתו של העולם הזה כלום

אלא בושח עמידתו של העובד שנאמר על זאת יתפלל כל חסיד אליך וגו' (שמות רבה משפטים):

יבושו ויבהלו. רבנן אמרי לעתיד לבוא נוטל הקב"ה הצדיקים ומראה להם גיהנם ומקומות פנויות נחוט ואומר להם מקומות הללו פנויות לכם אלא זכייתם ועשיתם מעשים טובים וירשתם גן עדן וכן הרשעים נוטלן ומראה להם גן עדן ומקומות פנויות נחוט ואומר להן אלו המקומות פנויות לכם ולחציריכם אלא שנתחייבתם כמעשים הרעים וירשתם גיהנם א"ר יבוסע בן לוי אין הקב"ה מקלל את הרשעים אלא בכוסה ולא עוד אלא שכופל לכן קללתם שנאמר יבושו ויבהלו מאד וכשהוא מנרץ את הצדיקים כופל להן נרצחן לא תבושו ולא תכלמו ואכלתם אכול ושטע (מדרש תהלים פ"ו):

אמר ר' יבוסע בן לוי ראה כמה היה כח הכוסה ששני פעמים הוא מוכירה וכו' בלשון הוא מנייש העכו"ם וכו' מנרץ את הצדיקים שנאמר לא תבושו ולא תכלמו אחר רבי יבוסע בן לוי לא נכתב ספר יחזקאל אלא למען תזכרו ונשתתף אלא כיון שראה דוד שכך היה הכוסה קשה החמיל מתפלל עליה ואומר כך ה' הסיתי אל הכוסה (מ' תהלים פ' לא):

הוא מתפלל בשלומה של מלכות. וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד אמר ר' שמעון בן לקיש ככה טוב מאד זו מלכות שמים וככה טוב מאד זו מלכות הארץ וכי מלכות הארץ טוב מאד אחתהא אלא שהיא טובעת דקוין של צרות שנאמר אנכי פשיתי ארץ ואדם עליה נראתי (כ"ר פ' ט):

הנעור

בדר יודום כי נטל עליו: גרסי' (פ"ז ד) אמר רב יהודה אמר רב שמואל מ"ד יותעשה אדם כדני הים וגו' למה נמשלו בני אדם לרגי הים מה דנים שבים הגדול מחברו בולעו אף בני אדם אלמלא מוראה של מלכות הגדול מחברו בולעו בני אדם מהפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו: (נכנס נח) פתח ר' שילא ואמר ב"ר ה' הגדולה והנכורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ אמרו ליה מאי קאמרת אמר להו הכי קאמינא בריך רחמנא דיהב מלכותא דארעא בעין מלכותא דרקיעא ויהיב לכו שולטנא ורחמי דינא: שנים שישבין ואין ביניהם דברי תורה כו': (קידושין מה) דרש בר קפרא כל שאינו לא בטקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ דור הנאה מכנו שנאמר יבמושב לצים לא ישב מושבו מושב לצים: (סנהדרין ג) תניא רבי נהוראי אומר כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק והו' דבר ה' בזה: אבל שנים שישבין כו': (שנה סג) אמר רבי ירמיה אר"ש בן לקיש שני תלמידי חכמים הנחמים זה לזה בהלכה הקב"ה מקשיב להם שנאמר יאו נדברו יראי ה' איש אל רעהו וגו' אין דבור אלא נחת שנאמר ידבר עמים תחתיו וכו' (לעיל פ"א מ"ח): מנין אמילו אחר. (אבות דר"ב ס"ח) משלו משל למה הדבר דומה לאחר שהיה לו בן קטן הנחתו ויצא לשוק עמר ונטל את המגלה והניחה בין ברכיו והיה יושב ולומר בה הא למדת שאף יהוד שיושב ועוסק בתורה שברו כחשבל בסרום:

שאינו מחוקך. שאינו מטורף. מן החלכ ומן הגדיף האמריץ: ערבי עבדות. שמתוך שכן ממחרץ לחקן לרבי שבה אין עתה לב אם מטורף הוא: זה הממלא משום לעני. לפיל קאי אם עוב ואם רע זה הרגיל להמלא דדקתו לעני בשעת הדחק ולא בשעה שקודם הדחק שיוכל לבקש מונוטיו ולקחתו בשעת הזול: לעללל. לקנות התבואה כדמחנמיק ועללל ארעא: לתליחא. להפסד ולהזדוד כך שמעתי ול"ל לקנות בשעת הדחק מזון שעה שהוא מולה בשלו כדאמריין הלל סילוחיה הלל מזונא הלל צביחא קשה לעניותה: לביית אלהים. כלומר למעלה ולשעם מיחה קאמר שיהא פהוד ונקי מעוונות: עליו. לשון נקיה הוא כלומר על ענינו ולא עליו: רגלי החיות. טובי פרסומיהן: קרסולי. אכתירא קבילי"ל בלעז: שוק. הוא העלם הנמכר עם הרגל: רכובי. הוא עלם היך הכמוך לשוק: ירך. הוא עלם הקולית החקוע במתנים:

מאתני' היו מחפלי בשלומה של מלכות. מכל המלכות: יראי ה' הים אל רעהו הכי כפון שמים: יודום. לשון קול דממה דקה כדרך השונה יחדי שהוא שונה בלחש: כי נטל עליו. כאילו נתינת כל הסודיה כולה היתה בעבורו בלבד: שנאמר וכמושב לים לא ישב. וזה שאינו בלחש מאלו כמה יתעסק אם לא בלינות: ורהמי דינא. אובסי משפט:

מאתני' ולא אמרו עליו דברי תורה. ובצרכם המזון שמברכים על השלחן ונלאין ידי חובתן. והשוב כאילו אמרו עליו דברי תורה. כך שמעתי: מוזמי ממים. מחקרוכוס ע"ג דכתיב וילמדו לבעל פטור ויאלכו זבחי ממים: מלאו קיח לואה. וע"ג קרויה לואה. דכתיב לא תאמר לו: בלי מקום. כשביל שלל הזכירו שמו של מקום צריך הוא על השלחן: דכתיב וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'. מיד כשדבר בדברי תורה נקרא שלחן אשר לפני השם. ויש אומרים מלאשו של מקרא הוא יולא. דכתיב והמזבח עץ שלם חמום. אל תקרי חמום אלא חמות. כמו יש אש למקרא. שלם. כנגד תורה וביאים וכמונים. ואמרי לה מקרא. משנה. וגמרא. שצריך אדם לדבר בן על השלחן. ואז קרוי שלחן אשר לפני ה'. כך פירש רש"י: ה"ג.

הקורא שיר השירים ועושה אותו כמין זמר שקורא בננייה אחת שהינו נקוד בה ועושה אותה כמין שיר אע"פ שמפיר השירים הוא ועקרנו שיר אומר לעשותו כמין שיר אלא בקריאתו: הקורא פסוק צניח המשתחוה בלא זמנו. במיסב על ייע עושה שהוק צד"ח וקורא פסוקים בקול רם לשחק בהם צניח המשתפה אבל אם אומר בזמנו על המשהה כגון שהוא י"ס ונוטל כוס בידו ואומר עליו דברי הגדה ופסוקים ממנינו של יום מציה טובה לעולם: כס

בן קטן הנחתו ויצא לשוק עמר ונטל את המגלה והניחה בין ברכיו והיה יושב ולומר בה הא למדת שאף יהוד שיושב ועוסק בתורה שברו כחשבל בסרום: (תנ"ך רנה פ"ה) קומי רני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך נכח פני ה' סכאן אמרו כל ת"ח שיושב וקורא ושונה ועוסק בתורה הקב"ה יושב כנגרו וקורא ושונה עמו שכאן אמר נכח פני ה' ולהלן הוא אומר ויחננו אלה נוכח אלה וגו'. מה להלן פניהם של אלו נוכח פניהם של אלו ופניהם של אלו נוכח פניהם של אלו אף כאן: מתני' ג רבי שמעון אומר שלשה שאכלו על שלחן אחד אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים: שנאמר כ"י כל שלהנות מלאו קיא צואה בלי כקום אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו משלחן של מקום ב"ה שנאמר וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה': (סנהדרין קא) תנו רבנן הקורא פסוק של שיר השירים ועושה אותו כמין זמר והקורא פסוק בבתי משתאות בלא זמנו מביא רעה לעולם מפני שהתורה חוגרת שק ועומדת לפני הקב"ה ואמרת לפניו רבוננו של עולם עשאוני בניך ככטר שכנגנים בו לצים אמר לה בתי בשעה שאוכלין ושיתין במה

תורה אור ס קבלת ד: ע ישיש יד: ק פסלים ג: ר שם א: ש מלאכי ג: ת איכה ג: א חקוק ח: ב נחמים ט: ג תהלים ט: ד נמוכר טו: ה מלאכי ג: ו תהלים טו: ז איכה כ: ח מ"ח כ: ט ישיש כח: י יחזקאל מה:

[א] פי' כמ"ג מ"י כסיפקא וזכונ יום אחד כו': [ב] מיל כמ"י כסיפקא וזכונ נמי כנסיות של עמי הארץ: [ג] פ"ל כמ"ג ריש חס"י כסם מדרש משל למנר שאמר לאחיו יהודה דונר וכו' [ד] פי' לקמן כמ"ד כל העוסק בפסוקים בלילה כפינה כנגדו כו': [ה] פי' (ע"ז ח') ישאלל שג'ל פונדי פיג בערכה סס פינר גברי עשהה מתס כו':

הנעדר כליל רבי יוחנן וריש לקיש רבי יוחנן אומר אין רנה של תורה חלל כליל שנאמר קומי רוני כליל. ר"ל אחר ביום וכליל שנאמר וכגית צו יומס וליל ר"ל סוף פשיט קרא וכי סוף מטי באלון קראי ותקס בעוד לילה קומי רוני כליל הוה אומר יפה למדני ר"י חור ואמר לית לתון חמין חולפני מה נהיר בלפי ולמס דכוס דלילי ודימחא (ויק"ר פי"ט) : והמפנה לבו לנטלה. כל זמן שדברי תורה נכנסין ומולחין חדרו לכ פנוין ושרויין בתוכה אין יצר הרע שולט ככן ואם לאו אין אדם יכול להוציאו מתוכו משל למלך שסיה מהלך במדבר ומלא סס טרקלין וחדרים פנוין נכנס ושורה בתוכו כך יצר הרע אס אין מולא דברי תורה שולט ככן ואין אדם יכול להוציאו מתוכו (מ' משלי פכ"ד) :

בלבי

שנאמר 'ואוכלים כדים מצאן ועגלים מתוך מרבק ובתיב בזריה לכן עתה יגלו בראש גולים'. חנו רבנן כל ת"ח המרבה סעודתו בכל מקום לסוף מתריב את ביתו ומאלמן את אשתו ומייתם אה נזולין ותלמודו משתכח מסנו ומחלוקות רבות באות עליו ודבריו אינן נשמעים ומחלל שם שמים ושם אביו ושם רבו וגורם שם רע לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות מאי היא אמר אביו קרי ליה בר מיחס חנוני רבא אמר בר מרקד בי כובי רב פפא אמר בר מלחך פונכי רב שמעיה אמר בר כך רבע : אבל שלשה שאכלו כו'. (נכוחים) אמר רב יהודה שלשה רברים המאריך בהן מאריכין ימיו של אדם ואלו הן המאריך בתפלתו והמאריך בשלחני והמאריך בבית הכסא כו'. מאריך על שלחני דילמא אתי עניא ויחייב ליה מירי דכתיב 'המזבח עץ שלוש אמות גבוה וכתיב וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' פתח במזבח ומסיים בשלחן ר' יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרויהו בוסן שבית המקדש קיים סוכת מכפר על ישראל ועכשיו שלהנו של אדם מכפר עליו : (סס סד) א"ר אבין הלוי כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה שנאמר 'ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני האלהים וכי לפני האלהים אכלו והלא לפני משה אכלו לומר לך כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה : (פסחים קיג) שבעה כמנחתן לשמים אלו הן כו'. ו"א אף מי שאינו מסב בחבורה של מצוה : (ירושלמי מועד קטן פ"ג) א"ר יוחנן לווין ברבית לחבורת מצוה ולקידוש החדש רבי יוחנן בצפרא הוה נחת לכנישהא והוה מלקט פירורין ואכל ואמר יהא חולקי עם אילין דאכלין הבא רומשית :

מתני' ד רבי חנינא בן חנינאי אומר הנעור כליל והמהלך בדרך יהודי והמפנה לבו לבטלה הרי זה מתריב בנפשו : גרסי' (חנות דל"ג פכ"ט) רבי חנינאי בן יעקב אומר הנעור כליל מהך רברי תורה כיון יפה לו מהך רברי שיהא פיסן דע לו רבי יעקב בן חנינאי אומר הנעור כליל ואינו פותח פיו ברברי תורה ראוי לו ומוטב לו שנהפכה לו שליותו של אסו על פניו ולא יצא לאי"ר העולם ולא ראה את העולם : (עירובין סה) אמר רב יהודה לא איברא ליליא אלא לשינתא אמר ריש לקיש לא איברא סידרא אלא לגרסא אמרי ליה רבנן לרבי זירא מהדרא שמעתתך אמר להו דימסא ניהו אמרין ליה בנתיב דרב הסדא לרב הסדא לא בעי מר נינים פודתא אמר להו השתא אתו יומי דאריכו וקטיני ונינים טובא אמר רב נחמן בר יצחק אמן פועלי דימסא אמן רב אחא בר יעקב יוצא ופרע : (סעתיא לה) תניא ר"א הגדול אומר סטיו באב ואילך כו' דמוסיף יוסיף ודלא מוסיף יאסף תני רב יוסף מאי יאסף אמר רב יוסף תקבריה אמיה : (מגילה יג) אמר ריש לקיש כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו הוט של חסד ביום שנאמר 'יומס יצוה ה' חסדו ס"ס יומס יצוה ה' חסדו משום דבלילה שורה עמי : (תמיד לב) תנא ר' חייא כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו שנאמר 'קומי רוני בלילה וגו' נכח פני ה' : (מנחות קי) 'שיר המעלות וגו' העומדים בבית ה' בלילות מאי בלילות א"ר יוחנן אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בלילה מעלה עליהם הכתוב כאילו עוסקים בעבודה : (סנהדרין נב) א"ר אלעזר כל בית שאן דברי תורה נשמעין בו בלילה אש אוכלתו שנאמר 'כל חסך טמון לצפוניו האכלהו אש לא נופח ירע שריר באהלו אין שריר אלא ת"ח שנאמר 'קובשרירים אשר ה' קורא : (עירובין יח) א"ר ירמיה בן אלעזר כל בית שנשמעין בו ד"ת בלילה שוב אינו נחרב שנאמר 'ולא אמר איה ואלהי עושי נותן זמירות בלילה : (ירושלמי מגילת) א"ר ר' לוי בשלשה מקומות השמן מצוה לקטרג הסהלך בדרך בעצמו והישן בבית אפל לעצמו והמפרש בים הגדול : (טעמיא מ) א"ר יהושע בן לוי היה סהלך בדרך ואין לו ליה יעסוק בתורה שנאמר 'כי ליות הן הם לראשך וענקים לגרנותך : (סעתיא יד) 'אל תרגו בדרך א"ר אלעזר אמר להם יוסף לאהו אל תהעסקו בדבר הלכה שמא הרגו עליכם הדרך איני והא א"ר אלעאי ברבי ברכיה שני ת"ח שמהלכין בדרך ואין ביניהם דברי תורה ראויין לשרף שנאמר 'וידי הטה הגלכים הלוך ודבר והנה רכב אש וכוסי אש ופרידו בין שניהם. מעמא דאיכא דבור הא ליכא דבור ראוק לשרף. לא קשיא הא למיטרס הא לעיוני : (שנה קמס) אל תפנו אל האלילים. אמר רב תנן אל תפנו אל מדעתכם : (כתובות נט) רבי אליעזר אומר כו' הבטלה מביאה לידי זיסה רשב"ג אומר כו' הבטלה מביאה לידי שעמוס :

מתני'

תורה אור כ מעלי טו : ל עמוס ו : ס יחזקאל מא : ג שמוס יח : ס טעלים סנ : ע איכא נ : ס טעלים קלד : צ איוב כ : ק יואל ג : ר איוב נט : ש מעלי ג : ה טעלים טט : א פ"ג כ : ב ויקרא יט :

א אף על פי שכצוה ללמוד ביום ובלילה אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה. לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפ"י אחת מהן בשינה ואכילה ושהיה ושיחה וכיוצא בהן אלא בהלמיד תורה ודברי חכמה (בלכות ס"ט) :

[א] פי' (מעלי י"ב) ישראל בעט שאלכין ושותין מתחילין נדים ונכריי השכחות : [ב] פי' (כנהרין כיג) נקי דעת שנוחלים לא היו נכוסין נסעודס אה"כ יודעין מי מוכס עמקן : [ג] פי' מ"ד בעסקא שניס של שתיים : [ד] פי' (שנה ל"ב) כל שממק אס עמנו לעכירס חכומס וטעמיס יונאין צו כו' ופי' רש"י כממק עמנו * מפני לנו לכך כו'. וכימחא (כ"ט) כרואי ענינה קשה מענינה קו' *

בת כהן. זריכה לשימחא לכהנים ולא ליטנוס משפחה ולהיפחא לישראל : ומאלמן את אשתו. שמבקש למודו ור"ל לו וגולה למונות וברי אשתו כאלמנת חיות : גזולין. יסומים : וחלמודו משפחה. שאיט פוסק לחזור חזרו : ומחלוקים רבות בלות עליו. מתמה שפכה פלמודו או סקטוס שהקף מחנוני למעודתו : וקרו ליה. לנביא : צר מרקד צי כוני. צנו של מרקד בין החיות כדרך שהלויים עושים שמשתקים ומרקדים בחמיות להפקותן בשכרן : מלחך פינכי. לוחך קמרות : כך רבע. מקפל לכוזו ורוכז וישן כך דרך המטיכרין שאינו יכול לילך לביתו ולעכב על מסעו חלל מקפל כמסעו תחזיו וישן : כך. כמו צר תמחא מוך שקך וגי כמס' תמרים : והמאריך על הפלתן. שמחך כך פמיס בליס ומתפנכין : המאריך בבית הכסא. רפואה היא לו : חבורה של מטה. כגון משכה של צריה מילה או צת כהן לכהן : לוין צרינית. דרנן לנודך כעודת חבורת מטה דהייט שיבור פנה. וי"ל לנודך כעודת שבת : ולקידוש החדש. ולנודך כעודת שששין בשעת קידוש החדש :

מתני' הנעור כליל והמהלך בדרך יהודי. ומתשג כלבו דכני הנאי : הרי זה מתסייב בנפשו. לפי שלילה הוא זמן למיזיקים. והמהלך בדרך יהודי הוא נסגיה מפני הליסמיס. וכמה פגעים רעים. ואם היה מהשב דברי תורה היתה משמרתו : חלל לשינתא. כלילי תקופת חמו כ"כ נסופפת : חצי יומי. שהוא נקצר : דלריכי. לישן : וקטיני. לעסוק בתורה ובמלות : וניס סוכא. וניסן הרבה : יוצא ופרע. היה לו עת קטוע לשנות כך וכך והיה רגיל לעסוק בתורה ובמלות ביום ופעמים שהיה פרוז במזוטיסו ביום ופורע קביעות עמו כלילה : דמוסיף. לילוח על הימים ועוסק בתורה מוסיף הקב"ה בנים על שנותיו : ודלא מוסיף. לעסוק בתורה עמו : חוס של חסד. טחן חט צמיני הכריות : כל השך וגו'. כל לילה צפון ונחבא ממלפוני החורה שאין ד"ת נשמעין בלוחו בית : חתכלהו אש לא נופח. זה אשו של גיהנם שאין לך נפוח : ולא חמר היה חלוה עשי. לא האריך להתאונן ולומר היה עושי והרניי חרב מי שנותן זמירות של תורה כלילה ולהכי נקט לילה שהקול נכמע מרחוק : תרגז עליכס הדרך. תהשו : לישקף בלש. דכתיב וכנה סוסי אש וכתיב נכהוא ענינא הלוך ודנר ולהכי כתיב להשמעין דלי לאו שהיו הולכין ומדברים בדבר הלכה לא היו נזולין : הא למגרים. תכעו ליה באורחא חלל במילתא דתכעו ליה לשינוי לא : שעמוס. שיגעון :

מתני'

עליהם לצרכה שנאמר חמת מלחך תלחם וצדק משמים נשקף ואין השקפה אלא לצרכה שנאמר השקופה מתעון קדשך וגו' וצדק את עמך וגו' וכל זמן שאין ישראל עוסקין בתורה ואין עושין רצונו של מקום ח"ו נכנס עליהם לקללה שנאמר ומגדל עד צבא השמים ותפל ארצה מן הצבא ומן הכוכבים ומרחסם וגומר וצבא תנתן על

ארצה עשמה והלחמה : וזה ישראל טוב . פי' ראה לשמאל : בזמן שששן רעו של מקום . הדגן שלם וכשאין ששן רעו עטלו ומלח להם שהוא שלו : **בְּרִיתִי** עשרה שהיו יושבים בדן . גרסיק : בעדת אל . ואין עדה פחותה מעשרה שנאמר במרגלים עד מתי לעדה הרעה הזאת . יאלו יהושע וכלב הכי עשרה : ומתן חטילו חמשה

התמוד בפעם ותשלך חמת ארצה ועשקה והלחמה ואין צבא השמים אלא ישראל בפעם זה פשעה של תורה שנאמר ותשלך חמת ארצה ועשקה והלחמה כל למדת אם השליכו ישראל ח"ו את דברי תורה לארץ מיד עשקה והלחמה כעכו"ם וכו' צא וראה כמה גדול כח פשעה של תורה שלא הרבה ירושלים ולא הרב בית המקדש אלא בפשעה של תורה שנאמר בפשע יעקב כל זאת ואין זאת אלא תורה שנאמר מתי האיש החכם ויבן את זאת וגו' על מה הצדה הארץ וגו' ויאמר ה' על עובד את תורתו וגומר (תנח"ך פ"ח) :

בר פוי יזנח ישראל טוב אויב ירדפו ואין טוב אלא תורה היך מה דאת אמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתו אל תעזבו : (מכילתא בשלה פרשת ויבא עמלק) יולחם ישראל ברפידים אחרים אומרים אין רפידים אלא רפיון ידים לפי שרפו ידיהם מן התורה לכך בא השונא עליהם לפי שאין השונא בא אלא על רפיון ידים מן התורה שנאמר ויהי כהכין מלכות רחבעם וכחוקתו עוב את תורת ה' וכל ישראל עמו ומה הוא עונשו של דבר ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שישק מלך מצרים על ירושלים וגו' ויקח את אוצרות בית ה' : (גרי"ס פ"א) א"ר יהודה אמר רב מ"ד כי האיש ההבם ויבן את זאת דבר זה נשאל להכסים ולנביאים ולמלאכי השרת ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו שנאמר ויאמר ה' על עובד את תורתו : (ירושלמי מגילה פ"א) הני רשב"י אם ראת עיירות שנתלשו מסקומן בא"י דע שלא יהיו בשכר סופרים ומשנים מ"ט יעל מה אברה הארץ נצחה כמדבר מבלי עובר ויאמר ה' על עובד את תורתו : ועול דרך ארץ . (גרי"ס פ"א) רבי שמעון בן יוחאי אומר בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי עצמן שנאמר וואכפת דנגך ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן שנאמר ויעבדת את אויבך וגו' : (ש"ס) רבי הנינא בר פפא רמי בתיב ילכן אשוב ולקחתי דגני בעתו וכתוב וואכפת דנגך ותירושך ויצורך לא קשיא כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום : **בְּרִיתִי** ר' הלפתא איש כפר חנניא אומר עשרה שישבין ועוסקין בתורה לבינה שרויה ביניהם שנאמר ואלהים נצב בעדת אל ומתן אפילו חמשה שנאמר וואגדתו על ארץ יסדה ומתן אפילו שלשה שנאמר ויקרב אלהים ישפוט ומתן אפילו שנים שנאמר וראו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע וגו' ומתן אפילו אחד שנאמר ויבא המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך :

שנאמר בקרב אלהים ישפוט . שלשה דייים . ושי צעלי דייים : ומתן חטילו שלשה . שנאמר וואגדתו על ארץ יסדה האש והאוויר והמים שהם שלשה על ארץ יסדה על יסוד הארץ הם מקיפים הרי לך שלשה קרוין חגודה אי נמי מלינו שלשה קרוין חגודה חגודה חגודה שהם שלם קלחים ויש ספרים שכתוב בהן ומתן חטילו חמשה שנאמר וואגדתו על ארץ יסדה שאדם חגוד צידו חמת שיש צה ה' אלכטות כלל אלכטות צבד קרוין חגודה ובראש המקרא הוא חומר חגודה בשמים מעלותיו כלומר השכינה שהוא בשמים יורד לחמה לארץ כשיש שם חגודה עוסקים בתורה : ומתן חטילו שלשה שנאמר בקרב אלהים ישפוט . שהדיינים הם ג' . כי נפל עליו . לשון ספק חגודים וסכות ותפל כלומר שהשכינה סוככת עליו : בעדת אל . בבית מעד שלו : ומתן חטילו וכו' . עדה קרואה עשרה שנאמר עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו' יאלו יהושע וכלב : בקרב אלהים ישפוט . ואין בית דין קרויים אלהים אלא בג' : ויקשב ה' וישמע . מתחין להם שם : אשר אזכיר את שמי . אשר יזכר שמי פ"ט מתי ודברי : אבוא אליך . לשון יהוד הוא : מיכתב מליהו . כדכתיב ויכתב ספר זכרון : קדמה שכינה ואחיה . קודם שיהיו כל העשרה . אלהים נצב בעדת אל מעיקרא משמע : עד דיחתי . כדכתיב ישפוט בשעה המשפט : **בְּרִיתִי** מן לו משלו . לא חמט מלכהעסק בחפשי שמים בין בנוסף בין במשק שאין נתן משלך לא מעטף ולא ממוק שאתה וממוק שלו : מה נאה חילן זה מה נאה מר זה . הוא הדין לכל שיחה בטלה אלא מדבר בכוונה שדך כולכי דרכים לדבר מה שרואים בעיניהם ויש חומרים דאשמעין רבואה דאש"ג דעל ידי כן הוא מוכך כדך שכה לו כפולמו אשפ"צ מעלין עליו כהילו מתחייב בנפשו מתי שהפסקו מתחנתו : מר . חלם המתחייב כמו מר לכה מר : עשו . מתחבאים ממנו : בימים ויטומה . לזונן זה לזו : העבודה . שבעה : פש מד . זוחל . דמו לא נריך לחטוקין יתום ויתומה : צאלכלב . חומר חפיים : מה עשה לך חובה . הקב"ה : אלא כחמד מעני ישראל . משום דמעשה נסים הוא ואמר להנות ממעשה נסים כדאמרין לעיל ולא עושים לו נס מנכים לו מזכותיו : מלוה

וש"ה לא תיראום . שבשעה שישראל יראים מן המקום אף עכו"ם יראים מן וכן דוד אומר ה' לי לא אירא כשהוא שלי לא אירא וכשאת מניחין את ידחתו אף עכו"ם פושטין בהן שנאמר וזה ישראל טוב יראין ממנו הכל . יראין מישראל (אגדת בראשית פט"ו) :

משל לכן מלכים שהיה מלך אחר חביו והיה מלך צ"מ שהיה מלך חביו והיו בני אדם רואים לחביו עמו והיו יראים מפניו אחר ימים כניח לחביו והיה מלך לעצמו החילו הנריות מכין אותו בא לו אצל חביו וא"ל כך עשית לי ה"ל אתה עשית לעצמך שהנחת אותי כך ישראל כיון שעושין רצונו של מקום עכו"ם יראים שנאמר וראו כל עמי הארץ וגו' ואומר שמש עמים ירגזון ויגר מואב וכה"ל ושמע ויחס לכבו ולא עשו אלא עברו על דבריו וכשעמדו לחומות הקדמונים החילו טעקים לפני הקב"ה אומר להם אתם גרמתם לעצמכם שנאמר תוסרך רעהך ומשנותיך תוכיחך ודעי וראי כי רע ומר עונך את ה' אלהיך (ילקוט פ' תנח"ך) :

גְּרָסִי (גרי"ס) אכר רבין בר אדא אכר רבי יצחק מנין שהקב"ה מצוי בבהכ"נ שנאמר ואלהים נצב בעדת אל ומתן לעשרה שמתפללים ששכינה עמהם בדן ששכינה נצב בעדת אל ומתן לשלשה שישבין בדן ששכינה עמהם שנאמר בקרב אלהים ישפוט ומתן לשנים שישבין ועוסקים בתורה ששכינה עמהם שנאמר וראו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפני יראי ה' ולחושבי שכו . מאי ולחושבי שכו . אמר רב אשי אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה ומתן לאחד שישב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר ויבא המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך ובי מאתר דאפילו אחד תרי מיבעיא תרי מיכתבין מליהו בספר זכרונות חד לא מכתבין מליהו . וכו'

איכה ישבה בדד . צודד כל העולם תמיכות עליה על מה אגדה ארץ נצחה כמדבר תכלי ויש ויאמר ד' על עובד את תורתו לחלך שהיה חובב את בנו עשה לו מניין של זכר ותולה אותו בצוארו לא עשה אלא כעיסו ונטל חביו ממנו את המניין ועשה לו ככלים ונתנם כרגליו של בנו כך עשה הקב"ה אותיות של תורה במניינות ונתנה על צואריהם של ישראל שנאמר כי לויית חן הם לראשך וענקים לגרנרותיך חתן לראשך לויית חן עטרת חפצרת המגדל לא עשו אלא עזבו את התורה שנאמר עזבו את תורתו וינחשו כה כתב אותיות פורעניות והביאם עליהם איכה ישבה בדד (פסיקתא פ"ב) :

כאחר דאפילו תרי תלתא מיבעיא . מהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא ולא אתיא שכינה קמ"ל דדין נמי היינו תורה וכו' מאחר דאפילו תלתא עשרה מיבעיא . עשרה קדמה שכינה ואתיא . ת"חא עד דיהבי : **בְּרִיתִי** ר' אלעזר איש ברתותא אומר חן לו משלו שאתה ושלך שלו וכן ברור הוא אימר כי ספך הכל וסידך נתנו לך . ר' שמעון אומר המהלך בדרך ושונה ומפסיק מטשנתו ואמר מה נאה אילן זה מה נאה ניר זה מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו : **גְּרָסִי** (מענין כד) אלעזר איש ברתותא כד חזו ליה גבאי צדקה משו מיניה דכל דהוה נקיש הוה יהיב להו יוכא חד סליק לשוקא לכובן לה גזוניה לברתיה חזויה גבאי צדקה משו מיניה אזל ודהש בתרייהו אמר להו אשבועתיכו במאי עסקיתו א"ל בנרזינא דיהום ויתומה אמר להו העבודה שהן קודמים לבתי שקל כל מה דהוה ליה יהביה ניהלייהו פש גביה חד וזא אול וכן ביה הישי ואסיק שדייא באכלבא אתיא דביתיהו א"ל לברתה מאי איתיה לך אמקיה סליקא אתיא למפתח בבא דאכלבא חזויה אכלבא דמליא חייט וקא נפקא בצנורא דדשא ולא כיפתה בבא פהיטי כי אתא מבי מדרשא אמרה ליה ראה מה עשה לך אוהבך אמר לה העבודה תרי הם הקדש עליך ואין לך בהם אלא כאחד מעני ישראל :

אם אשכחך ירושלים תשכח ימיו . אומר ר' אלעזר הקסר תורתו צידכם והקן צידו

הורה אור : כושה : מ משלי : ע שמות טו : פ ודברי יצי : צ שם : ק ודברים : ר שם : ש דברים יא : ח שם כח : א כושה לו : ב דברים יא : ג קהלים פ"ד : ד כושה ט : ה קהלים פ"ג : ו מלאכי ג : ז שמות כ : ח תהלים פ"ג : ט מלאכי ג : י שמות כ : כ דברי יצי :

עקביא

פרק שלישי

אבות

בידי וזנינו צריכים זה לזה אם אחס צריכים לי להציל את הקץ אף אני צריך לכם שתשמרו את תורתו כדי לקרב את בני ביתי ואת ירושלים וכשם שא"ל לי מלהשכיח את הקץ שהרי נשבעתי חשכה ימינו כך אחס אף לכם רשות מלהשכיח את החורב שכתב מיתנו אש דת לנו (פסיקתא פיסקא ותאמר ציון):

תן לו . מלוה ה' חונן כל א"ל אלעזר כתיב ונתן לחם לכל בשר בא זה והטף לו את המטה אחר הקב"ה עלי לשלם לו גמולו הכ"ד ונתולו ישלם לו רבי תנחומא אמר לה נשם רבי חייה בר אבא רבי נתן אמר לה נשם רבי יודן נר"ס ורבנן נשם רש"ל אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כניכול דרכו של לוח להיות עבד למלוה כס"ד ועבד לוח לאיש מלוה (ויקרא רבא ס' לד):

משלו . אל תאחר אף לי ממון ושכל כממון שלו הוא שנאמר לי הכסף ולי הירב אמר ה' נכחות אס עשית צדקה תוכה לממון ואם זכית לממון עשך ממט צדקה צמוד ש"הו צורך קנה ממנו העולם היה ותנחול העב"כ שאם אף אתה עושה ממנו צדקה יעוף סחאוס שנאמר הכעוף עיניך זו נאוינו (דל"ו ס"ד):

שאתה שלו . רבי שמעאל אומר בא וראה רחמי על מי שאמר ויהי העולם על ט"ד שאדם קונה את עצמו בממון מודי שמים שנאמר כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ואומר איש כסף נפשות ערכו ואומר כופר נפש איש עשרו ואומר לכן מלכה מלכי יספר עליך ומעיד בצדקה פרוק ואומר אס יש וגו' ואומר ויחוננו וגו' מצאתי כופר (מכילתא משפטים פרשה י):

רבי פנחס נשם ר' ראובן אמר כל מי שנותן פרוטה לעני הקב"ה נותן לו פרוטות וכי פרוטה נותן לו והלא לא נותן לו אלא נפשו הא כולד היה כבר נ"י פרוטות ועני עומד בשוק ואף צידו אלא תשעה ובה אחד ונתן לו פרוטה ונטל כבר ואכלה ושנת נפשו עליו אמר לו הקב"ה אף אתה נשמה שנספך מנפשת ללאת מתוך גופך אני תשיבה לך לפיך משך מוכיר לישראל וכי יומך אחיך (ויק"ד פל"ו):

כך פתח רבי תנחומא מלוה ה' חונן כל וגמולו ישלם לו . מלוה ה' חונן כל כניכול לה' הוא מלוה וגמולו ישלם לו איר פינחס הכהן בן חמא א"ר ראובן חכו וגמולו ישלם לו יכול נתן פרוטה לעני הקב"ה משלם לו אלא אמר הקב"ה נשמו של עני היתה מפרנסת ללאת מן הרעב ונתת לו פרנסה והחיות אותו היום שאני מחזיר לך נפש חתה נפש למחר נכך לו כתך באף לדי חולו ולדי מיתה ואומר אני לכם את החיות שעשית עם העני ומציל אני אותם מן המיתה הוי וגמולו ישלם לו שאני משלם לך נפש חתה נפש אמר הקב"ה דורך שנקרית מלוה לי (תנחומא משפטים):

כתיב עטרת תפארת שיבה כדרך צדקה תמצא . ר' מאיר אול למחלא ראה אותן כולן שחורי ראש אמר להם תאמר מתעטת בית עלי אחס דכתיב ציה וכל חריתית ביתך ימותו אנשים אמר ליה רבי תפלה כדרך צדקה תמצא מתי אחס למד מאברהם

מלוה ס' חוק דל . האזן דלים מעשה מלוה להקב"ה וכתיב עבד ליה מלוה : ימצא צדקה . משמע יבא לדי עניות וימצא בני אדם שיפשו לו צדקה : נפקין . סו ימצאים לקן פנים : אמרו . לפאספרולוגוס לא כן אמרם שלא יחזו אל בני אדם וארי חזרו אמר י"י כהן אית שקרן שאנסגרוסו שלו שקר כלמד על כרחי צריך אפי לאדות שאף ממט באנסגריסט עלי : אבנע . עס חכס פרמי היה ותחא בטוכנים : אול ואסי . דאף מול לישראל וישל לו ספלה : בפרסי גובי . גב' חסיס סקללו עם הקרס בלא יודע : ממין בהדי . סמיליס סת לכל המורה כחחס ואולכין ימד והאחד גובה מכולס : אלא קלימנא ומרמינא . אבכס ולסיס בסלי : שוואי נפשיי כמחן דסקלי מינא . עשייתו ענמי כגובה הימנו ומחמי מפלי חלקו : לא ממיסס ממונא . ומיכו מיסס כגובה יעוס אלא ממיסס עמפס מלס ומספס חייס : כלולא . ממיס בטוכנים : למכנתא . ספקא על זכב פיס כמו עם בראשס : דיסחנלי . אנספרייסוף

תן לו . (נ"ז י) אמר רבי יוחנן מ"ד למלוה ה' חונן כל אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כניכול עבד לוח לאיש מלוה: תן לו משלו"י. (פסיקתא סרספ עשר חפסר) יעשר תעשר כך פתח רבי תנחומא בי רבי זשיה כ"בר את ה' מהותך אמר הקב"ה לא אמרתי לך כבדני משלך אלא משלי כבד ה' ממה שחונך מהותך בן ביתי אתה אם נתתי לך ויש לך בידך תן לי משלי וכן הוא אומר מי הקדימני ואשלם מי של לשמי את שלא אני הקדמתי ונתתו בן מי עשה לי מוזה ומעקה שלא אני הקדמתי ונתתי לו בית מי הפריש בבורות והאשית הגו שלא אני הקדמתי ונתתי לו צאן מי עשה מלית וציעית שלא הקדמתי ונתתי לו חבמה . מי אמר לי שירה עד שלא עשיתי לו ניסים שלא תאמר מרבה עלינו מצות הוא אמר הקב"ה לא בקשתי משלך אלא משלי בקשתי אמרתי לך שתביא לי קרבן שלא האמר ששאלתי לך כי יולד . כך אמרתי לך יעשר תעשר שלא האמר שמא משלך בקשתי ראה מה כתבתי לך יעשר תעשר את כל תבואת זרעך איכתי כשאתן לך ראשון היוצא השדה שנה שנה הוי אם כיברתם את הקב"ה במצות שנתן לך אף אתה סכבדו משלך אלא משלו כבד את ה' מהותך ממה שחונך נתן לך בן מול אותו נתן לך בית עשה מוזה ומעקה נתן לך חצר עשה מיכה נתן לך צאן הפרש בבורות וראשית הגו נתן לך בהמה לא תחשיב בהם אלא עשה מצות שלא תחרוש בשור חמור ולא תרביע בלאים נתן לך כסף וזהב עשה בהם מצות עשר תעשר את כל מהו את כל אפילו מסונך : (נ"ז י) אמר רבי יצחק מ"ד ירוף צדקה וחמד ימצא חיים צדקה וכבוד משום ירוף צדקה ימצא צדקה אלא לומר לך כל הרוף צדקה הקב"ה ססציא לו סעות לעשות סחן צדקה :

שאתה שלו . (יחפלי ענכ פי"ו) תרין תלמידין הוון נפקין מיקפוע כיסין חמתן תרא איספרולוגוס אמר אילין תרין מי נפקין ולא חורין מי נפקין פגע בהון חר כב אמר לון זכון עמי דאית לי תלתא יוסין דלא מעמית כלום והוה להון חר עגול קצין פלגא ויהיבנא ליה אכל וצלי עליהון אמר לון התקיים לכון נפשיכון בודין יומא הך דקיימתון לי נפשי בהדין יומא נפקין בשלם וחורין בשלם והוון חמן בני אינש דשמעין קליה אמרין ליה ולא כן אמרת אילין תרין מי נפקין ולא חורין אמר אית הבא נברא שקר דאיספרולוגויא דידיה שקרין אפילו כן אאלן ומשפשיך ואשבתך חכינתא פלגא בחדא טובלא ופלגא בחדא טובלא אמרו מה טיבו עבדתון יומא דין וחצין ליה עובדא אמר ומה ההוא נברא יוכל עבד דאלהון דיהודאי סתפיים בסלנות עיגול : (פנת קט) שמואל ואבלס הוו יתבי הוון קאולן הנך אינשי לאנמא א"ל אבלס לשמואל האי נברא אול ולא אתי דפריק ליה חויא ומית א"ל שמואל אי בר ישראל הוא אול ואתי אדיתבי אול ואתי קס אבלס שדי לפוגיא אשכח ביה חויא דפסיק ושדי בתרתי גובי אמר ליה שמואל מאי עבדת אמר ליה כל יומא הוי מרימין ריפתא בהדי הודי ואכליין האידנא הוה איכא חד מינן דלא הוה ריפתא בהדיה הוה קא סכסיף אמיתא לוו אנא קאימנא ומרימנא כי ססאי לגביה שוואי נפשיי כמאן דשקלי סיניה בי היכי דלא ליכספ . א"ל מצה עבדת . נפק שמואל ודרש יוצדקה תציל ממות ולא ממותה משונה אלא ממותה עצמה ומדריבי עקיבא נמי אין מול לישראל דר"ע הוה ליה ברתא אמרו ליה כלדאי דהוה יומא דעיולא לבי גננא פריק לה חויא ומיתא הוה דאינא מילתא טובא דהוה יומא שקלתא למכבתא דנתא בנדא איחרמי איתבי בעניה דחויא לצפרא כי קא שקלה לה הוה קא סריך ואתי חויא בתרה אמר לה אבה מאי עבדת אמרה ליה בפניא אתא עניא קרא אבכא והוה פריד כולו עלמא במעודתא וליכא דשמעיה קאימנא שקלתי דיסאתני דיהבית לי יהבתיה גיהליה אמר לה מצה קא עבדת נפק ר"ע ודרש יוצדקה תציל ממות ולא ממותה משונה אלא ממותה עצמה : (אננס דר"י ס"ג) מעשה בחסיד אחד שודיה רגיל בצדקה פעם אחת הלך וישב בספינה בא הרה ושבוע ספיתנו בים . ראדו רבי עקיבא ובא לפני ב"ד להעיד על אשתו להנשא עד שלא הגיע עת לעמוד בא אותו איש ועמד לפניו א"ל את הוא שמבעת בים א"ל הן ומי העלך סן הים א"ל צדקה שעשיתי היא העליחני סן הים א"ל סאין אתה יודע א"ל כשיודתי למעמקי מצולה שמעתי קול רעש גדול סגלי הים שזו אושר לוו חו אושר לוו רצו ונעלה את האיש הזה סן הים שעשה צדקה כל ימיו . באותה שעה פתח רבי עקיבא ואמר ברוך אלהים אלהי ישראל שבתר ברברי תורה וברברי חכמים שדברי תורה ודברי חכמים קיימין הם לעולם ולעולמי עולמים שנאמר "שלח לחמך על פני הים כי ברוב היםים תמצאנו ועוד כתיב הוצדקה תציל ממות : (נ"ז י"א) תניא אמרו עליו על בנימין הצדיק שזיה מסונה על קופה של צדקה פעם אחת באתה אשה אחת ועמדה לפניו בשני בצורת אמרה לו רבי פרנסני אמר לה העבודה אין בקופה של צדקה כלום אמרה לו רבי אם אין אתה ספרנסני דרי אשה ושבעה בניה מתים , עמד ופרנסה משלו לימים חלה בנימין הצדיק

הרויה אור ל מפלי יע : מ עס כנ : נ דמיס כנ : ס ספלו : ע ליוב סא : פ דמיס כנ : צ עס : ק מפלי סא : ר עס יא : ק קלס יא : ח מפלי יא : א) פי' (ברכות ל"ט) כל כוכב מסוה"י בלא ערבה כאלו נהנה מקדמי שמים שנאמר ל"י הארץ ומלוה :

כדי צדקה תמצא מתי אחס למד מאברהם

הוריה אור ל מפלי יע : מ עס כנ : נ דמיס כנ : ס ספלו : ע ליוב סא : פ דמיס כנ : צ עס : ק מפלי סא : ר עס יא : ק קלס יא : ח מפלי יא : א) פי' (ברכות ל"ט) כל כוכב מסוה"י בלא ערבה כאלו נהנה מקדמי שמים שנאמר ל"י הארץ ומלוה :

עקביא

פרק שלישי

אבות

למנעמתייתו* : חתה חמרת וכו'. מתורגמך למדע לפיכך נכרה אדם יחיד לומר
 לך כל המקיים נפש חתה מיתרלל כאלו קיים עולם מלא וכהיו קול דמי אחך
 דמו ודס ארציותו אף כשחתה מקיים וחי אחך פתך הן מעלים על ידך היו
 ומי ארציותו שמדה פוכה מרובה ממדה פורענות לעולם : בזמן שפועל רעט של
 מקום . הדגן שלהם וכשאין עופין רטנו עטלו
 ומלחה להם שהוה שלו : שמוטתיו של אדם .
 שרר טיפתרנס ממס : הכרוטתיו . הפסד
 שפסיד להפסיד : זכה . למל טוב יתן חוזה
 חסרון לפניי : חוז להו בחלמא . נמוח
 יה"כ : דנש מיחסר ז' מזה דינרי . בחותה
 שנה : שקל מימיהו דקס . כל השנה סיה
 סטן בדברים וגנה מהס דקס : סט גביהו .
 ערב ר"ה טיכסר דינרי שלא נטו לדקס
 משנע מזה דינרי : לא חדחל . למסד
 יתיר : חמתי לא חמתי לן . ממחלס סק חלמס
 וסיו עתתן הכל : חד בר נש . אדם אחד
 סיה בעל דיע עשיר ונח העני לדון עמו לפי
 רב : שלח רב . אחר העשיר לבוא לדון ואמר
 העשיר עם עני זה אר ארד לדן וכי זה
 כגודי סלח אס יבוא כל הנמלים שנערכיים
 שסס הנמלים רצים לא יוכלו לפעון מפחמות
 אונות שלי ונזמח אחר : שצע . רב פסוכתו
 ואמר מה מסגה זה כמה שאני שלו כי לא
 יארך נעמרו חנא קללה ויאכר ממוט : מן
 יד . מיד ילחה גזרה ממלכות טיכס העשיר
 וכסיו לחוצר המלך : חתה . בא חלל רב וח"ל
 הספלל עלי טיגלל נספי מן המלך אף שהיה
 ממונו אבד הספלל עליו ונילל גוטו : על מדה .
 זו שלא יבא לידי עניות דבר המזומן הוא
 לבוא או עליו או על נט או על בן נט :
 הפוסק מדברי תורה . מי שפוסק בתורה ופוסק
 על דברי מיהה בעלה : מלוח . דברי לחלוחית
 וטיק

* כתיב פי' ס'ק

אין לך כס חייס למלאך חמות אלא מדה כדקס בלד שנאמר כי יגורתי
 מפני סאף והחמה וגו' ואומר מתן כסתר יכפה אף ואזחד בחיק חמה
 עזס מעטס נסתי משפחות של
 מקיס בלא ימיהס אחר להס
 הצדיק ונמה למות אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה
 רבש"ע אתה אמרת כל המקיים נפש אתה מישראל
 כאילו קיים עולם מלא ובגייסין הצדיק שהיה אשה
 ושבעה בניה ימות בשנים מועטות הללו מיד קרעו לו
 גזר דינו הנא הוסיפו על שנותיו כ"ב שנים : (ראה בסנה
 פי) אמר רבי יצחק ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של
 אדם אלו הן צדקה צעקה שינוי השם ושינוי מעשה
 צדקה דכתיב וצדקה תציל מסות כו' :
שאלתה ושליך שלוי (נכנסת לה) ר' חנינא בר פפא רמי
 כתיב "לכן אשוב ולקחתי דגני בערה וכתיב
 "ואספת דגנך ותירושך ויצהרך לא קשיא כאן בזמן
 שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל
 עושין רצונו של מקום : (כ"ב ס) אמר רבי אלעזר בזמן
 שבהמ"ק קיים אדם נותן שקל ומתכפר לו ועכשיו שאין
 בהמ"ק קיים אדם עושין צדקה מוטב ואם לאו באין
 העכו"ם ונומלין אותה בורע שנאמר יגונשיך צדקה :
 (ס) ריש ר' יהודה בר שלום בשם שמונתיו של אדם
 קצובים לו מראש השנה כך הפרותתיו של אדם קצובים
 לו מר"ה וזה הלא פרום לרעב לחמך לא זכה ועניים
 מרורים תביא בית , כי הוא דבני אחתיה דריב"ז הוא
 להו בחלמא דבעו מיחסר שבעה מאה דינרין עשינהו
 ושקל מיניהו לצדקה פ"ש גבייהו שויכסר דינרי כי כסא
 מעלי יומא דכפורי שדרו דבי קיסר שקלינהו אמר להו
 רבן יוחנן בן זכאי לא תרחלו שויכסר דינרי גבייכו
 שקלינהו מינייכו אמרו ליה סנא ידעת אמר להו הכי
 חזאי לכו בחלמא אמרו ליה אמאי לא אמרת לן
 דניחבינהו אמר להו אמיתא כי היכי דתעברו מצוה
 לשמה : (יחזלמי מדכיס ס"ט) א"ר זעירא עניות מצויה
 כהורא חד בר נש הזה בעל דיניה עתיד אתא בעי מידון
 אנה בעי מתי מידון כד אן אחין כל גמלייא דערבייא
 לא העגין קורקסיוא דאפותיקי דרזי שמע ואמר מהו מתנאה דלא ליה תרא פתחא בה כן יד
 נפקת קלווכים כן מלכותא דיעול הוא ומדליה לסמיון אתא גבי רב אמר ליה צלי עלי די נפשי
 תחוד צלי עליו והור עלה : (שנס קנ"ח) תניא ר' אלעזר הקפר אומר לעולם יבקש אדם רחמים
 על סדה זו שאם הוא לא בא בא בנו ואם בנו לא בא בא בן בנו שנאמר "כי בגלל הדבר
 הזה תנא דבי ר' ישמעאל בגלל הוא שחודר בעולם אמר רב יוסף נקמינן האי צדבא מרבנן לא
 מיעני והא קא חזינא דמיעני אם איחא דמיעני אהדורי אפחחא לא מיהדר , א"ל ר' חייא לדביתהו
 כי אתי עניא אקדים ליה ריפתא כי היכי דלקרמו לבגין . א"ל מילת קא לויסת להו א"ל קרא
 כתיב כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי רבי ישמעאל בגלל הוא שחודר בעולם : (מטורס מ) כיוצא
 בדבר אחא אומר ריש ואיש תכבים נפגשו וגו' בשעה שעני הולך אצל בעוה"ב ואומר פרנסני
 אם ספרנסי מוטב ואם לאו 'עשיר חדש נפגשו עושה כולם ה' מי שעשאו עשיר לזה עושה אותו
 עני עני לזה עושה אותו עשיר : רבי שמעון אומר הנהלך בדרך ושונה וכו' : (פ"ג ג) א"ר לוי
 כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיתא מאכילין אותו נחלי רחמים שנאמר "הקוספים מלוח
 עלי

דכתיב ביה וכל מרצית ביתך ימותו אנשים
 אחרו לו רבי מה לנו לעשות אחר להם
 כיון שמגיע בן מבניכם לפרקו ראו מה דתו
 ותנו לדקה כדי דמיו ויבא פליכס מה
 שכתוב ודקה תזיל ממות והלכו ועשו כן
 והזילו את עמנו מן המיתה (תנוד"ר פ"י) :
 ושליך שלו . אס כספ תלוה את עמי הה"ד
 יש רעה חולה ראותי תחת השמש
 עושר שמור לבטליו לרעתו ואבד העושר
 ההוא צעניקרע אשירי אדם שהוא עומד
 בנסיונו שאין בריה שאין הקב"ה מנסה אותה
 העשיר מנסהו אס תהא ידו פתוחה לעניים
 ומנסה העני אס יכול לקבל יסורין ואינו
 כועס שנאמר ועניים מרודים תביא בית
 ואם עמד העשיר בנסיונו ועושה צדקות
 הרי הוא אוכל ממוט בעוה"ז והקן קיימת
 לו לעולם כנא והקב"ה תזילו מדוניה של
 גיהנס שנאמר אשירי משכיל אל דל ביוס
 רעה ימלטו ה' ואם עמד העני בנסיונו
 ואינו מצטע הרי הוא טוטל כפלים לע"ל
 שנאמר כי חתה עם עני חושיע מתי חתה
 למד מאיוב שנתיסר בעוה"ז ואלס לו הקב"ה
 כפלים שנאמר ויוסף ה' את כל אשר לאיוב
 למשנה אבל העשיר שעינו רעה כולך הוא
 וממוט מן העוה"ז ואבד העושר ההוא צעני
 רע שעינו רעה כנגד נבאי דקס לחס סגלל
 הוא בעולם לא מי שהוא עשיר כיוס עשיר
 למחר ומי שהוא עני היום עני למחר
 אלא לזה מוריד ולזה מעלה שנאמר כי
 חלכיס שופט זה ישפול וזה ירים (שמות
 רכס פל"ט) :

כי נר מצוה ותורה אור . מכו כי נר מצוה
 אלא כל מי שעושה מצוה הוא כאלו
 מדליק נר לפני הקב"ה ומחיה נפשו
 שנקראת נר שנאמר נר ה' נשמת אדם ומכו
 ותורה אור אלא הרבה פעמים שאלס
 מחבב בלבו לעשות מצוה ויצר הרע שנתכו
 אומר מה לך לעשות מצוה ומחסר את
 נכסוך עד שאתה נותן לאחרים חן לנניך
 ויצר טוב אומר חן למצוה ראס מה כתיב
 כי נר מצוה מה הנר הזה כשהוא דולק
 אפילו אלף אלפים קרויין וסנקין מדליקין
 סימנו אור במקומו כך כל מי שיתן למצוה
 איט מחסר את נכסיו (שמות רכס
 פרסה ל"ו) :

א"ר חזין כעני הזה עומד על פתחך והקב"ה עומד על ימיו דכתיב כי יעמוד לימין אכיון אס נחת לו דע מי שעומד על ימיו נותן לך שכרך ואס
 לא נחת לו דע מי שעומד על ימיו פורע מתך דכתיב להושיע משופטי נפשו א"ר איבו כתיב נתן נתן רב נתן כי בגלל הדבר הזה
 אכן עלמא חדמי לגלגלח דאנטיילח דמלח מתרוקן דמתרוקן מתמלח חני בשס ר' אלעזר נקמתן של ישראל ביד עניים דכתיב וקרח פלך אל ה'
 וכהי כן חטא (ויק"ר פל"ד) : מעשה באחד שהיו לו נכסים הרבה והיתה נפשו רעה ולא נתן צדקה מימיו פעס אחת נשתטה ונטל אש והצית
 בכמים שלו ונטל כספו וזכנו והשליכו לים גטל קורדום וסיצר את המצות של משקים שהיו לו מי גרם לו כל זאת על ידי שלא כיבד את ה' עד
 שכוך עליו (פסיקתא דעשר תעשר) : וכן בדוד הוא אומר . ויהי גלילה ההוא ויהי דבר ה' אל נתן לאמר לך ואמרת אל עבדי אל דוד וגו' כיון
 שחטע דוד כך מיד היה צא וישב לו לפני השכינה ושחה מלא קומתו ארצה ואמר חני שכשמים יהי שמך הגדול מבורך לעולם ולשולמי עולמים ותהא
 לך קורות רוח מישראל עבדיך בכל מקומות מושבותם על שהגדלתנו ורוממתנו וקדשתנו וקשרת לנו כתר של ד"ת מסוף העולם ועד כוסו התורה
 שפשיתי לפניך משלך עשיתי וגמילות חסדים שעשיתי לפניך משלך עשיתי ואס"ה בשכר תורה שעשיתי קמטא לפניך הקניית לי העוה"ז וימות בן דוד
 וטוה"ב שנאמר ויצא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר מי אנכי אדני ה' ומי ביתי כי הביאותני עד הלום וגו' כל הענין (תנוד"ר פ"ח) :
 בכל דרכיך דעוה . הוי טחטו בלכך לפניך בכל דרך שאתה הולך כשס שפיה דוד עושה היה מלך ואמר איני מלך הוא מלך והוא המליכני וכה"א
 וידע דוד כי הכיני ה' למלך על ישראל היה גבור ואמר איני גבור היה עשיר ואמר איני עשיר וכן הכריז ואמר לך ה' הגדולה והגבורה וגו'
 וכה"א ויהי דוד עושה משפט ודקה לכל עמו ירד למלחמה ונחא ואמר לא תנצרתני נצחתי אלא הוא עורני והוא הניגחני ונצחתי ויצרתי להיות עושה
 מלחמה וכה"א האל המאורני חיל לכך אמר ברוך ה' טרי וגו' (מ' תהלים פרסה קמ"ד) :

תורה אור א כספ נ : ב דמיס יא : ג יעניס ס : ד שס נח : ה דכיס סו : ו פאלי סט : ז שס כנ : ח איוב ל :
 [א] וסס המלחמים מעטן דקס עיין נביב ד"ע חיד כחודך ועיל ס"ב סיו נכיס"א מרנס דקס מרנס שלום , וע"ל נפיה סייג די פדוס נותני דקס ולקטן סייג נכיס"א
 מפסות כינ לעושר :

עקביא

פרק שלישי

אבות

נביאים וכתובים ופסוקי אש אלו משנה הלכות ואגדות ומה תלמוד לומר ויפרידו בין שניהם תלמוד שחזר לפני הקב"ה ואמר רבש"ע עשיתי לך קורת רוח בעולם די ביוון שבזיתי אותם ודחפתי אותם אחד לכאן ואחד לכאן שנאמר ויפרידו בין שניהם מכאן אמרו שני בני אדם שמהלכים בדרך ועוסקים בתורה אין דבר רע שולט בהם שנאמר ויהי הם הולכים ודבר (ילקוט מלכים רכ"ד):

כל השוכח דבר אחד ממשנתו. כי אם שמור תשמרון את כל המצוות הוצאת למה נאמר שמור תשמרון מגיד הכתוב שכשם שאדם צריך להזכר במלעו שלא יאבד כך יהא אדם צריך להזכר בתלמודו שלא יאבד וכה"א אם תבקשנה כנסף מה כסף קשה לקנותו כך דברי תורה קשים לקנותם או מה כסף קשה לאבד אף דברי תורה קשים לאבדם ת"ל לא יערכנה זכב וזכויות קשים לקנותם כזהב ונוחים לאבדם ככלי זכויות ותמורתה כלי פו היה רבי שמעון אומר רק השמר לך ושמור נפשך מאד משל לחך שזר צפור ונתנו ציד עבדו אחר לו הוי זכיר נצפור זה לפני אס אחה חבדתו לא תהיה סבור צפור נאסר אבדתו חלל כאלו חבדת את נפשך וכה"א כי לא דבר רק הוא חכם וגו' (ספרי עקב פ' מ"ח):

ואל זה אבינו אל עני ונכה רוח ומרד על דברי. תכאן אמרו שיקרא אדם שיהא תפוס צידו כדי שלא תשיגנו בזה וכלומה בשעה שאומרים לו עמוד וערוך מקרא שקרית וערוך משנה ששנית וכן הוא מפורש ב"גלה על ידי דוד מלך ישראל ה' בוקר תשמע קולי וגו' (תנ"ך רבה פ"א):

אבר רבי ישמעאל בזה וראה כמה קשה יום כדן שעתיד הקב"ה לדון את כל העולם טלו בעמק יבוספט וכיון שתלמוד חכם בא לפניו אומר לו כלום עסקת בתורה אומר הן אומר לו הקב"ה הואיל והודית אומר לפני מה שקרית ומה ששנית מכאן אמרו כל מה שקרא אדם יהא תפוס צידו ומה ששנה תהא תפוס צידו שלא תשיגנו בזה וכלומה ליום כדן היה רבי ישמעאל אומר אוי להותה בזה אוי לאותה כלומה ועל זה בקש דוד מלך ישראל בתפלה ובתחנונים לפני המקום ואמר ה' בקר תשמע קולי וגו' מכאן היה רבי ישמעאל אומר אשרי תלמיד חכם שמשומר למודו צידו כדי שיהא לו שתחון מה להשיב להקב"ה ליום כדן (תנ"ך פ"א):

אילה חכמים ועלת חן. מה אילה זו איברהם צופתן וכל זמן שאדם רואה אותה נראית לו כחדשה כך יהיו דברי תורה כחדשים לדין ירוך בכל עת שלא תאמרו אשקד שמענו אותה שנאמר אל תנו כי זקנה אמתך ולא אמרתם כך אף אני יכול לומר לכם למה אתם קוראים את שמו פעמים ביום למה אתם מתפללים שלשה פעמים ביום שמה אתם חתמים דבר אם געלתם בדברי תורה אף אני אינו שומע תפלתם שנאמר מסור אונן משמוע תורה גם תפלתו תועבה (ילקוט משלי פ"ה):

התורה אור ט דברים יא : י קבלת א : ב דברים א : ל כס : מ כושע ד : ג כס : כ דברים יא : ע משלי ז : פ טג : צ תהלים קכו : ק כס מה : ר כס קכו : י ט ט מה : ח משלי טו : א טמו טו : ב ישעיה נה : ג טט : ד איני כח :

ומיקר. ל"א הכתובים גלוחים : שיחה חולין. דבר הבא ושאוק : מתני' כל האוכח דבר אחד ממשנתו. בשביל שלא חזר עליה מעלין עליו כאלו מתחייב בנפשו שמהך שכתמו הוא בא להחיר את האכור ומלאכת מקלה בזה על ידו. ושגתו עולה זדון. אי נמי כאלו מתחייב בנפשו לפי שאותה משנה הינה משמרתו. ועכשיו ששכחה הינה משמרתו :

תקפה עליו משנתו. שהיתה קשה עליו ומחוק הקושי שבה שכחה : תקפה. שלא יכול להעמיד גרסא ורק מיעוט הוא : נורה ללרבעים יום. גמר טרת הולד ללרבעים יום במשכת מדי : יהיו מחודדין צפך. חזר עליהם ודוק בעומקם : שחם ישאלך אדם לא חלמך לגמס. חלל שפועל לומר מיד : אמור לחכמה לחותי את. שמהא בקי צה כחחוקך שאסורה לך ח"נ מסיפא דקרא וטודע לבינס סקרא שמהא ידוע לך : כחלים ציד גבור. שלמה צהם עם אויביו ק בני הנעורים תלמידיו של אדם קרויין צמו כמ"ט חזקיה בני אל חשולו ואומר הנה חכמי וסילדים אשר נתן לי וגו' :

אמר כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו שנאמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך וכול אפילו תקפה עליו משנתו תלמוד לומר יופן יסורו מלבבך כל ימי וזיך הא אינו מתחייב בנפשו עד שישב ויסיים מלבו' : גרסי' (מנחות נט) אמר ריש לקיש כל המשכת דבר אחד מתלמודו עובר בלאו שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים ובר' אבין א"ר אלעאי דא"ר אבין א"ר אלעאי כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה רבינא אמר עובר בב' לאוין השמר ופן רב נחמן בר יצחק אמר בג' לאוין השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח וכול אפילו מחמת אונסו ת"ל ופן יסורו מלבבך במסירה מלבו הכתוב כדבר ר' דוכתאי בר' ינאי אומר יכול אפילו תקפה עליו משנתו ת"ל רק. רבי אלעזר ורבי יוחנן דאמרי הרווייהו תורה ניתנה בארבעים יום ונשמתו נוצרה לארבעים יום כל המשמר התורה נשמתו משתמרת ובל שאינו משמר את ההורה אק נשמתו משתמרת. הנא דבי רבי ישמעאל משל לאדם שספר צפור דרור לעבדו א"ל כמדומה אתה שאם אתה מאבדה איסר אני נוטל סמך ברסיה נשמך אני נוטל סמך : (יומא לה) א"ר אלעזר כל המשכת דבר מתלמודו גורם גלות לבניו שנאמר ויהשכח הורת אלהיך אשכח בנק גם אני רבי אבהו אמר כוורדין אותו מגדולתו שנאמר כי אהה הרעת כאכה ואסאסך סכהן לי : (קדושין ל) חנו רבנן וישננתם שיהיו ד"ת מתורדיים בפקי שאם ישאל לך אדם דבר אל הגמגם ותאמר אלא אמור לו כיד שנאמר ואמר לחכמה אחותי את וגו' ואומר קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך ואומר כחצים ביד גבור כן בני הנעורים ואומר לחצין שנתים וגו' ואומר ראשרי הגבר אשר מלא את אשתו מהם לא יבשו כי ידברו את אויבים בשער : (שנה כג) כתיב חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך. א"ל רב כהנא למר בריה דרבינא האי בדברי תורה כתיב : (סנהדרין נט) רבי יהושע בן קרחה אומר כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר. ר' יהושע אומר כל הלומד תורה ומשכחה דומה לאשה שיוולדת וקוברת. רבי עקיבא אומר זמר בכל יום זמר בכל יום אמר רב יצחק בר אבדימי סאי קרא שנאמר הנפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו הוא עמל במקום הזה ותורתו עובלת לו במקום אחר : (סוכה מו) א"ר זירא ואי תיסא ר' חנינא בר פפא בוא וראה שלא כסדת הקב"ה סדת בשר ודם סדת בשר ודם כלי ריקן מחויק מלא אינו כחויק. ומדת הקב"ה מלא מחויק ריקן אינו מחויק שנאמר ואם שמוע השמע לקול ה' אלהיך. אם שמוע אם שמוע בישן תשמע בחדש ואם יפנה לבבך טוב למה נמשלו ד"ת לג' משקין הללו במים ובין ובחלב דכתיב יהי כל צמא לכו למים וכתיב ילכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב לומר לך מה שלשה משקין הללו נמשלים בהיסח הדעת אף דברי תורה משהכחן בהיסח הדעת : (מגינה טו) שאל ארז את ר"ם לאתר שיצא לתרבות רעה מ"ד לא יערכנה זהב וזכויות ותמורתה כלי פו א"ל אלו דברי תורה לאבדן ככלי זכויות : (אדר"ג סכ"ד) אלישע בן אבויה אומר יכול אדם ללמוד תורה בעשרים שנה ולשכח

תשמע ואם לאו לא תשמע. דבר אחר לא תשמע : (תענית ז) אמר ר' אושעיא למה נמשלו ד"ת לג' משקין הללו במים ובין ובחלב דכתיב יהי כל צמא לכו למים וכתיב ילכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב לומר לך מה שלשה משקין הללו נמשלים בהיסח הדעת אף דברי תורה משהכחן בהיסח הדעת : (מגינה טו) שאל ארז את ר"ם לאתר שיצא לתרבות רעה מ"ד לא יערכנה זהב וזכויות ותמורתה כלי פו א"ל אלו דברי תורה לאבדן ככלי זכויות : (אדר"ג סכ"ד) אלישע בן אבויה אומר יכול אדם ללמוד תורה בעשרים שנה ולשכח

[א] ע"י (נרכוס ה') אין עוף חלל הורה שנאמר כהעוף שיתן בו ואינו. וסר"י חס הכפיל וסרת פיניך כהורה סיה משתכחם ממך : וע"י (נרכוס י"ז) מנולא כחומיה דר"ם גור סוריקי נלגן. וע"י (ש"ס ט') חכמי אדם ממד סמיד כחול צדיק כחיו. יסרטי חכמי אדם ממד סמיד שמה שפכת סימטו שמתוך קן הוא מחזר לשפספס סמיד :

שהמחמץ נמחק. שהם צמחים צידך שאין משמחים ממך: יכנו יחדיו. כשהמה סודרם ומוליאים צפה ולא לגדום צנימום ולהפה: אימתי שמה לאיש. אימתי אדם שמה בחלמונו בזמן שיש לו מענה כשחולין ממנו דבר הלכה: ד"ה אימתי שמה בו. בזמן שיודע לדרוש הלכות החג בזמן: שהרשע שפתי כל מעשה. כשירש שפתי כל חמוץ סלה כשנתה בו דעת להנתיח בשפתי: כיצד סדר משנה. כיצד למדו ישראל תורה שבכל פה: כנס אהרן. ישב לפי משה כדכתיב והיו עיניך רואות את מורדך וכן כולם בשעת שמועמן לפניו היו יושבין: ישב לשמאל משה. דמתיא המהלך לימין רבו הרי זה צור וכל שכן יושב בזמן שאין פני יושב לשמאל: ואנה להם פרקן. אוחו פרק עלמו ששנה לאהרן: אהרן לימין משה חזר. אחר ששמעו בניו ויש פני יושב לשמאל משה כבוד הוא לאהרן ולמשה להיות אהרן שהוא גדול בה וישב מימין משה: ומה אהרן ששטע וכו'. ומשהייש מלחא להזקיים בלבו להבין מהר אפילו הכי שמת ד' פעמים: כל קד למה. מפני מה לא ניהנה לו בחהילה במחנה: להחזיק את הפעשים. ששוכהין מה עלומדים שלא יאמרו מה לנו לייגע בהם והחשונה מטשה שהיה חוזר ולמד חף שהיה משכח עד לנסוף שיתן לו במחנה: לא יתרוך. ניעריקן דריש ליה לא יהיה ולא יתרוך: ליד הרמתי. שמרבה נכסא ולינו מחזר עליה: ורז ששם אמר. אין זה רמתי אלא שוטה אכל הקבץ על יד רמתי הוא וערום בדבר והוא יהרוך כלומר יתקיים צידו כליד הרמתי שמשכר גף כל עוף כשהוא לוכדו כדי שלא יברח הוא הורך עופות וחולין וקרא לחמתי מחמה לא יהרוך לא יללה ויחבל: אנה ענדמיה. קיימתיה לקבץ על יד ופזרתי עד שההקמי בה ואח"כ חזרתי ושמעתי אחרת: ואיתנגיד. גוט ופרחה נשמחו: מהמת אונסו. שחלה או שנטרד בדוחק מזונות הוהרו בו לכבודו: ושברי לוחות מונחין בחרון. דכתיב אשר שכרת ושמחם בחרון חף השברים תשים בחרון:

מתני' כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו. חני שמעתי שמקדים במחשבתו יראת חטאו לחכמתו שהוא תושב בלבו הלמוד כשביל שהיה ירא חטא חסד וכו' שהמרו חלמם המחשבה סוף המעשה: חכמתו מחקימת. שהחכמה מניחמו למה שלבו חסן והוא נהגה בה: וכל שמחמתו קודמת ליראת חטאו. שאין למד פ"מ לעשות הוהיל ואין לבנו שנה להיות ירא חטא אין חכמתו מחקימת שמתוך שהיא מונעת אוחו מללכה אחרי שכירות לבו היא קן נה ומאסה ומניחה: כל שמעשו מדוניים מחכמתו. הכה מיירי פזריו במלות עשה. ולעיל בכל שיראת חטאו קודמת לחכמתו. איירי שמהר

ראיתי את כענין אשר נתן אלהים לענות בו. ר' אבהו אמר זכו שיפוטת של תורה שאדם לומד תורה ושוכחה רבנן דחזן צטס רב יצחק דהכא ור' טוביה צטס ר' יצחק לטונחו אדם לומד תורה ושוכה שאליו היה אדם לומד תורה ולא שכת כיה מתעסק בתורה שתיים שלש שנים וחוזר ומתעסק במלכתו ולא היה משנית בה לעולם כל ימיו אלא מתוך שאדם לומד תורה ומשכחה אינו חזון ואינו מויע את עצמו מדברי תורה (קה"ד פ"ג):

זבדי בן לוי צעו לחמתי חטאו דריביל איתחמי ליה הראהו בני אדם שפניהם זקופות ובני אדם שפניהם נמוכות ח"ל אלו שפניהם זקופות חלמודן בידן ואלו שפניהם נמוכות אין חלמודן בידן (קה"ד):

יכול אפילו תקפה עליו משנתו. לא ירעוב ה' נפש צדיק זה תלמיד חכם שכל זמן שהוא מתעסק בתורה בחיים אס נתעלם ממנו פרק אחד או דבר מחלמודו אינו נפטר מן העולם עד שנאין מלאכי השדת וסודרין לפניו כשגיל שלא יהא לו נשמת פנים לפני הקב"ה לעתיד לבא (תנח"ך פ"ג): כל שיראת חטאו קודמת. יראת ה' טבורה עומדת לעד מהו כך חתה מוצא אדם שונה מדרש הלכות ואגדות ואס אין בו יראת חטא אין צידו כלום משל לאדם שאמר לחניו יש לי חלף מדות של תבואה יש לי חלף מדות של שתן וחלף של יין ח"ל חניו יש לך חפזיקאות ליתן אותם בהם אס יש לך כן הכל שלך ואס לאו אין בידך כלום כך אדם שונה הכל אמרו לו אס יש לך יראת חטא הכל שלך שנאמר והיה אמונת עתך וגו' יראת ה' היא אונרו לכך נאמר יראת ה' טבורה (שמות רבה פ"ל):

א"ר הושיע כל מי שהוא יודע ואין צידו יראת חטא אין צידו כלום כל נגר שאין צידו חרגליו שלו אינו נגר למה שקפלויות של תורה ניראת חטא שנאמר יראת ה' היא אונרו ח"ר יוחנן כל מי שהוא יודע תורה ואינו עושה תוטב לו שלא יבוא לעולם אלא נהסכה השליה על פניו לכך נאמר הן יראת ה' היא חכמה ח"ר קייא בר אבהו מהו הן יראת ה' אמר האלהים אס היו לך מעשים טובים אני טוחן לך שכר ומה שכר תורה שנאמר ויאמר לאדם הן יראת ה' הוא חכמה וסור מרע צינה ואס שרת מן הרע אני מעמיד ממך בני אדם שמכינים בתורה מהיכן חתה למד מיוכבד ומרים בעת שיראו מהאלהים כדכתיב וחוראן המילדות את האלהים (שמות רבה פרשה מ')

אלהו בן יוסף פתח כתיב סוד ה' ליראו ובריתו לכודיעם מהא חולופנה שאין הקציה מגלה סודו כי אס ליראו שאפילו אדם מישראל למד מקרא משנה תלמוד ואגדה ותוספתות ואין בו יראת לחנס ללל במים אדירים וכל מה שטרח לחנס טרח וכל מי שהוא ירא שמים רודף אחר נסתרות ומעשה מרכבה שהוא עיקר החכמה והדעת שנאמר ראשית חכמה יראת ה' תרים נחשת וחרב של צדל היראה ואין מפתח מכל שנאמר

ולשכת בשתי שנים. כיצד ישב ששה חדשים ואין חזר לאחוריו נמצא אומר על טמא טהור ועל טהור טמא שנים עשר חדשים ולא חזר לאחוריו נמצא משכח ראשי מסכתותיו. כ"ד חדשים ואין חזר לאחוריו נמצא משכח ראשי פרקים ומתוך שאמר על טמא טהור ועל טהור טמא ומתליף חכם בחכם ומשכח ראשי מסכתותיו וראשי פרקיו סוף שיושב ודומם ועליו אמר שלמה העל שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב והנה עלה בלו קמשינים כסו פניו חרולים ונדר אבניו נהרסה. וכיון שנפל כותלו של כרם מיר תרב כל הכרם כולו: (עירובין נד) אמר רב אמי מאי דכתיב 'כי נעים בי תשטרם בבמנך יבוגו יחדו על שפתוך אימתי דברי תורה נעימים כי תשמרם בבמנך. ואימתי תשטרם בבמנך בשעה עיבוגו יהודו על שפתוך. ר' זירא אמר מהבא 'שמחה לאיש במענה פיו ודבר בעתו כה טוב אימתי שמחה לאיש בשעה שמענה בפיו. (ל"ח) אימתי שמחה לאיש במענה פיו בזמן שדבר בעתו מה טוב. ר' יצחק אמר מהבא 'כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו אימתי קרוב אליך הדבר מאד ביוסן שבפיך ובלבבך לעשותו. רבא אמר מהבא 'תאות לבו נתתה לו וארשת שפתיו בל מנעת סלה אימתי תאות לבו נתתה לו בשעה שארשת שפתיו בל מנעת סלה: (ס"ה) ח"ר כיצד סדר משנה משה למד מפי הגבורה נכנס אהרן ושנה לו משה פרקו נסתלק אהרן וישב לשמאל משה נכנסו בניו ושנה להם משה פרקו נסתלקו בניו אלעזר ישב לימין משה ואיתמר ישב לשמאל אהרן רבי יהודה אומר לעולם אהרן לימין משה הוא חזר נכנסו וקנים ושנה להם משה פרקו נסתלקו וקנים נכנסו כל העם ושנה להם משה פרקו נמצא ביר אהרן ארבע וביד בניו שלשה וביד קנים שנים וביד כל העם אחד נסתלק משה ענה להם אהרן פרקו נסתלק אהרן שנו להם בניו פרקו נסתלקו בניו שנו להם וקנים פרקו נמצא ביד כל אחד ואחד ארבע מכאן אמר ר' אליעזר חייב אדם לשנות את תלמידיו ארבעה פעמים וק"ו ומה אהרן שלמד מפי משה ומשה מפי הגבורה ארבעה הדיזט מפי הדיזט עא"ו: (ירושלמי הוריות פ"ג) אמר רבי יוחנן כל אותן ארבעים שנה שעשה משה בחר היה למד תורה ומשכחה בסוף ניתנה לו בסתנה כל כך למה בשביל להתויר את השפשים: (ס"ה) אמר רב שיבוי מנעום רבי אלעזר בן עזריה ס"ד 'לא יתרוך רמיה ציד לא יתיה ולא יאריך ימים ציד הרמאי ורב ששת אמר ציד הרמאי יתרוך כי אתא רב דימי אמר משל לציד שצד צפרים אם ראשון ראשון משבר את כנפיו מהקיים בידו ואם לאו אין מתקיים בידו. אמר רבא אמר רב כחורה אמר רב הונא ס"ד 'הן מהבל ימעט וקובץ על יד ירבה אם ששים אדם את תורתו חבילות חבילות שחמטת ואם קובץ על יד על יד ירבה. אמר

רבא גמירי לה רבנן להא מילתא ועברי עליה אמר ר' יוחנן בר נחמן בר יצחק בדירי הוה עובדא ואתקיים בי: (ירושלמי נרכות פ"ה) אמר ר' יוחנן ברית כרותה היא היגע לכודו בבית הכנסת לא במדהה הוא משכח. אמר רבי יוחנן ענתנייתא ברית כרותה היא היגע למדו בצנעא לא במדהה הוא משכח מה טעם יראת צנועים חכמה. א"ר יוחנן ברית כרותה הלמד אגדה מתוך הספר לא במדהה הוא משכח. א"ר הנוחבא המובר למדו. לא במדהה הוא משכח מה טעם פ"ן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך: (פסחים ג) רב יוסף ברית דרבי יהושע בן לוי איחליש ואיתנגיד כי הדר אמר בו שמעתי שהיו אומדים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו!:

יכול אפילו תקפה עליו משנתו. (נרכות ח) א"ל רבי יהושע בן לוי לבניה חזירו בוקן ששכח תלמודו מחמת אונסו רארינין לוחות ושברי לוחות מונחים בארון: (שמות נט) 'אשר שברת ושמתם בארון תני רב יוסף מלמד שהלוחות ושברי הלוחות מונחים בארון לכאן לת"ח ששכח תלמודו מחמת אונסו ונהגים בו ככתב בויון: **מתני'** מן רבי הנינא בן דוסא אומר כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו מתקיימת וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו אין חכמתו מתקיימת הוא היה אומר כל שמעשו מרובין מחכמתו מתקיימת וכל שחכמתו מרובה מפעשיו אין חכמתו מתקיימת: (גמ' נרכות)

תורה אור ה משלי כד : ו טס כנ : ז טס טו : ח דברים ל : ט פסלס כא : י משלי יב : כ טס יג : ל טס יא : מ דברים ד : נ טס זכ : א [פ"ה (הוריות י"ג) ס"ד מנכרין אס מחלמוד כו' ס"ד יסין לתלמוד. וע"י טוד כפ"ס מכ"ד נטיקא בסך נס ונטיקא ושינכ לא מווע : ב] ע"י נטיד ט"כ נטיקא אל טעסע פטרה נכט:ול נכס כו'. ולקטן צפ"ר נטיקא אס אין חכמה אין יראה :

שנאמר פחדו בלון חסדאים כל ירא חסד לא סוד לפי שהכנינו חקשקשה לפנינו ושומרתו ומגלן לו סודות נעלמות היו סוד ה' ליראה ולומר כן יראת ה' היא חכמה וסוד מרע זינה (מסכת אגילות):

טוב מעט ביראת ה' מאשר רב ומהומה בו פון מעט תורה ויחיה בו יראת ה' כי מי שיש בו יראת ה' הוא כולך כמישרים שנאמר הולך ביראת ה' ולא מגלן לו תעלומות חכמה שנאמר ואת ישרים סודו וכיניו דתינון אחד כחרב ואחד המתעט וכלבד שיטון לבו לשמים מאשר רב ומהומה בו מי שהוא מלא מאשר התורה ומהומה בו שאין בו יראת ה' הוא כל הימים ככל חוסים בו אוי לזה שקרא ואוי לזה שזנה אוי לזה שזמש ת"ס הכלל כזה כי יחיה מסוד צדק מי שאין בו יראת ה' בו חכמה ומטין קרא יראת ה' היא חכמה היו טוב מעט ביראת ה' (טס): גדולה ביראה שטח משק רע"ט עליה שנאמר ועתה ישראל מה ה' וי' וכל הרוצה ליכנס בהר סיני ואלו הן חכמה ואין בו יראת ה' כל מה שיגע שנאמר תחלת חכמה יראת ה' ודעה קדושים זינה (טס): אשרי איש ירא את ה' וז"ל סוף דבר הכל נשמע וגו' כיצד סוף כל האדם אין דבר הכיני ממי שהוא מתירא מן הקב"ה שנאמר סוף דבר וגו' נטבג שנפולס אדם אומר לחכירו עשיר אני ויש לי חושים הרבה ושמן ויין הרבה אמרו לו חכריו הרי הכל יש צורך יש לך אוצר סימן ליחנס את אין לך אוצר אין צורך כלום כך מי שהוא עשיר וחכם וכן דעת ואין צורך יראת ה' אין צורך כלום מנין שנאמר סוף דבר וגו' למה כי זה כל האדם לסיכך אחר דוד אשרי איש וגו' (אגדת בראשית פל"ג):

שחבר נטלם לא פנעה: סדר זרעים. מעל אשתו האדם שומעין להטות מעבודתו מלאי: חוסן. לפני יורשין וע"י אשה טלדו יורשין: סדר חייקן. מחייקן שמוכר לפרוש מהיזק ומהתחייב ממון: אמונת זס סדר זרעים. משרש כירושלמי פמלמן צמי כשולמים חורע: דעת. עדיף מהכמה: היא חלוצו. הוא עיקר התשוב בעירו לחזור ולעשות מצולה לזכרון: קנעת עמים. לפי שאדם צריך להאמסם בדרך חרץ שאם אין דרך חרץ אין תורה הולך לקבוע עמים לסורה דבר קבוע שלא ימסך כל היסם לדרך חרץ: צפיה ורבים. הייט חוסן: לפיט ליטופה. לדברי הנביאים: הגנת דבר מתוך דבר. הייט דעת: קב חוסמין. חרץ מלחה ומשמרת את הפירות מהחליע: וליט חושש. למכרה נדמי חסין דלאו אונאה היא שהרי שמרמן נכך: יראת שמים. דומה לפסחים חושים שדרך להם נכנסן לפנימיים כך את ירא שמים הוא נעשה חרד לשמור ולעשות פונ ולס לאו איט חס לפורטו: צבי עיל. בלחה פחה יכנס לפסוח את הפנימיים: דרתא. חרץ: ופרעה לדריסה עבד. שהתורה חנה אלה שעד ליכנס בה ליראת שמים לקך צדק שמקדס לה יראת שמים: מרתי גיהנס. להיות פעלים בתורה בעולם הזה ולא תקיימום ומירשו גיהנס במחנס ונחיינס לא נהינס בעולמנס: לרפתו. ביסרין ונביהנס: טשא אדם חסם. ונול מהרפורי עבירה: להפיד בלומדיס. מי קיים ומי לא קיים: זכס. ללמד לשמה ולקיימה: זרה. מתחכת הימס: איט שותה. סורה כמים ויש בו עולה: כל עמר דוחס לומר סליק. כל אמר הימן לומר של סמים לנבוע עולה לו נצט או לא כלומר כל הולמד סורה מפי חכמים עולה להם סורהם להגין עליהם מן החסא או לא: חגב חמה. אמר בן יומו שלא חללקך כשהוא צניח עולה לו הנכס כלומר כל סירכס חסאו קודמס לחכמו עולה לו קך מלאים בעיני. ורבותי משרשים כו': סא רכך לצר. הנה רכך בחון שאמר היה רבו של ר' מאיר: ונפק לבניה. ללמוד סורה ממנו: חמן שהוא פונ מרחשיו. שסכוונה הרחשונה היסה לטוב לשם שמים או יש לו חמרים פונ חלל לא בולמו ומייחי רחיס מחלישע: מן דחלקן ומסון. לאחר שאלו וסמו החמיט לומן שיטטו צניח חסר לסס ולרקד: עשי דברו לשמוע. מוכנס לעשות קודס שיטטו ולא כדרך שאר עבדים ששומעין מחלס את הדבר לידע חס יכולין לקבל עליהם חס לאו: פרו קודס לעליו. קך דרס וחלק משל חילפס חנסת פירותיו קודס לעליו: נלצנתח ידידי. חלצנת ידיו: וקא מיין ככו'. סיה ממעקן גדלו וליט מבין מסוך סנדח: עמא פהיזס. נמכר: דקדמיטו שומייט לאודייטו. קודס ששמעס חופס היאך היא קסה

ג'ר"י (אבות דר"י פ"ג) רבי חנינא בן חסא אומר כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת שנאמר יראשית חכמה יראת ה'. אמרו לפני רבי יוחנן בן זכאי חכם וירא חסא מה הוא אמר להם הרי זה אומן וכלי אומנתו בידו חכם ואין ירא חטא מהו אמר להם הרי זה אומן ואין כלי אומנתו בידו חכם מהו אמר להם אין זה אומן אבל כלי אומנתו בידו: (שנ"ט לא) אמר ריש לקיש מ"ד יוהיה אמונת עתך חוסן ישועות חכמת דעת וגו' אמונת זה סדר זרעים עתך זה סדר מועד חוסן זה סדר קדשים דעת זה פירות ואפ"ה יראת ה' היא אצרו. אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה עסקת בפריה ורביה צפית לישועה פלפלת בחכמה הבנת דבר מתוך דבר ואפ"ה אי יראת ה' היא אצרו אין אי לא לא ששל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חסין לעלייה הלך העלה לו א"ל עירבת בהן קב חוסמין א"ל לאו א"ל מוטב אם לא העלית חני דבי ר' ישמעאל מערב אדם קב חוסמין בכור של תבואה ואיט חושש. אמר רבה בר רב הונא כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגובר שספרו לו ספחחות הפנימיות ומפתחות הדימונות לא מסרו לו בהי עיל מכרו ר' ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביר: (יומא ע"ג) א"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מ"ד למה זה סתיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין אי להם לת"ה שעומקין בתורה ואין בהם יראת שמים מכרו רבי ינאי חבל על סאן דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביר א"ל רבא לרבנן במסוהא מיניכו לא חידתו תרתי גיהנס. אריב"ל מ"ד יוהיה התורה אשר שם משה וזה נעשית לו סם חיים לא וזה נעשית לו סם מיתה וחייט דאמר רבא סאן דוכי הוא ליה סמא דחיי דלא וזה תרתי סמא דסותא. א"ר שמואל בר נחמני ר' יונתן רמי כתיב קפקדי ה' ישרים משמחי לב וכתיב יאטרת ה' צרופה וזה משמחתו לא וזה צורפתו לפיתו רשב"ל אמר סנופיה דקרא נפקא וזה צורפתו לחיים לא וזה צורפתו למיתה. ייראת ה' מהורה עומדת לעד אמר ר' חנינא זה הולמד תורה בפהרה מאי היא נושא אשה הח"כ לומד תורה עדות ה' נאמנה סחכיסת פתי אסר רבי תייא בר אבא נאמנה היא להעיר בלומדיה: (סס) רבי יוחנן רמי כתיב יור וקרינן זור וזה נעשית לו ויד לא וזה נעשית לו וזה הימנה סכית ומתוך חצפנו אמר רבא כל תלמיד חכם שאין תוכו כבדו אינו ה"ה אבי ואי תיסא רבה בר עולא אמר אף נקרא תועבה שנאמר יאף כי נחעב ונאלח איש שותה כמים עולה: וכל שהכמתו קודמת ליראת חטאו כו': (מגינס טו) שאל גימס הגרדי את ר"ס כל עמר דנחית לומר סליק א"ל כל סאן דהזה נקי אגב אסיה סליק כל דלא הוה נקי אגב אסיה לא סליק: (ירושלמי מגינס פ"ג) ר' סאיר הוה יתיב דרש בבי סדרשא רסיבריאי עבר אלישע רביה רכיב על סוכיא ביים שובחא אתון ואסרון ליה הא רבך לבר פסק ליה מן דרשה ונפק לבניה א"ל מה היתה דרש יומא דין א"ל יטוב אחרית דבר מראשיתו כו' א"ל עקיבא רבך לא הוה דרש כן אלא טוב אחרית דבר מראשיתו בזמן שהוא טוב מראשיתו וכי היה המעשה אבויה אבא מגדולי ירושלים היה ביום שבא לטהלני קרא לכל גדולי ירושלים והושיבן בבית אחד ולר"א ולרבי יהושע בבית אחד מן דאכלון ושתון שרון מטפחין ומרקרין אר"א לר' יהושע עד ראיתו עסיקן ברידון נעטוק אנן בדין ושונו ונתעסקו בדברי תורה מן התורה לנביאים ומן הנביאים לכתובים וירדה אש מן השמים והקיפה אותם אמר להם אבויה רבוהי מה באתם לשרוף את ביתי עלי א"ל חס ושלום אלא יושבין היינו וחורין בדת מן התורה לנביאים ומן הנביאים לכתובים והיו הדברים שמחין כנתינתן ססיני והיתה האש מלחכת אותן כלחכתן ססיני ועיקר נתינתן ססיני לא ניתנו אלא באש יוהדר בוער באש עד לב השמים אמר להן אבויה אבא רבותי אם כך היא כחה של תורה אם נתקיים לי בן הזה לתורה אני מפרשו ולפי שלא היתה כוחנו לשם שמים לסיכך לא נתקיימה בראש הוה: כל שמעשיו מרובין כחכמתו חכמתו מתקיימת. (אבות דר"י פ"ג) שנאמר נעשה ונשמע: (שנ"ט פ"ח) אמר ר' אלעזר בשעה שהקרימו ישראל נעשה לנשמע יצתה ב"ק ואמרה להם מי גילה לבני רח זה שמה"ש משחמשין בו רכתיב ה"ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברישא עושי וחדר לשמוע: אמר רב חסא בר חנינא מ"ד יכתפוח בעצי היער וגו' למה נמשלו ישראל להפוח לומר לך מה תפוח זה פרוי קודם לעליו אף ישראל הקרימו נעשה לנשמע. והוא מינא דחיייה לרבא דקא מעיין בשמעתא ויתבא אצבעתא דידיה תותי כרעיה וקמיין בהו וקא סבען אצבעתיה דסא א"ל עמא פתחא דקדמיטו פומייכו לאודניכו אכתי בפחותייכו קיימיתו ברישא איבעי לכו למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא לא קבליתו א"ל אנן דסנינן בשלמותא

תורה אור ס פסלים 6 : עושמים לג : ס פסלי ח : ז דמיס ד : ק סקלים יט : ר ט"ג כז : ש סקלים יט : ח שמוס סס : א סס סס : ב סונ סו : ג קלסו 7 דמיס ד : ח סקלים ק : ז סס"ד

עקביא

פרק שלישי

אבות

בג"ס ולא פוקלו לעמוד בה קבלתם עליכם לקיימה: דמיין בשלמותה. התהלכתי עמו נפוס לנ כדרך העופים מחסמי פלוי מלא יעשינו בדבר מלא
 שכל לעמוד בה: לא סברי. לא היו יודעין הלכה לפניהם כדקדוקה בסעמה: דלא סלקא להו שטמחה ס'. מלא זס לקבוע הלכה כמותן:
מתני' כל שרות הבריות טחה היטב. כל מי שחבוב למטה בידוע שהוא חבוב למעלה: שיהי של שחרים. שהולך וישן עד שפונת ק"ס שובת: ויין על
 נהרים. מתוך לבו של אדם דכתיב למשוך ביון אם בשרי ומניח אוחו לידו שרכות: ושיחת הילדים. מנפלת אם חבוביכם מלמעטק. נחמיה: ושינת סס

שינה של שחרית. רבי יהושע דסכנין בשם
 רבי לוי אמר תחלת תפולת שינה
 דמין ליה ולא לעו באורחותא דמין ליה ולא
 ענין עבודה (בראשית רב פ"ד):
 ויין

בשלמותא כתיב יבן תומת ישרים תנוס הנך אינשי
 דסגן בעלילותא כתיב בהו וסלף בוגדים ישרים: (מלא
 דח"ל פ"ז) אשרי אדם שמעשיו מרובים מחכמתו למה"ד
 לרגל שמונתה במגעל ומצלת סכל צער ויגון שנאמר
 "מה יגו פעמך בנעלים בת נריב חכוקי ירכיך וגו':
 (פס פ"ה) עץ היים היא לכהזיקים בה מכאן אמרו

כסוסם של עמי הארץ. שמתכנסים ומדברים
 בדברים בטלים: משאכז על ירך. לחנך:
 קורא. מקרא: שונה. משנה: ומשנה ס"ח.
 ללמוד חלמוד הוא ישוב סעמי המצוות מה
 סעמן ומחיק למדו: באמור להם עם ה'
 חלה. אם זו קרא הכתוב חלל הפס בשלדס
 חשוב פונד עבירה ופועטת כל עליו והכל
 אמרו מה הועיל לו ראו התמידים והחכמים
 רעה בלה עליהם שחמור ויחללו אם שס קדשי
 ובמה חללוהו באמור עליהם העובדי גילולים
 שגלו ביניהם ראו עם ה' אלה ולא יכול להילם
 מלא יגלו נמלא ס"ס מהחלל וכבודו מחמטס:
 ואזק שמענה דבר מאחרך לאחר זה הדך
 לכו זו. מאחרי מסך כשהפנת שמע זה
 הדך שהלך זו זה לכו זו מוכנה לו שהוא
 בן העוה"כ: מהה היטב. דעתה טחה עליהם
 משס שמועין עליו ורגלין זו: עשה דברים.
 שיאמרו לפני מסך כהספך: לאחר מסך.
 היא היא אלה שגליל היו הספדין לפי המטה
 וביבודה לאחר כמטה: אם בן העוה"כ הוא.
 שחם כשר היה סכל זוכין עליו ומורידין דמעות
 ומססין שמו: כנגד זקמו כבוד. אוחס
 שהולקים להם כבוד עוה"כ מחמת חכמה
 זקאס: עליוהם למטה. אוחס שחם עליוהם
 כלן מחמת עשרם רחמי שס שחם למטה:
 ותחתיים למעלה. רחמי עמים שחם בימי
 שפלים ושס רחמים חשוכים: ולק. בני
 ערה: היכי חיתק. חיתק יש השיעוטי: כי
 סידי דחיתק כחא. חשוכים ונכדדים סכי חיתק
 חחם: פקוד עלי לחנך. שיכנודי: מעשיך
 יקרנך. אם חמנה במעשים טובים חיק לך
 שאפקוד עליך כי גללו הכי יקרנך ויכנודך
 ומעשיך ירחקך ואם חם ושלוס לא חמנה
 במעשים טובים חם הסן שיכנודך ולא שיכנודך
 בשביל גולמי: עין שגרשעים חגיה. שאינה
 כחונה בשיטת חופיות השינה אלא חלויה היא
 למעלה ורחם כחשוב רשים: זכין שמענה
 אדם רש מלמטה. שס לו שוחין ואין רוח
 הבריות נחה היטב: עשה רש מלמטה.
 בידוע ששונאים אוחו מלמעלה להכי כתיב
 רשים שמי ממי רשות: ולא נכחיה. לעין
 כלל: משום כבודו של דוד. לומר שאין הדבר
 טהר אלא ברשעים ולא בנדיקים ודוד היו לו
 שונאים הרבה. ונחמיה בן חכליה היו לו
 שונאים הרבה מנכדים שנקשו להורגו על שהיה
 נוהג כה"מ כדכתיב נעזרז ואחם מחמת
 השלח וגו'. ל"א מינו בעזרז שהיה לו לנחמיה
 שונאים וקאליס משראל דכתיב ורכים שיבודה
 בעלי שבוטה לו כי הוא חסן לשכמה בן ארם
 שהיו מבזין אוחו. בקדושין משרם להאי קרא
 ולהכי חיכהנא למד שגרשעים אמריק ולא
 בנדיקים: בשוף כבוד יוס. כהעדר יוס קרי
 טף: הכי קאמר. האי קרא דהנחם לילס
 מעולם לא עבר עלי חנות לילה בשינה שקודם
 לק הייתי עומד: מחמטס כסוס. עוסק בחורה
 כשהוא מחמטס כסוס כזה שאינו נדס לשלם
 אלא מחמטס ועוד חמיד: בשירות והשנתנה.
 דכי משרם בכהוא קרא חקיס להודות לך:
 ממשיך אלה עד ששע מעות היו עימו קדמו לפני ב'
 חממות שהיה יסן כדי משמר ולח"כ עמד: לחער יקרי. חיי מעורר כנודי עורך מלכים להיות ימים

יעשה אדם מעשים טובים ואח"כ ישאל אדם תורה מהקב"ה יעשה אדם מעשים כשרים
 וצדיקים ואח"כ ישאל אדם חכמה מלפני הקב"ה לעולם יהפוס אדם ענה ואח"כ ישאל בינה
 מלפני הקב"ה: (ברכות ז') סרגלא בפוסיה דרבא תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים (לעיל
 פ"א פ"ז כסיסקא ולא המדרש עיקר מלא המעשה): וכל שחכמתו מרובה כמעשיו. (סנהדרין ט) אמר
 רב משרשיא דזאג ואחיתוסל לא היו סברי שמענתתא מתקיף ליה סר וזטרא סאן דכתיב ביה
 'איה סופר איה שוקל איה סופר את הסגולים ואת אמרת לא הוו סברי שמענתתא אלא דלא היה
 סלקא להו שמענתתא אליבא דהלכתא דכתיב 'סוד ה' ליראיו אמר רבי אמי לא סת דזאג עד
 ששכת תלמודו שנאמר 'הוא ימות באין סוסר וכירוב אולתו ישנה: מתני' י הוא היה אומר כל
 שרוח הבריות נחה היטב רוח המקום נחה היטב וכל שאין רוח הבריות נחה היטב אין
 רוח המקום נחה היטב רבי דוסא בן הרבנים אומר שינה של שחרית ויין של צהרים ושיחת
 הילדים ושיבת בתי כנסיות של עמי הארץ מוציאין את האדם מן העולם:

גרימי' (יומא פו) תגיא ואהבת את ה' אלהיך שיהא שם שמים מתאהב על ירך שיהא אדם
 קורא ושונה ומשמש ת"ח ודבורו בנחת עם הבריות ומקחו ופתנו בשוק נאה ונושא
 ונותן באמונה מה הבריות אומרים עליו אשרי פלוני שלמד תורה אשרי אביו שלמדו תורה אשרי
 רבו שלמדו תורה אוי להן לבני אדם שלא למדו תורה ראיחם פלוני שלמד תורה כמה יפן דרכיו
 כמה מתוקנים מעשיו עליו הנהוג אומר יואמר לי עבדי אהה ישראל אשר כך אתפאר ובוסן
 שאדם קורא ושונה ומשמש ת"ח ואין דבורו בנחת עם הבריות ואין פתנו ומקחו נאה בשוק
 ואינו נושא ונותן באמונה מה הבריות אומרים עליו אוי לפלוני שלמד תורה איי לו לאביו שלמדו
 תורה אוי לו לרבו שלמדו תורה פלוני שלמד תורה כמה מכוערים מעשיו כמה מקלקלים
 דרכיו עליו הכתוב אומר 'באמר להם עם ה' אלה ומארו יצאו: (סוכה סס) א"ר חנינא בר
 פפא כל אדם שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים שנאמר 'וחמד ה' מעולם ועד עולם על
 יראיו: (שנה קג) בעא כיניה ר' אלעזר מרב אחוה בן העולם הבא א"ל 'ואונך השמענה דבר
 מאתריך לאמר זה הדרך לכו בו רבי חנינא אמר כל שדעת רבותיו נחה היטב יוסכבו ביוק
 הסופדים בני גלילאה אמרי עשה דברים לפני סבתך בני יהודה אמרי עשה דברים לאתר
 כשתך ולא פלוגי סר כי אתריה וסר כי אתריה: אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת
 משכיה דרב מהספדו של אדם ניכר אם בן העוה"כ הוא אם לא כו': (נ"ז י) אמר רבי אבהו
 שאלו את שלמה בן דוד אי זהו בן העוה"כ אמר להם כל שכנגד זקניו כבוד כי הא דחסף בריה
 דר' יהושע חליש ואיתנגיד א"ל אבוה סאי חוית א"ל עולם חמוך ראיתי עלינים למטה ותחתנים
 למעלה א"ל עולם ברור ראית א"ל און היכי איתנן א"ל כי היכי דאיתנן הבא איתנן החם:
 (ערוס פ"ה) בשעת מיתהו של עקביא בן סהללאל א"ל בנו אבא פקוד עלי לחברך א"ל איני ספקד
 א"ל שמא עולה מצאת בי א"ל לא מעשיך ירכוך ומעשיך ירחקך: וכל שאין רוח הבריות
 נוחה היטב: (חלק קג) אמר רבי שמעון בן לקיש סאי דכתיב 'ויסנע שרשעים אורם היוע רמה
 השבר. מפני מה עיין של רשעים תלויה בין שנעשה אדם רש מלכטה נעשה רש מלמעלה ולא
 נכתביה כלל רבי יוחנן ורבי אלעזר חד אמר מפני כבודו של דוד וחד אמר מפני כבודו של
 נחמיה בן חכליה: שנה של שחרית. (חור"ג פכ"ח) כיצד מלכד שלא יתכוין אדם לישן עד
 שתעבור עליו זמן ק"ש שאם ישן עד שתעבור עליו זמן ק"ש נמצא בסל סן התורה שנאמר
 'יהלת חסוב על צירה ועצל על כמהו 'אמר עצל שחל בדרך וגו': (נרסח ד) כתיב 'הצות
 לילה אקום להודות לך וכי דוד בפלגא דליליא הוה קאי סאורתא הוה קאי דכתיב 'קדמתי
 בנשף ואשוע ומאי ששמע דהאי נשף אורתא הוה דכתיב 'בנשף בערב יום וגו'. אמר ר'
 אשועיא דוד הכי קאמר מעולם לא עבר עלי הצות לילה בשינה ר' יורא אמר עד הצות לילה
 היה מתנסנס כסוס מכאן ואילך היה סתגבר כארי. רב אשי אמר עד הצות לילה היה עוסק
 ברברי חודה מכאן ואילך בשירות ותשבחות: (יומטמי נרסח סק ב) פעמים הצות לילה ופעמים
 יקרסו עיני אשמידות הא באיזה צד בשעה שהיה דוד סער סעודת מלכים הצות לילה ובשעה
 שהיה סועד סעודת עצמו קרסו עיני אשמידות סכל מקום לא הוה שתרם. אתיא ומשכת לוד
 דמין הוא שדוד אומר 'עורה כבודי עורה הנבל וכנוד אעידה שתר איתעיד יקרי סן קוכי איקרי
 דבריי איקרי לא חשיב כלום סן קרס יקרי דבריי אעידה שדר אנא הינא סעורר שותרא כח' א'
 לא היו סעורר לי ויהי יצרו מקשרנו ואמר לו דוד דרכן של מלכים להיות השתר סעוררן ואת
 אמר אעידה שדר דרכן של מלכים להיות ישנים עד ארבע שעות ואת אמר הצות לילה אקום
 הוה

תורה אור ו פסלי יא : ח ט"ה ד : ט טלי ג : י ארז כב : כ סכלים כס : ל פבלי ס : מ דיריס יא : נ וישס חס : ס ומוחלל לו : ע סכלס ק :
 ס ישיס לו : צ סכלס יכ : ק איוז למ : ר מטלי כו : ש שס : ה סכלים קס : א גס : ב פפלי ו : ג סכלים קס : ד שס ס :
 [א] כ"י כ"כ ר"ס פ"א איוז דרך יוסה כל טחא חפ"ים למדיס ומחלר לו סן : כלדס : ושי' (סנהדרין פ"ח) ודמס סכדיוס נחמס שימנו יוסל ויין כו' : ב] על נמ"ז ונכמו
 ס ס' סלסין פיסא סס סכיס ססלס סל ויין סכיס חוס קורא וסנא כו' :

ויין של זהבים . למי אזי לחי אביו מכאן אמרו כל המשכים ומעריב ומאחר על היון סומן רע לו והוא בידו עוקר א"ע מן העצה"ו וכעצה"ב ועליו כוא אומר ואף כי היון בוגד גבר יחיר ולא יעוה אשר הרחיב כשאלו נפשו וגו' ואין יחיר אלא לשון זריזות ומחירות שנאמר היות איש מחיר נמלאכתו ומחי אשר הרחיב כשאלו נפשו אלא מתוך שהוא אוכל ושומה והרחיב נפשו כשאלו נוח ועוז לו שלא היה נזרה בעולם לכך יעשה אדם הטוב בעיני הקב"ה ומחי וכוא כמות ולא ישבע אלא מה מלאך המות הזה אפילו עתנין לו כל בני העולם כלו אין דרכו ללשבע אף כל המשכים ומעריב על היון אין דרכו לשבע ועליו כוא אומר מארת ה' בנית רשע ונוה צדיקים יכרך ומחי ויאסוף אליו כל הנוים ויקנזן אליו כל העמים אלא לא כל הנוים תמש ולא כל העמים תמש אלא מתוך שהוא אוכל ושומה נתן עינו על כל העצירות שעכו"ם עושים אותן ועושה גם הוא אותן לכך נאמר ויאסוף אליו כל הנוים וגו' וכי מה כתיב בענין של אחריו הלא אלה כלם עליו משל ישאו ומלוגו וגו' ויאמר הוי המרבה לא לו עד מחי ומכבוד עליו עבטיט מחי ומכבוד עליו עבטיט אלא לא עוד אלא שהוא יושב וסותר כל מעשה ידיו של הקב"ה מיום שנברא העולם עד אותה שעה לכך נאמר למי אזי

והוא אומר יעל משפטי צדקך . ומה היה דוד עושה רבי פינחס בשם רבי אלעזר ברבי מנחם היה נוטל נבל וכנור ונותנו מראשותיו ועומד בחצי הלילה ומנגן בהם כדי שישמעו חבירי תורה ומה היו חבירי תורה אופרים ומה אם דוד המלך עוסק בתורה אנו על אצת כמה וכמה : (נרכות טז) ילוד שמרה נפשי כי חסיד אני , רבי לוי ורבי יצחק חר אמר כך אמר דוד לפני הקב"ה רבוננו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים ער שלש שעות ואני חצות לילה אקום להודות לך , ואידך כך אמר דוד לפני הקב"ה וכו' (דלעיל פ"ג) : (טובה טו) אמר רב אסור לאדם לישן ביום יותר משינת היום וכמה שתין נשמי :

ויין של זהבים" : (אנטי דר"ג פכ"ח) כיצד מלמד שלא יתכוין אדם לשחות יין בצדדים שכל זמן שאדם שוחה יין בצדדים נמצא במל מכל התורה כולה שנאמר 'אי לך ארץ שמלכך גער ושריך בבקר יאכלו ואומר אשריך ארץ שמלכך בן תורין ושריך בעת יאכלו בנבורה ולא בשתי בנבורה של תורה ולא בשתייה של יין : (סנהדרין עג) חניא ר' יוחי הגלילי אומר וכי מפני שאכל זה תרטימר בשוד ושתה חצי לוג יין האיטלקי אמרה תורה יצא לב"ד ויסקל אלא הגיעה תורה לכוף דעתו של בן סורר ומורה שסופו ממר נכסי אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא ויוצא לפרשת דרכים ומלכטם את הבריות אמרה תורה מוטב שימרת זכאי ואל ימות חייב שמיתתן של רשעים הנאה להם והנאה לעולם ולצדיקים רע להם ורע לעולם שקט לרשעים רע להם ורע לעולם ולצדיקים הנאה להם והנאה לעולם יין ושינה לרשעים -נאה להם והנאה לעולם ולצדיקים רע להם ורע לעולם : (ירושלמי סנהדרין פ"ג) א"ר אבהו ובלבד יין עם רוב שינה א"ר יונתן ישנים הן קימעה מפני שההא דעתן מישבת : (נרכות כט) אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא לא תרתח ולא תחטא לא הירוי ולא תחטא : (יומא עד) "כי יתן בכוס עינו יתהלך במישרים ר' אמי ור' אסי חד אמר כל הנותן עינו בכוסו כל העולם דוכה עליו כמישור וחד אמר כל הנותן עינו בכוסו כל העריות דוכות עליו כמישור : (שם ע) כתיב 'זנות ויין והירוש יקח לב אלא דכ"ע הירוש חבדא הוא ואמאי קרו ליה יין ואמאי קרו ליה הירוש יין עמביא יללה לעולם הירוש שכל המתגרה בו נעשה רש : (סנהדרין ע) א"ר חנן לא נברא יין בעולם אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים שנאמר 'חנו שכר לאובד ויין למרי נפש . א"ר יצחק ס"ד אל תרא יין כי יתאדם אל הרא יין שמאדים פניהם של רשעים בעוה"ז ומלבין פניהם לעוה"ב רבא אמר אל תרא יין כי יתאדם א"ל תרא יין שארתיהו דם . רב כהנא רמי כתיב תירוש וקרינן תירוש וזכה נעשה ראש לא זכה נעשה רש רבא רמי כתיב ישמח וקרינן ישמח זכה משמחו לא זכה משמחו והיינו דהיינו חבליס ולמי שיש לו מדנים ופגעים חס דהיינו רשע הללח עם הכניות ולמי שיש לו הכליות עיניס מרוב סומנו וסקיטתו להס רחוי להיות מאחרים על היון : י"ג ווי"ן . ל' וי וי ויאמר חרוד כענן לא חשיב אלא עד שידע דנגמר לו עונשו של יין : שלא יטא רגליך לידי יחוף . בלחמך בגולה : מכה זו . חסכרה : בעון ציטול תורה . דעטט נמי מיהס כדלמריק מקרא מדרש לפני פמו למען ירבו ימיכם הא חס לא תלמדו יתמעטו : נשים יוכיחו . שאינס מנזות על ד"ח דכתיב ולמדתס לחסס את נפכס ולא צטטיכס ומחוס בלחכרה אמר להס אף הן מצטלות חס בעליהן : חשוקות . שאינס בני לימוד ח"ל אף הס בעון שמבטלים חס חביהס לאלוהיכס לחמה ולנוק ולפיסס בלגוים : של צית רגן . לא צטליס ולא מצטלים : לשוא הכיתי . בתמיס וכי צחוס הכימיס

אל תרא יין כי יתאדם . מהו כי יתאדם כי יתאוה לדם נדה ולדם זכה כי יתן כוס עינו כמים כתיב לשון נקי הוא כדכתיב כים אחד יהיה לכלנו יתהלך במישרים כוף שאשתו אומרת לו כשוטנה הדומה ראותי ואינו פורט א"ר חסי חס ת"ח הוא סוף שמטמא את הטהור ומטהר את הטמא ד"ל אל תרא יין כי יתאדם ודאי מהתיק ליה כי יתן כוס עינו כוא נותן עיט כוס וחנוני נותן עינו כים יתהלך במישרים סוף דהוא עניד ביתיה מישרא מה הדין קדרא דנחשא עניד קדרא דחספא ענדא ת"בין לה וסחי חמרא צטימחיה רבי יצחק בר רדיפא בשם רבי אחי אמר סוף שהוא מוכר את כלי ביתו ושומה צקן יין (ויקרא רבה פי"ג . ע"ט עוד בלחוף ובחנחומא פרשת שמיי וזילקוט משלי פכ"ג) : ושיחת הילדים . כתיב לא ייעף ולא יגע כמה אני יגע כמי שהוא חכמים לפני כדברים בעלים כד"ל הונעתס ה' בדברים (שמות רבה פי"ג) :

ויין של זהבים" : (אנטי דר"ג פכ"ח) כיצד מלמד שלא יתכוין אדם לשחות יין בצדדים שכל זמן שאדם שוחה יין בצדדים נמצא במל מכל התורה כולה שנאמר 'אי לך ארץ שמלכך גער ושריך בבקר יאכלו ואומר אשריך ארץ שמלכך בן תורין ושריך בעת יאכלו בנבורה ולא בשתי בנבורה של תורה ולא בשתייה של יין : (סנהדרין עג) חניא ר' יוחי הגלילי אומר וכי מפני שאכל זה תרטימר בשוד ושתה חצי לוג יין האיטלקי אמרה תורה יצא לב"ד ויסקל אלא הגיעה תורה לכוף דעתו של בן סורר ומורה שסופו ממר נכסי אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא ויוצא לפרשת דרכים ומלכטם את הבריות אמרה תורה מוטב שימרת זכאי ואל ימות חייב שמיתתן של רשעים הנאה להם והנאה לעולם ולצדיקים רע להם ורע לעולם שקט לרשעים רע להם ורע לעולם ולצדיקים הנאה להם והנאה לעולם יין ושינה לרשעים -נאה להם והנאה לעולם ולצדיקים רע להם ורע לעולם : (ירושלמי סנהדרין פ"ג) א"ר אבהו ובלבד יין עם רוב שינה א"ר יונתן ישנים הן קימעה מפני שההא דעתן מישבת : (נרכות כט) אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא לא תרתח ולא תחטא לא הירוי ולא תחטא : (יומא עד) "כי יתן בכוס עינו יתהלך במישרים ר' אמי ור' אסי חד אמר כל הנותן עינו בכוסו כל העולם דוכה עליו כמישור וחד אמר כל הנותן עינו בכוסו כל העריות דוכות עליו כמישור : (שם ע) כתיב 'זנות ויין והירוש יקח לב אלא דכ"ע הירוש חבדא הוא ואמאי קרו ליה יין ואמאי קרו ליה הירוש יין עמביא יללה לעולם הירוש שכל המתגרה בו נעשה רש : (סנהדרין ע) א"ר חנן לא נברא יין בעולם אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים שנאמר 'חנו שכר לאובד ויין למרי נפש . א"ר יצחק ס"ד אל תרא יין כי יתאדם אל הרא יין שמאדים פניהם של רשעים בעוה"ז ומלבין פניהם לעוה"ב רבא אמר אל תרא יין כי יתאדם א"ל תרא יין שארתיהו דם . רב כהנא רמי כתיב תירוש וקרינן תירוש וזכה נעשה ראש לא זכה נעשה רש רבא רמי כתיב ישמח וקרינן ישמח זכה משמחו לא זכה משמחו והיינו דהיינו חבליס ולמי שיש לו מדנים ופגעים חס דהיינו רשע הללח עם הכניות ולמי שיש לו הכליות עיניס מרוב סומנו וסקיטתו להס רחוי להיות מאחרים על היון : י"ג ווי"ן . ל' וי וי ויאמר חרוד כענן לא חשיב אלא עד שידע דנגמר לו עונשו של יין : שלא יטא רגליך לידי יחוף . בלחמך בגולה : מכה זו . חסכרה : בעון ציטול תורה . דעטט נמי מיהס כדלמריק מקרא מדרש לפני פמו למען ירבו ימיכם הא חס לא תלמדו יתמעטו : נשים יוכיחו . שאינס מנזות על ד"ח דכתיב ולמדתס לחסס את נפכס ולא צטטיכס ומחוס בלחכרה אמר להס אף הן מצטלות חס בעליהן : חשוקות . שאינס בני לימוד ח"ל אף הס בעון שמבטלים חס חביהס לאלוהיכס לחמה ולנוק ולפיסס בלגוים : של צית רגן . לא צטליס ולא מצטלים : לשוא הכיתי . בתמיס וכי צחוס הכימיס

למה נמכנו פרשת נזיר לפרשת סוטה לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה ייר עצמו סן היין : ושיחת הילדים . (אנטי דר"ג פכ"ח) כיצד מלמד שלא יתכוין אדם בשעה שהוא בביהו לשוח עם אשתו ועם בניו ועם בנהויו שכל זמן שאדם יושב בחוף ביתו ושומה ומשיח עם בניו ובני ביתו נמצא במל סן התורה שנאמר ילא יכוש ספר התורה הזה מפך והגית בו יומס ולילה : (יומא עו) מאי דכתיב 'מנעי רגלך מיהף וגרויך מצמאה מנעי עצמך כחטא כדי שלא יבאו רגליך לידי יחוף : (שם לג) ת"ר כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה היו שם ר' יהודה ור"א בר' יוסי ור"ש נשאלה שאלה זו בפניהם כמה זו מפני מה מהללח בכני מעים וגומרה בפה כו' . נענה ר' שמעון ואמר בעון ביטול תורה אמרו לו נשים זכיהו שמבטלים את בעליהן עכו"ם יוכיחו שמבטלים את ישראל הניטקות זכיהו שמבטלים את אביהם הניטקות של בית רבן יוכיחו התם כרבי גוריון כו' (לקמן רש מפ"ז) : (שם לב) ת"ר בעון נדרים בניס מתים דברי ר' אליעזר בר"ש ר' יהודה הנשיא אומר בעון ביטול תורה כו' מאי קרא דכתיב 'לשוא הכיתי את בניכם כוסר לא לקחו כו' פליגי בה ר' יהודה אור ה הפלים קיט : ו סס טו : ז קלס י : ח משלי כג : ט סושע ד : י משלי לא : כ סס כג : ל סס : מ נרלטיס ד : ג יושע ח :

הגורא אור ה הפלים קיט : ו סס טו : ז קלס י : ח משלי כג : ט סושע ד : י משלי לא : כ סס כג : ל סס : מ נרלטיס ד : ג יושע ח : [א] פי' (סוסס ו) סוסס יין שוטס . ופי' (סססס ק"ג) סלכס סקניס חוככ סי סלינו סססכ כו' : ופי' (סיוונן) סג"ד חס ניכר כו' :

הכינים חנו לאו בשביל המוסר דהיינו מורה: לא לקח. לא למדו ל' לקח: מקרא דרש. למשן ירכו ימיכם וימי בניכם מדת נטיו קאי הקרא דלקמיס דמשמשי במחזה: ולא לפני פניו. ולמדתס אחס חס בניכס: ולפני פניו. ואף נטון ביכול מורה קאמר: ל"ח ופיתח ילדים הכונה את הילד במטעם ולהדריש בדרכי ס' כי כן כתיב חנוך למנר על פי דרכו ולהסירו משיחה במילה ומבנות הסה אשר הילדים מתפקדים בענינה זו יוסר מכל ענינות שנעולם ולכן ענינה זו ענין הילדים שהיא השיחה היא מציאתה את האדם חנו על הילדים כן העולם על אשר לא יסר את ילדיו במקל ובנרשפה. (מד"ס). א"ל למחורגמסס: כל קבל ימקא. לעד המלורע דברים ניומטים פל מיסת הילד: ידא ס' . סה עשו חנו: ויגוף מכנס. שהכפישו ונרשו לו לשקד על בניסס ונמסיס: וחיס דאמרי. לא מיטק היה המת חלא בחור היה והך קרא חמר על כן בחוריו וגו': לא ישמה. הרי נרות וגזרות: ולא יסמוי ולא אלמנטיו לא ירסה. הרי טעקן ואיך נטון נטון מה כי כלו חנף ומרע וכל פה דוכר נבלה: ועוד. לשון ועד כל פנוייו של אדם שהן ע' שנה יד הדין נטויה עליו לבסל זכויותיו נטון זה: הכל יודעין בו'. ולא הונך לאדם לפרס למס נכוסה והמנדל פיו נקד חפילו וכו': שוחה עמוקה. מוכנת: לפי זרות. למי פטיו זרה: ועס ס' יסל שס. ועס של הקב"ה הוא שוק שס חלא פי זרות היפכ חללו ושומס קרוי זמזום: ימה חלכו. שהיא שטויה כיתה: מ"ס. כלומר במאי דומס חתדות: חילומח דמחלקן. שמחולקות זו מזו ואיך מחונכות יחד: חדא וחדא למלמיה. קטיף חס כל חנה יש בה ערך ואף בצרכי גובה: זו זרת. מן הקנסס מודדין זרת של חסן: זו קמילה. מחלכט מחלל הקנסס מחחילין לקמון חופה שלם חלכשט על סס ירו הקמילה. והחמה וחלכט וקמון: זו חמה. מהגדולה מודדין חמה נטון וחמה כלים: זו חלכט. למסן דמים של החמה דכתיב בים בחלכט: זו גודל. לכהן יד דהכהן דמטרט: משופוט. חנויסידל"ס בלעו: חליה. נטר שנסוף החון: נכוס סהלה לחגרים. רכס ודקס לכוס מכולס וכסי נמי חמריק במסכת ע"ז חלי נכדי דהריך ריפח שרי למיכל חפילו מדיס חודניה וחל"ס שממהר לבסל: דקחמרה מואב. לשון פדיות שהיא מחלבה: חנוריח. להשתענד בהס להביח להס מים

(ל"ח) ושיחת ילדים. שאי אלו כסך על נטע עוללך העטופים צרעב נראה כל חוטת מלאך חמרו יבקש אדם רחמים על עצמו ועל אשתו ועל בניו ועל בני ביתו שלא יבא אחד מהן לידי דבר מטער ולא יראה אדם את חביו ואת חמו כשהן מדברים דברים יקרים ויחרש להם ואם עשה כן הוא והס אינס ממלאים ימיכס ושנותיכס שנאמר רק הסתר לך ושמוד נפסך מחוד וגו' (תנדה"ד פכ"ב):

מעשה בכבן א' שהיה ירא שמים בסתר וכל מעשיו העובים שהיה עושה היה עושה בסתר ויהי לו עשרת בניס מחסה אחת ו' זכרים וד' נקבות וככל יום ויום היה מתפלל ומשתטט ויבקש רחמים ומלתך בלשונו עפר כדו שלא יבא א' מהן לידי ענינה ולידי דבר מטער וחמרו לא יבא ומה שהיה עושה ולא שנית ולא שלישיה עד שבה עזרא והעלה הקב"ה על ידו את ישראל ממצל ואותו הכבן עמהם ולא נכנס הכבן ההוא לעולמו עד שראה כהנים גדולים וסרחו כהונה מניו ומכר בניו עד כי שנה וחל"כ נכנס אותו כבן לבית עולמו עליו הכתוב אומר בטח נה' ועשה טוב וגו' והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך וגו' (שס סו"ח):

פעם אחת הייתי מהלך בחוך הגולה שבבל ונכנסתי לעיר גדולה של ישראל ואין שם עכו"ם כלל ומלחתי שם מלמד מיטקות אחד וישנו לפני מחטים נערים שרזן בני שמונה עשרה שנה ובני עשרים שנה ולשנה האחרת חורתי לשם ומלחתי את התלמידים ואין רבס בנייכס חלא כן אחד בלבד שהוא היה כן כן בני שבכיל מעשיכס המקולקלים של אותן נערים מת רבן ומתה אשתו ומת בנו ומת כן בני ומחו כל הנערים שרזן בני שמונה עשרה ובני עשרים ולא נשתירו רק הקטנים והייתי בוכה ומתלנה עליכס עד שבה חלי מלאך מן השמים ואמר לי מפני מה חכה בוכה ומתלנה חמרתי לו וכי לא חככה ואתלנה על חלו שכלו לידי מקרא ומשנה ועכשוו חלכו להס וכיו חלא היו ואמר לי לא יפה עשית שאתה בוכה ומתלנה עליכס חמרתי לו מפני מה ואמר לי שהן היו עושין דברים מכוערים ודברים שאינן ראויין ומקולקלין בעצמס והיו מוזהיין שכנת זרע חנס וכן לא היו יודעין בעצמם שהמיתה משנתן (שס פו"ח):

חושך שכנו שונא בני. וכי יש אדם שהוא שונא בני חלא מתוך שאינ מוכיחו על דברי חכמים ועל דרך ערץ נקרא שונא חבל מי שמכה את בניו על החכמה ועל התורה הוא נקרא חוכנו שנאמר ואוכנו שחור מוכר (מ' משלי פרשה י"ג):

ימר נקד כי יש חקוה. לחלמוד חורס כדי שתלילו מדינה של גיהנס לעתיד עבר חס חככת נקד בחורה עד שהוא נטר הוא מתגדל והולך בה שנאמר גם כי יוקין לא יסור ממכה כהדל חורחא דלא ילופא רדיח ומתקשת עלה בסופח וכהדל עוברתח דכרמח דחית לה חיתכסיחית עד דהיא חלובה כדקשח לית את יכול וכן הוא אומר חולת קשורה בלב נטר שנט מוסר ירחיקנה ממנה ומי מפירה שנטס של חורס חס זכה אדם לשנט מוסר מוטבוחס חלו הרי חלקות בית דין מחלח חמר לחכיהא ברמיזח ולשטיח בכורמוח (שס פכ"ב):

א"ר סימון אוליך נטיח דאמרין לא ניטול בנינן לכניסתח חין חמי ליה מילף מילף הוא לא עבדין טבאות חלא ויסרו למשפט חלכו יורנו (חבוו וחמו צריכס ליסרו לחספט וכסס יורנו חס חורחו) (ירושלמי חלה פ"ה):

וישיבת בתי כנסיות של עמי כארץ. לא ישבתי בסוד משחקים ואעלוזה חמרס כנסת ישראל לפני חכמי רבנו של עולם לא נכנסתי לבתי טרטיאות

ד' היא בר אבא וד' יוכי חד אמר בעון מוחה וחד אמר בעון ביטול תורה למאן דאמר בעון מוחה מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו ולמאן דאמר בעון ביטול תורה מקרא נדרש לפניו ולפני פניו: (ל"ח) ושיחת הילדים. (כחובות ח) רב היא בר אבא מקרי בניה דריש לקיש הוה ואמרי לה מתני בריה דר"ל הוה שכיב ליה יוקא חכא קמא לא אויל לגביה לסתר דבריה ליהודה בר נחמי מתורגמניה א"ל קום אימא מלחא כל קבל ינוקא פחה ואמר ה' וינאץ סכעס בניו ובנותיו חור שאבות מנאצין להקב"ה כועס על בנייהם ועל בנותיהם וכתים כשהם קטנים וא"ד בחור הזה והק' ליה יעל כן על בחוריו. לא ישמח אדני ואה יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה דוכר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ירו נטויה: (שס חג) בעון נבלות חפה צרות רבות וגזרות קשות מתחדשות ובחורי שונאי ישראל מתים ויתומים ואלמנות צועקים ואינם נענים שנאמר על כן על בחוריו לא ישמח אדני ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה דוכר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ירו נטויה סאי ועוד ירו נטויה אמר רב חנן בר רבא הכל יודעין בלה למה נכנסה לחופה אלא כל המנבל פיו אפילו חותמין עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה הופכין עליו לרעה. אמר רבא בר שילא אמר רב חסדא כל המנבל פיו סעמיקין לו גיהנם שנאמר קשותה עמוקה פי זרות רב נחסן בר יצחק אמר אף השומע ושותק שנאמר יעום ה' יפל שם: (כחובות ח) דרש בר קפרא מ"ד ויחד חדיה לך על אונך. אל תקרי אונך אלא אונך שאם ישמע אדם דבר שאינו הנון יניה אצבעו באזניו ודייני דאמר רבי אלעזר מפני מה אצבעותיו של אדם דומות ליתדות מ"ט אילימא משום דמחלקן כל חדא וחדא לסלתיה עבירה דאמר סר זו זרת זו קמיצה זו אמה זו אצבע זו גודל. אלא מ"ט משופות כיתדות שאם ישמע אדם דבר שאינו הנון יניה אצבעותיו באזניו. הנא דבי ר' ישמעאל מפני מה אונן בולה קשה והאליה (שלה) רפה שאם ישמע דבר שאינו הנון יכוף אליה לחובה. ח"ר אל ישמיע אדם לאזניו דברים בטלים מפני שהם נכונים תחלה לאזנים: (פסחים ד) אמר ר' יהושע בן לוי לעולם אל יוציא אדם דבר מנונה מפיו שהרי עקס הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מנונה מפיו שנאמר חסן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איגנה טהורה כו': (נ"ק לט) א"ר היא בר אבא א"ר יוחנן אף הקב"ה מקפח שכר כל בריה אפילו שכר שיחה נאה דאילו בכירה דקאמרה מואב א"ל הקב"ה למשה "אל תצר את מואב ואל תתגר במ מלחמה סלחמה הוא דלא אבל אנגריא עביר בהו. צעירה דקאמרה בן עמי א"ל הקב"ה למשה יוקרבת מול בני עמון אל תצורם ואל תתגר במ כלל דאפילו אנגריא לא תעביר בהו:

וישיבת בתי כנסיות של עמי הארץ. כיצר מלמד שלא ישב אדם עם יושבי קרנות בשוק ונסצא בסל מן התורה שנאמר יאשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וגו'. רבי סאיר אומר ומה תלמוד לומר ובטושב לצים לא ישב אלו מרטיאות של לצים שבהן

לכא שנאמר ואל המיתו אל תשא נפסך (שס פי"ט): חנוך למנר על פי דרכו נטר על פי דרכו גם כי יוקין לא יסור ממנה. חס חככת נקד בחורה עד שהוא נטר הוא מתגדל והולך בה שנאמר גם כי יוקין לא יסור ממכה כהדל חורחא דלא ילופא רדיח ומתקשת עלה בסופח וכהדל עוברתח דכרמח דחית לה חיתכסיחית עד דהיא חלובה כדקשח לית את יכול וכן הוא אומר חולת קשורה בלב נטר שנט מוסר ירחיקנה ממנה ומי מפירה שנטס של חורס חס זכה אדם לשנט מוסר מוטבוחס חלו הרי חלקות בית דין מחלח חמר לחכיהא ברמיזח ולשטיח בכורמוח (שס פכ"ב):

א"ר סימון אוליך נטיח דאמרין לא ניטול בנינן לכניסתח חין חמי ליה מילף מילף הוא לא עבדין טבאות חלא ויסרו למשפט חלכו יורנו (חבוו וחמו צריכס ליסרו לחספט וכסס יורנו חס חורחו) (ירושלמי חלה פ"ה):

וישיבת בתי כנסיות של עמי כארץ. לא ישבתי בסוד משחקים ואעלוזה חמרס כנסת ישראל לפני חכמי רבנו של עולם לא נכנסתי לבתי טרטיאות

תורה אור ס דברים לב: צ ישעיס ט: ק משלי כב: ר שס: ש דברים כג: ח בראשית ו: א דברים ג: ב שס: ג סבלים ח:

א ראי למי שרוצה לכוון אורחותיו להתרחק משיבתו ומלדבר עמוק. כדי שלא יתפש אדם ברשע ויכלההם וזה דרך ישיבת תלמידי הרשעים. בחללה טרבין בדברי הבאי כענין שנאמר וקול כסיל ברוב דברים. ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים כענין שנאמר תאלמנת שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק ומתוך כך יהיה לתן היגל לדבר כנביאים ולחת דוסי ברבריהם, כענין שנאמר והיו סלעיבים במלאכי אלהים ובתים דבריו וכתעתיבם בניאיח וסחוך כך באין לדבר באלהים וכופרין בעיקר, כענין שנאמר ויחשאו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' אלהיהם והרי הוא אומר שחו כשמים שיהם

עקביא

פרק שלישי

אבות

מיס ומזון : בני מרפיות ונבי קרקסאות . כמים שעושים כסם מירי שמוק :
 אי שוקד . ל' לשקוד על דלתותיו יום יום : לחלמדיין . מקום שמנחין את
 הסור : ולכרסום . מנור ופושט עם שמוק ולינעם : את סנהטים . מנהטים
 ומכספים : ואת החזרים . לטחי מחטים : נוקון שוקין לליון סגלרין סגלרין .
 כלס מירי לינעס סס : סה למדת . מדסמדך

ליה כי חס בתורה ה' השט דמאן דחזיל כהכי
 לאו בתורה ס' חסו : חס סך . משמע
 כסמרה במלחא סופו לעמוד ולהתעכב בינסס
 מעס וככי קאמר חסרי סלה סך ומסך סלה
 סך לא עמד ומסך סלה עמד לא יסב סה
 חס סך סופו לעמוד וכי' : חל חסלנו סן
 יחוק מוסריכס . כי כלה ונחצה שסמתי :
 שסריכס . יסורכס : מסך ידו . סקב'ה
 הפוסה יד לחן את הכל מוטכס סן סלולניס :
 יוס עכרה סוס סהוס . כיוס סדין משסמי
 קדס סדיומן כו סכריס לניכס : לסרסיוס .
 סלסין וכל דכריכס כססס סלססין לסמוק
 וללסן : קרנין . לידס חיות ס' כלכיס וכל
 מעסיהס לסוס סמחה וסמוק ודוגמתו כסחיסס
 מולין וכי ססס קרני סיה : מסך ידו . סקב'ה
 מסוס סס לולניס :

מתני' המחלל את הקדשים . המביא קדשי

המזבח לידי סגול וסחר וכמח . או
 הסועל ומהה בין בקדשי מזבח בין בקדשי כדק
 סניס : וכסכסה חס סמופדוס . ימיס סל
 חו'ס עופס כהן מלכסה . או סהג כהן מנהג
 סול כחילה וסחיס : וסמלכין סרי חנידו כריכיס .
 סמסניס סרו מלדיסוס סחלה וסח'כ סמלכוס
 סהסס יס לה סחי סטוס חסס לחון וסחס
 לסריס וכסמכיסין חס סהדס . כסחלה סרוס
 סחטעס . ללד סון כמו סמסמלח סמה וסרו
 מלדיסוס . וכסחיט סולס סעגס כילד יסרי
 סכוס סהוס מעל סרו סוס דולג כקרו
 וסכס סרוס ללד סרו ספרי סער . וסרו
 סחכרכמיס וסמלכריס . וסרו סחומרו כענין
 סהלכנס דחזיל סומקח וסחי מיוסל : וסספר
 כריט . סלה מל או סמל וסוסך סלסלו לכסוס
 סחילה כדי סלה יסרה סהוס סהול : וסמגלס
 סריס כעורה . סמחלה סניס וסירוסיס כעורה
 סלה כהלכה . כגון סמסכנס ומוסרך לל
 ססן לסמכיר לסוץ , ומוסרך לל ססן לסמכיר
 לסרסיוס . ולכן זה ססוסו סל מקרס .
 וכלל זה סרוס דרסוס סל דופי . סירוס סהר
 סגלה סניס . סמסין סניס לעכור סל דכרי
 סורכ כסרכסיח כיר רמה . ולכן ל' כוסס סריס :
 סע'ס סיס כידו סורה ומססיס סוכיס . ולל
 חור כסכוסה מלחד מעכירות סכידו . חף ס'ס
 סכחו עליו יסריס ומס כיסריס חין לו סלך
 לסולס סנה . חכל חס חור כסכוסה קודס
 מוסו . חין לך דכר סעומד כפרי סמסכוסה :
 כדך חס יסיה כסירחי . וסחילה ססלס כקדסיס
 כדכסיב ולקח סהכין סיקח כפלומו וסוד דכיון
 סוס : סס סמופדוס . חולט סל מעוד : חס
 חג סמלס סססור . ססרס כסניגס חס כרסון
 סכניפי סרי ככר סמור סה לל סהכיר חלל סל

סס'ס
 צוחה עורא צאו מכאן בני עלי שטמאן ויכל ה' ועוד
 צוחה עורא צאו מכאן יששכר איש כפר ברקאי שכבד עצמו ומחלל קדשי שמים . מאי הוה עביר הוה כירך ידיה בשיראי ועבד
 עבודת שמים וכו' : וד'מב'ה את המועדות . (ססמיס קיח) אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה כל המבזה את המועדות כאילו
 עובר ע"ג שנאמר 'אלהי מסכה לא תעשה לך . וסמך ליה את חג הסצות תשמור : (ססל סמור ס'ס) סה ענין שבת לענין מועדות אלא
 ללכר

סרטיחות ולכתי קרקסיות של לינעי העולם ושחקתי עמכם ממני ידך כדך
 ישכתי (ילקוט ירמיה פרשה ט"ו) :
 שכן תורק שמך . מה שמן כוס מלא אינו מורזף כשאר כל המשקין כך
 ד'ח חין מורופים כדברי לינעות מה שמן כוס מלא שכן כדך
 ונפל לחוכו טפה של מים יוצאת כנגדכ
 טפה של שמן כך חס כנס דבר של תורה
 ללב יצא כנגדו דבר של לינעות כנס ללב
 דבר של לינעות יצא כנגדו דבר של תורה
 (סיר סחוריס רנה ס'ח) :

שבה דנין דינו נפשות לחמית שנאמר ישנאתי קהל
 סרעיס ועס רשעיס לא אשב . ואין סרעיס אלא רשעיס
 שנאמר 'כני סרעיס יכרתן וסה סו פורענותן לעתיד
 לבא שנאמר 'כי הנה היום בא בעוד כתנוד ודח כל
 זריס ובל עושי רשעה קש . ואין זריס אלא ליציס שנאמר
 'וד יהיר לך שמו . מעשה ברבי עקיבא שהיה יושב
 ושונה לתלמידיו ונוכר לו סה שעשה בילדותו אמר
 מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית
 סמדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות בשוק"ן :
 (כוסלמי כרכוס ס'ד) רבי נתניא בן הקנה היה סתפלל
 בכניסתו לבית סמדרש וביציאתו הפלה קערה אמרו לו
 סה מיבו של ספלח זו א"ל בכניסתי אני סתפלל סלא
 סארע סקלה על ידי וביציאתי אני נותן סודיה על חלקי
 כו' וביציאתו סהו אומר סודה אני לפניך ה' אלהי
 ואלהי אבותי שנתת חלקי מיושבי בית סמדרש ובתי
 כנסיות ולא נתת חלקי בבתי סרטיחות ובתי קרקסיות
 שאני עמל חן עמלין אני שוקד חן שוקרין אני עמל
 לירש גן ערן וכו' שנאמר 'כי לא העווב נפשי לשאול
 לא סהן חסידך וגו' : (ס' ס' יס) סה' סהולך לאיצסודינך
 ולכרסום וסרה את הנחשים ואת סחבריס בוקין סיקין
 סוליונין לולין סגלרין סגלרין סרוי זה מוסב ליציס
 ועליוס סכחוב אומר 'ובמושב ליציס לא ישב וכסך
 ליה כי אם בתורת ה' ספסו סה למדת סהדכריס סללו
 סכויס את סהדס לידי ביסול סורה . דרש ר' סמעון בן
 סי ס'ד אסרוי סהרס אסד לא סלך בעצת רשעיס וגו'
 וכי סארר סלא סלך סהיכין עמד וסאחר סלא עמד
 סהיכין ישב וסאחר סלא ישב סהיכין לין אלא לומר לך
 שאם סלך סופו לעמוד ואם עמד סופו לישב ואם ישב
 סופו ללון ואם לין עליו סכתוב אומר 'אם חכמה חכמת
 לך ולצת לכוך סשא . א"ר אלעזר כל סמחלוץ יסרוין
 באן עליו שנאמר יעתה אל סתלוץו סן יחוקו סוכריכס .
 אסר ללו רבא לרבגן בססותח בעינו סנייכו דלא
 סתלוץו דלא לייתי יסרוך עליוכו . אמר רב קמינא כל
 סמחלוץ מוונחיו סתמעטן שנאמר 'משך ידו את
 לוץוים . אמר ר"ל כל סמחלוץ נופל בגיהנם שנאמר
 'וד יהיר לך שמו עושה בעברת דון ואין עברה א"א
 א"ר סנילוי כר סנילוי כל סמחלוץ נורס כליה לעולם
 שנאמר 'ועתה אל סתלוץו סן יחוקו סוכריכס כו כלה וסחרצה . א"ר אלעזר קשה היא סתחילתו
 יסרוין וסופו כליה . דרש ר' סמעון בן סוי אסרוי סו סלא סלך לסרטיחות ולקרקסיות . וסרוך
 חסאיס לא עמד זה סלא עמד בקנין , ובמושב ליציס לא ישב סלא ישב כסחכולות ססס
 יאמר ארס סויל ולא סלכתי לסרטיחות וקרקסיות ולא עמדתי בקנין אלך ואגרה בסונה סל
 כי אם בתורת ה' ספסו וסחורתו יסגה יוסס ולילה : (ססס סנ) אמר רב ססרס א"ר ירמיה כר
 אבא ארבע כיות אינן סקבלות פני סכינה כת ליציס דכתיב 'משך ידו את לוץוים כו"ן :

מתני' יא רבי אלעזר המודעי אומר המחלל את הקדשים והמבזה את המועדות והמלבין

פני חברו ברבים והמפיר בריתו של אברהם אבינו עליו השלום והכנה פנים
 בתורה שלא כהלכה אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא :
 גר'י' (חולין ק"ב) אמר רב חסדא מתנות כהונה אין נאכלות אלא צלוי ואין נאכלות אלא
 בחרדל דאמר קרא 'לך נתתם לסמחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין : (יומא ס) א"ר
 יוחנן בן תורתא מפני מה חרבה שילה מפני שהיו שם שני דברים גלוי עריות ובווי קדשים
 בווי קדשים דכתיב 'גם בסרס יקסירון את סחלב ובא נער סהכין וגו' עד כו . נאצו סנשיס את
 סכחת ה' : (ססרי סמדכר) וכן סצינו סלא סתס גור דינב של אנשי ירוסלים אלא על סנהגו
 סנהג בויון בקרסיס שנאמר 'קדשי בוית : (ססמיס ס) חנו רבגן ד' צוחות צוחה עורא ראשונה צאו מכאן בני עלי שטמאן ויכל ה' ועוד
 צוחה עורא צאו מכאן יששכר איש כפר ברקאי שכבד עצמו ומחלל קדשי שמים . מאי הוה עביר הוה כירך ידיה בשיראי ועבד
 עבודת שמים וכו' : וד'מב'ה את המועדות . (ססמיס קיח) אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה כל המבזה את המועדות כאילו
 עובר ע"ג שנאמר 'אלהי מסכה לא תעשה לך . וסמך ליה את חג הסצות תשמור : (ססל סמור ס'ס) סה ענין שבת לענין מועדות אלא
 ללכר

תורה אור ד פלגים כו : ה סס לו : ו מלכוי ג : ז ססלי כה : ח ססליס סו : ט סס ח' : י ססלי ס : כ יססיס כה : ל ססטי ז : מ ססטי כה : נ ססטי ס :
 ס יסטיס כה : ע ססטי ז : פ ססטיס יח : צ ס'ס כ : ק יסחקלל ככ : ר ססות ל' :
 ולסונס סהלך בארץ . מי גרס לחס לשיית בשמיס סיהס לסונס סהלכח סחלה בארץ זו היא שיחת רשעיס סנורמת לחן יסבות קרנות . כנסמת סל עיה .
 ויסיכח כחי ססחואה עם סוחי סכר . אכל שיחת כסרי יסרל אינו אלא כדברי תורה וסמחה . ולסוכך סקב'ה עורר על ידן וסוכה אוחן כה שנאמר אז
 נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשכ ה' יסעסע וכתב כפר זכרון לפניו ליראי ה' ולהושבי שמו (כלכוס סומחל לרעס ס'ס) :

[א] ס' (כרכוס מ'ג) וסל יסכ כסודס סל ס'ס דלמח סחח לסמכוי כסיוכו : [ב] ערי (סכמיס קי"ג) ד' דכריס נוס כסיו סקרוס חל סודר כסכניג ססוס דחיוסי לוי
 סינו וסססי לך כלינמח , וס'ל כפינ כססקח ססס סויסין וסן סיוסין ד'ס וע'ס כמ' . וס' (כסודרין סנ) סל לינעות ססוס סל ססוס דע'ל דסריס :

הי"ם שאחרי צמחה מלחמה : אלו היה לי . מהחכמים שימנה עמי : אלא כדי שיבין אוכלין ושותין וכו' . כדי שיהיו פנימים ממלכה ויכולים לשמוע צמחה י"ם ויניעים בתורה : ופחית . משתכרין ושותין ענינות : הכל ס"ד . וכי הכל יורדק . ה"ג כל היורדין לניהנם שלים : דש בים . כבר הורגל בכך שמכין אותו כן וחק פרו ממלכתה ומ"מ זה להכיליש מהטין : ובצעי . בשביל אשתי וז ממלכה מסלתי בה כש ויבן ס' אס הנלע : כדרש רבא . דפוגה מעשה של דוד וזה שבע משלחן וסמך אשה איה ה"ה שהיואל למלחמה צית דוד גס כריתות טפס להשעו על מנס שאס ישות טסהא מגורסת מעשיו ולא חזקק ליבס וכל חוקן הימים היה

והמלבין פני חברו ברבים . אמרו חכמים מאה מטפים ולא אחד מגלה פנים וכך שנו חכמים בתפנה אס היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים ואס היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך שנאמר וגר לא תונו וגו' (תנא דבי חליכו רבא פ"ח) :

שהוק

ללמד שכל המחלל את המועדות מעלים עליו כאילו חילל את השבתות . כל המקיים את המועדות מעלים עליו כאילו קיים את השבתות : (ירושלמי מ"ק פ"ג) א"ר בא בר ממל אילו היה לי מי עיובנה עמי היתרתי שיהו עושין מלאכה בחולו של מועד כלום אמרו לעשות מלאכה בחולו של מועד אלא כדי שיהו אוכלין ושותין ויגעין בתורה ואינן אוכלין ושותין ופחיתין :

והמלבין פני חברו ברבים . (ג"מ נח) חני חנא קמיה רבב נחמן בר יצחק כל המלבין פני חברו

ספק מגורסת אס מה מגורסת ממלכה ואס לא מה לא נתגרסה : שמהו ונאספו קרעו ולא דמו . אס קרעו לא מלאו דס : היה מולאס והיה שלחה . חע"ס שהיו מולחין אותה לשריפה לא חסרה להן ליהודה נבעלתי אלא שלחה לו למי שלחה לו חכמי הכה ואס יודה הוא מעלמו יודה : צמחה מלחמה לה . שהחיק הפיח מערב : שהשיעו לי . מחר ז' לעליה המיוחדת לטב לא צה בית דין : לא לפבר טנה עליתי . להגמרף עמכס טכשו : אלא ללמוד . תורה מכס היחך טטשו : מחמת כיסופס הוא דעבד . שלא יכירו מי היה עולה שלא נרשות וליניע פרו : שיעשה לחבא . שאכלת ס"וס ונדף סריח : חס ושלום . שאוכל טוס צטולי לנית מדעשו אלא כדי שלא להלבין פרו של אוכל כדי שלא להלבין פרו של אוכל השוס ילחסי כדי שיאלו כולם ולא יביט מי הוא : משמול הקמן . לדחמן : לחמו מעלמו . וכוא לא טה נכרית והכרים ענמו בכלל שלא להלבין פניהם : מיהתס . מעשה דיהושע שלא רנה הקב"ה לגלות לו מי הוא המושע והכרים אס כולן בכלל שנאמר חטא יהראל צמשה דעק : דינפור . רכיל : מאחס . טולן בכלל והרי כולן לא יאלו ללקוס אלא מקלת דכתיב יאלו מן העס ללקוס וגו' : לנית וועדא . לנית המדרס : גני גביר . נכר גני היטה מתגברת צמיס טה"ל לעבור : מה אס מע לי . וכי אס מונע חוסי מליך לנית המדרס וקרפ ההר מלפמו ועבר צינשה : חקיל . ביס : ולא טכס . ולא יווק : טהרי הדבר מסור ללב . ולפיך נאמר ט וירחם מאלפיך הלי טהרי ליתן טעס למה נאמר טו ירחק נקס ליה וק"ל טהרי כל הדברים הללו לין טוכתן ורעתן מטוחה להכיר אלא ללבו של עושה הוא יודע אס לעקל אס לעקלקלות ויכול הוא לומר לא עשימי כי אס לסוכה הייתי סבור שיש לך מצוה למטור והייתי חסן לקנות מקה זה : וכל דבר המטור ללב . של אדם נאמר טו כוי ירח מן היודע מחשבות אס לסוכה אס ללוחה : כל השערים . של חסלה מעלו : חוק משכרי לוחה . הפועק על לוחה דברים לין השער נעל צמיו : הכל ט"י שליו . נפרעין על כל פנינוס ע"י שליו : ובידו . לא מטרה לשליו : כרנוד . מהילה טבין טכניה ללנח מרוס : אינו נעל : להסיק רחישן מן המקוס אלא חמיד כואה חוסס עד שיפרס : ובידו חן . מטעט שהו חמיד חללו ומשמש צה : על פ"י . לפי חוק מהילה ציט לבין הענייה : עמיחו . עס חוסו : בלוחה אשמו . בלוחה דברים ללערה : לוחהה קרובה לבא . פורעות לוחהה ממחר לבא : המלכה אס הגר . לוחהה דברים : הלוחו . דוחקו : לא טהיה לו כעשה . לחן טוא שדחוקו לחנופ חוכו : ה"ג מלי טנה מלכה דכתיב ציה מלח

ברבים כאילו שופך דמים א"ל שפיר קאמרת דחוינא ליה דאזיל כוסקא ואחי הורא א"ל אבי לרב דימי במערבא במאי והירי א"ל באתווי אפינ דא"ר חנינא הכל יורדין לניהנם חוק מנ' הכל ס"ד אלא אימא כל היורדין לניהנם עולים חוק מנ' שיורדיס ואינם עולים ואלו הן הבא על אשת איש והמלבין פני חברו ברבים והמכנה שם רע לחברו מכנה היינו מלבין אע"ג דרש ביה בשמיה . אמר רבבה בר בר חנה א"ר יוחנן נוח לו לאדם שיבא על ספק אשת איש ואל ילבין פני חברו ברבים מנא לן כדררש רבא דרש רבא מ"ד "ובצלעי שמהו ונאספו וגו' קרעו ו"א דמו אמר רוד לפני הקב"ה רבש"ע גלוי וידוע לפניך שאם היו כקרעין בערי לא היה דמי שותת לארץ ולא עוד אלא אפילו בעשה שטוקים בנגעים ואהלות ואמרים לי דוד הבא על אשת איש מיתתו במה ואני אומר להם מיתתו בחנק ויש לו חלק לעוה"ב , אבל המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעוה"ב . מר ושרא בר טוביה אמר רב ואמרו לה א"ר חנא בר בינא א"ר שמעון הסידא ואמרי לה א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחאי נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים מנא לן כהטר דכהוב "היא טרצאת והיא שלחה אל חסיה : (סנהדרין י"ח) ת"ר אין מעבדין את ה"ה אלא במזוכנים לה מעשה בר"ג שאמר השכימו לי ז' לעלייה השבים וס"א ח' אכר כי הוא שעלה שלא ברשות יוד . עמד שמואל הקמן ואמר אני הוא שעליתי שלא ברשות ולא לעבר השנה עליתי אלא ללמוד הלכה למעשה הוצרכתי א"ל שב בני שב ראיות כל השנים כולם להתעבר על ידך אלא אמרו חכמים אין מעבדין את השנה אלא במזוכנים לה . ולא שמואל הקמן הזה אלא איניש אתרינא וסחמת כיסופא הוא דעבר כי הא דיתוב רבי וקא דריש ודריש ריה שום אכר מי שאבל שום יצא עמר ר' חייא ויצא עכדו כולן ויצאו בשרר מצאו ר"ש ברבי לר' חייא א"ל אהה הוא שציערת לאבא אמר ח"ץ לא תהא כואת בישראל . ור' חייא מהיכא גמיר לה מר' מאיר דחניא מעשה באשה אחת שבאת לביה מדרשו של ר"ס אמרה לו רבי אחד מכס קרעני בביאה עמר ר"ס וכתב לה גט כריהות ונתן לה עמדו כולם וכתבו ונתנו לה ורבי כאיר מהיכא גמיר ליה משמואל הקמן ושמואל הקמן מהיכא גמיר ליה משכניה בן חייאל דכתיב "ויען שכניה בן חייאל מבני עילם ויאמר לעזרא אנתו מעיני באלהינו ונושב נשים נכריות מעמי הארץ ועתה יש מקה לישראל על זאת , ושכניה בן חייאל מהיכא גמיר ליה מיהושע דכתיב "ויאמר ה' אל יהושע קום לך למס זה אתה נוטל על פניך חטא ישראל אמר לפניו רבש"ע כי חטא אמר לו וכי דילטור אני לך הטל גדולות ואבע"א משה דכתיב "עד אנה כאנתם : (ירושלמי זמ"ל פ"ח) רבי פנחס בן יאיר היה אזיל לבית וועד והיה גיני גביר אמר ליה גיני גיני כה את מנע לי מן בית וועד ופלג קומח ועבר אמרו ליה תלמידיו יכולין אנן עבריין אמר לון מאן דידיע בנפשיה דלא אקיל לבר נש מישראל מן יוכי יעבור ולא מנכה : (ג"מ נח) ת"ר ילא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר אחה אומר באונאת דברים או אינו אלא באונאת ממון כשהוא אומר "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך הרי אונאת ממון אמר הא מה אני מקיים לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הא כיצד אם היה בעל תשובה אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם היה בן גרים אל יאמר לו זכור מעשה אבותיך אם היה גר ובא ללמוד תורה אל יאמר לו פה שאכל גבלות ושרפות שקצים ורמשים יבא ללמוד תורה שנאמרה ספי הגבורה אם היו יכורין באין עליו או אם היו תולאים באים עליו או שהיה מקבר את בניו אל יאמר לו כדרך שאמרו חבריו לאיוב "הלא ידאתך כסלתך חקותך ותוס דדכך זכר נא מי הוא נקי אבר אם היו חסרים מבקשים תבואה ממנו לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא סוכר תבואה ויודע בו שלא סכר מעולם רבי יהודה אומר אף לא יתלה עיניו על המכת בשעה שאין לו דמים שדרי דבר מסור ללב וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך . אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי גדול אונאת דברים מאונאת ממון שזה נאמר בו ויראת מאלהיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלהיך וד' אלעזר אומר זה בטפו והו במטמו רבי שמואל בר נחמני אמר זה ניתן להשבין זה לא ניתן להשבין . אמר רב חסדא כל השערים נבעלים חוק משערי אונאה "ינאמר "הנה ה' נצב על תומת אנך . א"ר אלעזר הכל נפרע בידי שליח חוק מאונאה שנאמר ובידו אנך . אמר רבי אברהו שלשה אין הפרגוד ננעל בפניהם אונאה תול ועבודה וזה . אונאות דכתיב ובידו אנך .

גול דכתיב "חמס ושוד ישמע בה על פני תמיד . ע"ז דכתיב "העס המכעיסים אותי על פני תמיד . א"ר חנינא ביה דרב אידי ס"ד ילא תונו איש את עמיתו עם שאתך בתורה ובמצות אל תונוהו . אמר רב לעולם יהא אדם והיר באונאת אשהו שמתוך שדמעתה מצוה אונאתה קרובה . ת"ר המאנה את הגר עובר בשלשה לאוין והלוחצו עובר בשני לאוין שלשה לאוין יוגר לא תונה יוכי יגור אתכם גר בארצכם לא תונו אותו ילא תונו איש את עמיתו וגר בכלל עמיתו הוא . לוחצו נמי שלשה כתיבי "ולא תלחצנו יוגר לא תלחץ "ולא תודה לו כגושה וגר בכלל הוא אלא אחד זה ואחד זה בשלשה . תניא ר"א הגדול אומר מפני מה הוזהרה תורה בל"ז מקומות ואמר

תורה א"ר ש מהללס לס : ח כלאשים לא : א טרה : ב יוסטפ : ג שמות טו : ד ויקרא כט : ה טס : ו ליוב ד : ז טס : ח עשות ז : ט ימיס ז : י ימיס טס : כ ויקרא כט : ל שמוס ככ : מ ויקרא יט : נ טס ככ : ס שמות ככ : ע טס ככ : פ טס ככ :
 (א) פ"י (קדושין ד"ח) א"ר רבאן טקנא דפסא רגלא , וסי כפרין פיק טלולין טאסין וטלון ממלכטן פסידיין וטלון ליהי טסרס :

מלפני ונר לא פונה לא תומו אוחו ולא תומו אים אח עמיחו ונר ככלל עמיחו הוא לוחו עמי וכו': מוס שניך אל האמר לחכך. דכין דגריס היתוס גנאי הוא לכס לסזכיר עס גרוס: מאן דחית ליה זקיסא וכו'. מי שיש לו חלוי במשפחהו לא יאמר לעבדו או לבן ביתו מלה לי דג זה שכל עס חלייה גנאי הוא לו: בחכמתו, אס כינו חנירו לו עס לגנאי: ואמרי לה בחכמתו, אשילו אוחו כינוי שמסודר ונח לו ממשפחהו עס דופי: בני אס ערבת לרעך וכו'. בשביל זר לערבו כמחנן: או אס עקשה בחמרי פיך. שהקמתו בדברים: עשה זאת והגלל כי נחת כקף רעך, על עכקי ממון לך הדר עס ידך ופרע לו, ומל מוקם חמרי פיך אס הקנעתו רהב רעך: הרבה רעים, לבקש

ממנו מחילה. רעך כהדר דקרא כתיב מלא לפי שהוא לשון רבים: כל אלו שאמרו, מלפ מנה ומאחיס וד' מאוח דמי בושח הס: אבל לער, שדואג על נכסו חוט נמחל לו: לא חנייש, אחריו כדי שלא חנייש שלא תבא לידו כך וחנייש: ומחל זה, ופנה זה מרי זמי כרכיעו: ולא יכשו עמי, והיט לא חנייש ולא חנייש: מושך לו ערלה, שהוא מושך בערלתו כדי שחמור והחכמה לאזר: דמסכה ערלתיה, ודומה לו כחילו לא ימול: ולא משקר ליה, חוטו מכירו שהוא יודי מרנוס ולבקר זהיליה ולבשקר זהיליה: מגלה פנים בחורה, מעיז פנים כלפי עופקי תורה, מגלה פנים משחמע לן דחמיר מחסיקורוס דחסיקורוס היינו דאס ביה חסיקורוסא בעלמא: אלא למד מצוה ת"ח עלמן חסיקורוס הוי, כ"ש דמצוה חדרו כפני ת"ח לחו מגלה פנים בחורה הוי והשחח מגלה פנים מחי נישו: מנשה בן חזקיה, שהיה דורס בחגרות של דופי: איכא דמתי לה חסיפא. דבנייתא דקמח מכאן חר"א וכו' המגלה פנים בחורה רב ורבי חנינא וכו': מה אהנו לן, והס חיק יודעין שהעולם מהקיים עליהם: מגלה פנים בחורה הוא, שפוסר במה שכתוב בחורה: אס לא כריחי יומס ויליה וכו', שמהכן לעולם ומקיימן אוחו והוא אומר דלא מהט מידי: מהכא, ממי שזעיק שהדיקיקס מהכן לחחרים: פורק על, כופר בעיקר: ומגלה פנים בחורה, בא על דברי תורה בחומפא או בגלוי עוות פניו כגון מנשה שהיה יושב דורס בחגרות של דופי לא היה למשה לכחוב אלא ושמעט היתה פלגס וילך דלוגן בימי קציר חסיו כדחמדין בחלק: בריח בשר, מילה: דבר ה' בזה זה הפורק על, שבוה דבור דרשון האמור כפי חכמי ה' אלהיך שלא שפטו אוחו חלל מסי הגזירה: ומגלה פנים, מדחפקיה קרא בלבון בזון וזה בזה דברי תורה הוא: זה המפר בריח בשר, שהיה מצוה יחידית: לא אמרתי חלל בזמן ששונה זה, חלמא בשאינו שב קחי קרא ובהך חלל הוא דגלי לן חף לאחר יום הכפורים הא בשאר חט"ס שאינו שב יום הכפורים מכפר:

ואמרי לה במ"ו מקומות בנר מפני שמדורו רע, מ"ד וער לא הונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם חנא ר' נהן אומר מוס שבך אל תאמר לחכך והיינו דאמרי אינשי חקיף ליה זקיפא בדיוהקיה לא ניסא ליה לחבריה זקיף ביניתא: (מגילה כח) שאלו תלמידיו את רבי זכאי במה הארכת ימים אמר להם מימי לא השתנתי מים בדי' אמות של הפלה ולא בניתי שם לחבירי כו'. שאלו תלמידיו את רבי זורא במה הארכת ימים אמר להם מימי כו' ולא ששתי בתקלת חברי ולא קריתי לחברי בחינתו ואמרי לה בחניכתו: (יומא פו) א"ד יצחק כל המקניט את חברו אפילו בדברים צריך לפייסו שנאמר יבני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפך נקשת כאמרי פיך נלכדת באמרי פיך עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס ורהב רעך אם ממך יש לו בירך התר לו פסת יד ואם לאו הרבה עליו רעים כו': (ב"ק פג) החובל בהברו חייב עליו משום חמשה דברים בנזק בצער בריפוי בשבת ובושח: (עס נג) אע"פ שהוא נותן לו אין נכחל לו ער שיבקש ממנו שנאמר יועתה השב אשת האיש וכו' ובנין שאם לא מחל לו שהוא אכזרי שנאמר ויתפלל אברהם אל האלהים וכו', ת"ר כל אלו שאמרו דכי בושחו אבל צערו אפילו הביא כל אלו נביות שבעולם אין נמחל לו ער שיבקש ממנו שנאמר והשב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בערך: (מ"ק י) ר"ש בן הלפתא איפטר מיניה דרב א"ל לבריה זיל לגביה דליברכך א"ל יהא רעוא דלא תבייש ולא תחבייש כי אתא גביה אבוה א"ל סאי אמר לך א"ל מילתא בעלמא הוא דאמר לי א"ל ברכך ברכתא דברכיניהו קוב"ה לישראל והנא בה דכתיב יואכלתם אכול ושבעו והללתם את שם ה' אלהיכם וכו' ולא יבשו עמי לעולם וידעתם כי בקרב ישראל אני ואני ה' אלהיכם ואין עוד ולא יבושו עמי לעולם: (מסכת נלה) רבי נהדאי אומר כל המבייש פני חברו כוף הוא מהבייש ולא עוד אלא שמלאכי תבלה דוחפין אותו וטורדין אותו מן העולם וטראין קלונו לכל באי עולם: (גיטין ט) הגיא א"ר אלעזר בוא וראה כמה גדולה כחה של בושה שהרי סייע הקב"ה את בר קסנא והחריב את ביתו ושרף את היכלו:

והב"ר בריתו של אברהם אבינו, (ירושלמי פיה פ"ה) זה שהוא מושך לו ערלה: (שירובין יט) א"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב יעובדי בעמק הבכא מעק ישיהוה: כו' ההוא דמחייבי דינא דגיהנם חדא שעחא ואתי אברהם ומקבל להו ומסיק להו לבר ישראל הבא על כותיה ומשך בערלתו ולא מבשקר ליה"ן: והמגלה פנים בחורה שלא כהלכה, (ירושלמי סאה פ"ה) חנא ר' חנינא ענתונא קומי ר' מנא זה שהוא עובר על דברי תורה בפרהסיא כגון יהויקים מלך יהודה וחבריו: (סנהדרין נט) אפיקורוס רב ורבי חנינא אמרי תרווייהו זה המבזה תלמיד חכם ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי אמרי זה המבזה חברו בפני תלמיד חכם בשלמא למד' הגבוה חברו בפני ת"ח אפיקורוס הוי מבזה ת"ח עצמו מגלה פנים בחורה שלא כהלכה הוי אלא לכאן דאמר מבזה תלמיד חכם עצמו אפיקורוס הוי מגלה פנים בחורה כגון מאן כגון מנשה בן חקיה ואיכא דמתי לה אסיפא מגלה פנים בחורה רב ור' חנינא אמרי זה המבזה ת"ח ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי אמרי זה המבזה את חברו בפני ת"ח בשלמא למד' המבזה ת"ח עצמו מגלה פנים בחורה הוי מבזה חברו בפני ת"ח אפיקורוס הוי אלא למד' המבזה חברו בפני ת"ח מגלה פנים בחורה הוי אפיקורוס כגון מאן אמר רב יוסף כגון הגי דאמרי מאי אהנו לן רבנן לדיריהו קרו לדיריהו תנו א"ל אביי האי מגלה פנים בחורה נמי הוא דכתיב יאם לא בריתי יומס ויליה חקות שמים וארץ לא שמתו אמר רב נחמן בר יצחק מהכא נמי שמע מינה שנאמר יונשאתי לכל המקום בעבורם אלא כגון דיתוב קמי רביה ונגלה ליה שמעתא בדוכתא אתריתי ואמר הכי אמרינן התם ולא אמר הכי אמר מד' כו': (עס) ת"ר יכי דבר ה' בזה זה המגלה פנים בחורה ואת מצותו הפר זה המפר ברית בשר הכרת תכרת הכרת בעוה"ז תכרת בעוה"ב מכאן א"ר אלעזר הסודעי המחלל את הקדשים והמבזה את הסועדות והמפר בריתו של אברהם אבינו והמגלה פנים בחורה שלא כהלכה והמלכין פני חברו ברבים אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעוה"ב: (ירושלמי סאה פ"ה) מה אנו קיימין אם באוחו שעשה תשובה אין כל דבר עומד בפני כל בעלי תשובה אלא כי אנו קיימין באוחו שלא עשה תשובה ומת ביסורין: (סנועות י) חני רבי אומר על כל עבירות שבהורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יוה"כ מכפר חוץ כפורק עול ומגלה פנים בחורה ומפר ברית בבשר שאם עשה תשובה יוה"כ מכפר ואם לאו אין יום הכפורים מכפר מ"ט ורבי דתניא יכי דבר ה' בזה זה הפורק עול ומגלה פנים בחורה ואת מצותו הפר זה המפר ברית בשר, הכרת תכרת הכרת לפני יום הכפורים תכרת לאחר יוה"כ יכול אפילו עשה תשובה, ת"ל עונה בה לא אמרתי אלא בזמן שעונת בה: כרתני' יב רבי ישמעאל אומר הוי קל לראש ונח למשחית והוי מקבל את כל האדם בשמחה: (זבחים קג) אמר רבי ינאי לעולם תהא אימת מלכות עליך דכתיב ויררו כל עבדיך אלה אלי ואילו לדרידה לא קאמר ליה רבי יוחנן אמר מהכא ויר' ה' היתה אל אליהו וישנס מהנו ורין לפני אהאב: (סנהדרין נג) וואשר כת בהם לעמוד בהיכל המלך, א"ר חמא בר חנינא כלמד גהו אונסין את עצמן מן השרוק ומן השיחה ומן השינה ומעמידין על עצמן בשעה שנצרכים לנקביהם מפני אימת מלכות: (ל"ח) והוי קל לראש, (נגל) מיעט פו) מאי שנא לגבי אברהם דכתיב יכן תעשה כאשר דברת ומאי שנא לגבי לוח דכתיב יופצר בם מאד, אמר רבי אלעזר מכאן שמסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול: וזוה לתשחורת, (שנועות מז) רבי שמעון בן מרפון אומר קרב לגבי דהינא ואידהן, רבי ר' ישמעאל תנא עבר

מלך
כפני המלך: קרב לגבי דהינא ואידהן, אס נעטת במשה כשמן סהא ג"כ משה ננייעתו: דהינא, לשון שמן ומשיחה הודשנה מחלב מתורגס אהדינא: חעלה

תורה אור ע מכלי ו: ק נחלשה' כ: ר עס: ש עס: ת וואל כ: א חלליס סד: ב ירמיס לג: ג נחלשיס יח: ד במדבר טו: ה עס: ו שעות יא: ז מ"ח יט: ח דניאל א: ט נחלשיס יח: י עס יט:

[א] ע"י (כסס מ"א) כל כמשה היו כנגד פניו של משה כחילו כוסר כנריתו של א"ל, ויחסיני דנחלש סכוא נוס כדבר, ותי' (מדרש ל"א) מאוסס סיה כחללס כו' עס"כ:

עקביא

פרק שלישי

אבות

תעלה . שועל : צעידה : אם תראה שעתו מלאה : **מתני'** מסורה סיני למורה . המסורה שספרו לנו חכמים בהסרות ויתרות שנתורה הם גדול וחזק לתורה שנתכת . שכל ידיהם את מבינים כמה מעט חזק ישנו תורה . כמו בסוכות נכתב בסוכה שנים חסרים ואחד מלא שמתנו את למדים להכשיר סוכה בשלם דפסות ובגון מועדי ה' אשר תקראו אותם שנתכת חסר צ"ג מקומות . ללמד אתם אפילו שונגים אתם אפילו מידים אתם אפילו מופעים : מעשרות סיני לעשר . עשר העשר . עשר בשביל שתהפוך : מדעים סיני לפרישות . בזמן שאלה מתחיל צעדיפות ומחילה שלא יעבור . מקבל עליו צ"ג דר שלא יעשה כך וכך . וע"י קן הוא סוכה את יצו : סיני לחכמה שתיקה . כמה חק קיימת חי בשתיקה מדברי תורה כדי כבד כתיב והגים צ וגו' . חי בשתיקה מדינות ולשון הרע וקללה דלוריתא מכו . הא חי מדבר אלא בשתיקה מדברי הרעות שזין אדם לחברו שיש לו לאדם למעט הדבור בהם כל מה שאלפס . ועליהם אמר שלמה גם חזיל מתירם חכם יתשב : דבר טוב . יוסר מדלי שנתה כסורק עול : ספילין מנחמ . וניהם פדות שמתעלה קווי ושררפו עלי : בכל טב יסיה שומר . כשאלה מראה עמנו עבד יהיה לו סכר : כסא דעוקר . כוס של זכוכית לבנה : זמרא . לשור צבית המשחלות : דברי כבל . לינחם לסיך נכסבל כל השירים מצית משחלות : אלא מלוחו האיש . המדבר נבלה היו הצ"ד מעמישים אותו : עכשו . שמתעלו הסנהדרין ואין שופין אותו צעיה"ז נפרעין מלמעלה ממנו ומתעשרתו כדכתיב ואם העלם יעלימו וגו' ומתי פרי בלוי סכא וכמתפסחו : היו פוסקין שמתה כנגדה . כדתיב צמגילת חסרים : מתעבלו חלו ואלו . סנהדרין ושמותה על הרוב שערנו כדמפרש בספון סממא : וכי מה יתה סנהדרין גדולה מועלה . בא למעט למה כשהיו סנהדרין נפרעין ממנו לבדו ולא מתעשרתו : בכל מינה שילו . דלפילו עם הארץ דלין יודעין בלויס מיתה ימות מוסל עליהם להמיתו בכל מיתה שירע : משלו משל למה"ד . למה כסלו השמות שקבעו כנגד הלכות שפברו לפי שהנהיה הנהיה קשה מאותה שטברה : וסיה קשה מעל האגמון . ולא נחיסר צעוה זה ונמסר לבעל הזמורה והוא מקום הפיסה שדחוק סס צמורוס של בען : וספרו . והכהו בלועה : מסרו לשלמן . להשר לדוט דיני נשפות : והחזירו לקמן . מקום שיונה ממנו עשן הכירה וסחטר והא שובה אדם שס שעה אחת מיד סס וכ"ה צערוך וכן בלעז קורין אותו קמ"ן : וכי בית המסוכך צאריס עיר היא . שלא יסא עח ליתרב : מתרועע . לשון ערה כמו ערו ערו : כסמא מתחיל . מאסקופס הנית וסמחיו : שליה . בית השואה מאין יושב ומסוך כך שיערים מרקדים שס ומנחמן וסמתין את שעריו : זמרא דנגדי . מוסרי ספיות כחבל : ודבקרי . צמזמדין צעעה שחורשין וחיוו אלא לפין את השורים להלמיהם שכולים לקול השיר שערב עליהם : שרי . שאיש אלא לזרן צמלחכסן : דגדדלי

שחוק . ישמור אדם את עצמו שלא ירבה שחוק שיחה ותפלות אין שחוק אלא גלוי עריות שנאמר ראו הנינו לנו איש עברי לחק בנו בל אלו לשכב עמי וגו' ואמר שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה ואין שחוק אלא ע"ג שנאמר ויקומו לחק ואין שחוק אלא שמיכת דמים שנאמר יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו וגו' ואין שחוק אלא ליננות שנאמר ועתה אל תתלוצצו וגו' שהיו מתלוצצים על דין של גיהנם שנאמר לכן שמעו דבר ה' אנשי לצון וגו' כי אמרתם כרתנו ברית את מות ועם שאלו עשינו חוזה וגו' לפי שכל המרבה שיחות ותפלות הם מלזין אותו עד אותו שעה שהוא נכנס לבית עולמו הקב"ה אומר לו בני למה לא למדת מאנכי שבשמים שהוא יושב על כסא הכבוד שלו שליש יום הוא קורא ושונה ושלש היום הוא דן את הדין ושלש היום הוא עושה צדקה וזן ומפרנס ומכלכל לכל באי עולם ולכל מעשה ידיו שבעולם ואין לפניו שחוק אלא שעה אחת ואם אומר אדם להקב"ה היותי לומר תורה ככן שלש עשרה שנה ואילך אל הקב"ה מה תורה עשית ומה מעשים טובים תפסת והלא עסקת בשיחה בעולה ודברים שאינן ראויין והנשים שנאמר כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שיחו ולא עוד אלא שכל המרבה בשחוק וצניעות וחופלות מביא חרון אף לשלם והפירות מתמעטין על ידו ורעות רבות באות ע"י וגזירות קשות מתחדשות ובחורי ישראל כהרבו ויתומים ואלמנות צועקים ואינם נענין שנאמר על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כולו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה וגו' ולא עוד אלא כל המרבה בשחוק ושיחה ותפלות עליו כתיב אלה וכחש ורעה וגנוב ונאוף סרצו וגו' וכאלו נשבע על שקר ומנחש ומכזב בדין אם היה בתוך המשפחה ובני המשפחה שמחים בו לכסוף הוא מגלה את כל בני המשפחה ואם היה בתוך המשפחה ובני המשפחה שמחים בו לכסוף הוא מגלה את כל בני המשפחה וכן אם היה בתוך בני החצר וכן אם היה בתוך בני המצוי וכן אם היה בתוך בני העיר לכסוף הוא מגלה את כל בני העיר שנאמר על כן תאכל הארץ ואומלל כל יושב בה וגו' מפני מה מפני שלא היו מוכיחין את ישראל כלום שנאמר אך איש אל ירח ואל יוכח איש וגו' אפילו מלאך כהן ושוחק עמקן חולק עמקן כפורעניות וכן נביא ונשיא שנאמר ועמך כמדריני כהן וכשלת היום וכשל גם נביא עמך וגו' וכן בין עכו"ם בין ישראל בין איש בין אשה בין עבד בין שפחה מלאך אמרו כל המרבה כבוד שמים וממעט כבוד עצמו כבוד שמים מתרבה וגם כבוד עצמו מתרבה וכל הממעט כבוד שמים ומרבה כבוד עצמו כבוד שמים במקומו עומד וכבוד עצמו מתמעט מעשה באלה אחד שהיה עומד הוא וכו' צבית הכנסת וכל העם היו עונין אמן וכללויה אחר העובר לפני הקיבה וכו' עונה דברים של תפלות ולא אמרו לו אביו שום דבר ואמרו לו הצריות שימחה בבנו והשיב ואמר להם מה אעשה לו חינוך הוא ישחק שוב למחר עשה כן כל אותן ימי החג ענה בנו דברים של תפלות ולא אמר לו אביו שום דבר לא יתה אותה שנה לא שנייה ולא שלישיה עד שמתה אשתו וכו' וכן

סוף כמלך : (מגלה סו) יושבתו ישראל על ראש המטה א"ר בנימין בר יפת א"ר אלעזר היינו דאמרי אינשי העלא בעידניה סניד ליה : והוי מקבל את כל האדם בשמחה . (נרכוס יו) מרגלא בפומיה ראבוי לעולם יהא אדם ערום ביראה מענה רך ומשיב חסה ומדבר שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם ואפילו עם עכו"ם בשוק כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד לסבה ומתקבל על הבריות : (מדרש משלי פכ"ז) לכמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם . א"ר חנינא וכי יש פנים למים אלא מה המים הללו אתה נותן אותם בכלי ומסתכל בהם והם נראין לך כך לב האדם לאדם : **מתני' יג רבי עקיבא אוסר** שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה . מסורת סיני לתורה מעשרות סיני לעושר נדרים סיני לפרישות סיני לחכמה שתיקה : **גריסי'** (נרכוס לב) א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי אמור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה שנאמר "או ימלא שחוק פינו ולשונונו רנה אימתי בזמן שיאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה . אמרו עליו על ר"ל שמיטיו לא מלא שחוק פיו מכי שמעה מרבי יוחנן רביה : (נרכוס עס) רבי ירמיה היה יתיב קמיה ררב תזייה דהוה כרח טובא . אמר ליה וגילו ברעדה כתיב א"ל תפילין מנחמא אבוי הוה יתיב קמיה דרבה חזייה דהוה יתיב וקא ברח טובא א"ל לא סבר לה מר יבכל עצב יהיה פותר א"ל תפילין מנחמא . מר בריה דרבינא עבר הלולא לבריה חונתו לרבנן דהו קא ברחי טובא אייתי כסא דמוקרא בת ת' זחי ותבר קמיהו ואעציבו . רב אשי עבר הלולא לבריה חונתו לרבנן דהו קא ברחי טובא אייתי כסא דזוגיתא הוורתא ותבר קמיהו ואעציבו : (ניסין ג) שלחו ליה למר עוקבא זמרא סנא לן דאמור שרשפ וכתב להו "אל תשמח ישראל אל גיל בעמים ולישלח להו מהבא "בשר לא ישתו יין ימר שבר לשותיו אי מההיא הוה אמינא הני מילי זמרא דסנא אבל דפומא שרי קמ"ל : (תוספתא סנהדרין פ"ח) ר' עקיבא אוסר . המנענע קולו בשה"ש בבית המשתה ועושה כמין זמר אין לו חלק לעולם הבא" : (סוסס מח) משבטלה סנהדרין במל השיר סבית המשתאות שנאמר בשיר לא ישתו יין ימר שבר לשותיו ומנ"ל דבסנהדרין כתיב אמר רב הונא בריה דרב יהושע דאמר קרא "וקנים משער שבתו בתורים מנגינהם : (יגולמי סוסס פ"ס) א"ר חסדא בראשונה היתה אימת סנהדרין עליהן ולא היו אומרים דברי בשיר אבל עכשו שאין אימת סנהדרין עליהן הן אומרים דברי נבלה בשיר בראשונה לא היו נפרעין אלא מאותו האיש בלבד אבל עכשו נפרעין סמנו ומסשפחתו . א"ר יוסי כי רבי בון בשם רב הונא בראשונה כל צרה שהיתה באה על הצבור היו פוסקין שמהה כנגדה ומשבטלה סנהדרין במל השיר סבית המשתאות משבטלו אלו ואלו שבת משוש לבנו נהפך לאבל מתולט וכי מה היתה סנהדרין גדולה מעלת אלא לפי שנאמר קואם העלם יעלימו עם הארץ את עיניהם סן האיש ההוא בתתו מורעו למולך לבלתי המית אותו בכל מיתה שירצו . משלו משל למה הדבר דומה לאחד שקלקל בעיר ססרו לבעל האגמון וחבשו והיה קשה מבעל האגמון ססרו לבעל הזמורה וחבשו והיה קשה מבעל הזמורה ססרו הרצועה ססרו לשלמן והחזירו לקמן כך צרות האחרונות משכחות את הראשונות : (סוסס מח) אמר רב אודנא רשמע זמרא תעקר אמר רבא זמרא בביתה חורבא בסיפא שנאמר יקול ישורר בחלון חורב בסף כי ארזה ערה . מאי כי ארזה ערה א"ר יצחק בית המסוכך בארזים עיר הוא אלא אפילו בית המסוכך בארזים מתרועע אמר רב אשי ש"מ כי מתחיל חורבא בביתא בספא מתחיל שנאמר חורב בסף ואבע"א מהבא ושאינה יוכת שער אמר מר בר רב אשי לדידי חזי לי ומננה כחורא . אמר רב הונא זמרי רנגדי דבקרני שרי . דגדדלי

תורה אור כ בלשית מ : ל משלי כ : ס פסלים קכו : ג משלי יד : ס סוסע פ : ע ישיע כד : ס אליה ס : צ שס ד : ק ויקרא כ : ד לפניה ב : [א] ע"ל נמי כפיסקא וישיבם צמי כנסיות של פ"ס : ע"י (שנס ב) ולמחמה מס זו עופה זו שמחם שאינה של מנוח : ונכוספ (י) כרנה שחוק עושה : ב) ע"ל רמ"ג :

עקביא פרק שלישי אבות

ובן בנו וינאלו לו חמש עשרה נפשות מתוך ביתו ולא נשתחרר לו אלא שני בנים אחד חנינר וסומא ואחד שופט ורשע (תנ"ל רבה ט"ג) : וקלות ראש. אל תכשל בעיניך שאין מכשול אלא בעינים שכן אחת תנאל עוב ועואל לא נכשלו אלא בעיניהם שנאמר ויראו בני חלכים את נטות האדם (בריוחה דמסכת כלה) :

דגדדאי. אינו אלא לפחוק : כאל זמרא. גז על דוכו שלח ימרו צניחם וצניחם כמשתמחם : ולא חינעין. לא היו רוצים לקנותם בכך : זלזל זה. לא הקפיד למאוס בידם : כאל נעורה. לסי שהעונה מפה חזו לשמוע את המזמר לענות אחריו ומנאלו האלמים נחמן

דגדדאי אמר רב הונא במל זמרא קם מאה אווזי בוחא וסאה סאוי חישי בוחא ולא איבעק אתא רב חסרא ולול ביה איבעי אווא בוחא ולא אשתכח אמר רב יוסף זמרי גברי ועניין נשי פריצותא זמרי. נשי וענו גברי כאש בנעורת למאי נ"ם לבטולי הא מקמי הא. אמר ר' יוחנן כל השורה בארבעה סיני זמר מביא חמש פו-עניות לעולם שנאמר "הוי משכימי בבקר שבר ירדפו וגו' והיה בנור ונבל ותוף וחליל ויין משהיהם וגו' מה כתיב אחריו לכן גלה עמי מבלי דעת שגורמין גלות לעולם וכבודו מתי רעב שמביאין רעב לעולם והכונו צחה צמא שגורמים לתורה שתשתכח מלומדיה "וישח אדם וישפל איש שגורמים שפלות לשונאו של הקב"ה ואין איש אלא הקב"ה שנאמר "ה' איש מלחמה. יועיני גבוהים תשפלה שגורמים שפלות לשונאיהם של ישראל ומה כתיב אחריו לכן הרחיבה שאל נפשה וגו' :

שחוק וקלות ראש : (סוכה נא) במצאי יו"ט הראשון של חג יורדין לעזרת נשים והיו מתקנים שם תיקון גדול. מאי תיקון גדול א"ר אלעזר באותה ששנינו חלקה היתה בראשונה והקיפה גזמורא כדי שיהו נשים רואות מלמעלה ואנשים מלמטה. ת"ה בראשונה היו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ והיו באין לידי קלות ראש והקיפו שיהו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה. והכי עבדי הכי הכתיב "הבל בכתב סיד ה' עלי השכיל אמר רב קרא אשכחו ודרשו וספרה הארץ משפחות משפחות לבר משפחת בית דוד. לבר ונשיהם לבר וגו' והלא דברים ק"ו ומה לעהיד לבא שהם עוסקים בהספד ואין יצוה מתגרה בהם אמרה חזיה נשים לבר ואנשים לבר עכשו שעוסקין בשמחה ויצוה מתגרה בהן על אמת כמה וכמה : (נדרים כ) תניא אל הרבה שיחה עם האשה שסופך לבא לידי גיאוף. ר' אחי בר יאשיה אומר כל הצופה בנשים סוף בא לידי עבירה" : (שבת סד) וזקרב את קרבן ה' איש וגו' טבעת עגיל וגו' אר"א עגיל זה דפוס של דדין. כומו זה דפוס של בית הדין. אמר רב יוסף אי הכי היינו דמתרגמינן סהך דבר המביא לידי גיהוק א"ל רבא מטפיה דקרא ש"ס כומו כאן סתום ומה. "ויקצוף משה על פקודי החיל אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא אמר לו משה לישראל שמא חזרתם לקלקלכם הראשון אמרו לא נפקד ממנו איש אמר להם א"כ כפרה למה. א"ל אם מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו מידי ונקרב את קרבן ה'. הונא דבי רבי ישמעאל מפני מה הוצרכו ישראל שבאותו הדור כפרה מפני שזנו עיניהם מן הערוה אמר רב ששת מפני מה מנה הכתוב תכשיטין שבתוך עם תכשיטין שבפנים לומר לך כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורפה : (סנהדרין נב) א"ר אלעזר כל המסתכל בערוה קשתו נערת שנאמר "עריה העור קשתך : (נדרים כד) אמר רב חסרא שוק באשה ערוה שנאמר "גלי שוק עברי נדרות וכתיב "הגל ערותך גם תראה חרפתך אמר שמואל קול באשה ערוה שנאמר "כי קולך ערב ומראך נאה. אמר רב ששת שער באשה ערוה שנאמר ישעריך כעדר העזים : (יומא עז) ריש לקיש אמר טוב מראה עינים באשה יותר מנפשו של אותו מעשה שנאמר "טוב מראה עינים מהלך נפש : (טעם ס) אמר רבא גמירי דאין יצוה שולט אלא במה שענין

כל המסתכל באשה בטובה כאילו בא עליה (מסכת כלה) :

אמר רש"ל כל מי שהוא טואף בגופו נקרא טואף תלוינו שאפילו הוטאף בעינו נקרא טואף ש"ט ועין טואף שמה נשף וגו' (ויקרא רבה ט"ג) :

רבי מנחם בשם ר' יעקב אמר אם באת אשה לפניך לנהמ"ד לשאל לך על כתמה ועל נדחה תהא רואה אותה כאילו שיאלת מירכין ואל תתן עיניך זה ותפחד מדינה של גיבס (ס"ט רבה) :

מעשה בר' תחיה בן חרש שהיה יושב בנהמ"ד ועוסק בתורה ויהי זון כניו דומות לחמה וקלסתר פניו דומות לחמ"ט שתימיו לא נשא עינו לאשה בעולם פעם אחד עבר שטן ונתקנה בו אמר הפסד אדם כמו זה לא חטא אמר לפני הקב"ה רשע"ע ר' מחיה בן חרש מה הוא לפניך א"ל לדין גמור הוא א"ל סן לי רשות ואסינתו א"ל אין אהי יכול לו אעפ"כ לך נדמה לו כאשה יפה שלא היתה כדמותה מעולם תימות נעמה אחות תוכל קין שטעו זה מה"ט שנאמר ויראו בני חלכים את נטות האדם עמד לפניו כיון שראה אותה כמך פניו ונתן לאחריו שוב בא ועמד לו על צד שמאלו הפך פניו לצד ימין היה מתהפכת לו מכל צד אמר מחירא חני שמא יתגבר עלי יצר הרע ויחטיאני מה עשה : אותו לדיק קרא לאותו תלמיד שהיה משרת לפניו א"ל לך והבא לי ה"ט ומסתר הכיה לו מסמדין ונתנוט בעיניו כיון שראה השטן כך נודעו ונפל לאחוריו באותה שעה קרא הקב"ה לרמאל א"ל לך לרפא את ר' מחיה בן חרש בא ועמד לפניו א"ל מי אהי א"ל חני הוא רפאל ששלחני הקב"ה לרפאות את עיניך א"ל הכיחני מה שיהי היה חור לפני הקב"ה א"ל רשע"ע כך וכך א"ל מחיה א"ל לך והאמר לו חמי ערב שלא ישלוט בו יצר הרע מיד רפא אותו מכלן אמרו חכמים כל מי שאינו מסתכל בנשים עאל"ו באשת חכרו אין יצר הרע שולט בו (מ' אבכיר הובא בילקוט ויחי רמז קס"א) :

רבי מישא בר ריב"ל הרואה דבר ערוה ואינו זן עינו ממנה וזכה להקביל פני השכינה מ"ט ועוצם עינו מראות דרע מה כתיב בתורה תלך ביומו תחזינה עיניך (ויק"ר פ' כ"ג) :

אמר ר' יוחאי בר יאשיה כל המפנה עצמו מעבירה ולא עשה אפי' הוא ישראל ראוי הוא להפלות עולה ככה"ג פ"ג המונח שנאמר וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות וכל מי שעושה עצמו עצל מן העבירה ולא עשה ניוון חזיו שכינה כמלאכי השרת שנאמר וימוז את האלכים ויאכלו וישחו (מסכת כלה) :

רבי חוניא בשם ר' דוסא ב' יצרים ברא הקב"ה בעולמו יצר ענדת כוכבים ויצר זנות ויצר זנות הוא קיום אמר הקב"ה

תורה אור ש יעשים ס : ח טס כ : א שמת טו : ב יעשים ס : ג זכיה כח : ד זכיה יב : ה במדבר לא : ו טס : ז חסוק ז : ח יעשים טו : ט טס :

א כ"ד דברים מעכבין את התשובה וכו' וסתן ה' דברים העושה אותן אין חוקתן לשוב מהן לפי שהן דברים קלים בעיני רוב האדם והמצא חוטא והוא ידמה שאין זה חבא ואילו הן כו' המסתכל בעריות מעלה על דעתו שאין בכך כלום שהוא אומר וכי בעלתי או קרבותי אצלה ותוא אינו יודע שראיית העינים עין גדול שהיא גורמת לגופן של עריות שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם (סלכוס פסוק ט"ד) :

(א) ע"ל כ"א מ"ס כטיקא ואל פרכה שטס. ונפ"ד מ"ח כטיקא וכמאוס : ע"י (שבת ק"ט) כל כעומד גלמטע סכסע כו' :

עקביא פרק שלישי אבות

נדרים סוג לפרישות. נשבעתי ואקימתה וגו'. שני שכרים היו נוטל דוד
 שכר השנועה ושכר המצוה היה נשבע שנוטל הלולב ונוטל שהוא
 פוגע סוכה ועושה והיה נוטל שכר השנועה ושכר המצוה של סוכה ושל
 לולב ושל ציצית ושל תפילין ושל המילה לכך נאמר נשבעתי ואקימתה וגו'
 (מדרש תהלים ס' קי"ט):

חשמו שנעשית כומס: היג ואלם אח קדשו לו יהיו וסמך לים חש כ"י תשע
 חשמו וכתב והביא את חשמו. ואלם אח קדשו לו יהיו שמעך קדשו חלני
 ואלם וחקק לכהנים וללויים: סוף שניך להם. שנעשה עי וניך ליסול מעשר
 עכנריח. העכנרים חוכלים התנזרה שלט: גזר רפכ"י. וקיצן כל העכנרים התחילו
 העכנרים ללכף צפיהם אמר ר"פ להגני
 המקום ההוא מצניס אחס מה שהעכנרים
 אומרים שאין אחס מתקנים מן התנזרס
 המעשרות ח"ל אחס ערוב צעדים שחזור
 למוסב: ולל חכונ. ולא היקו להן עוד:
 לית מצויה מספק לן. אין המעיין מספק
 לנו מיס די ספוקן כנרשונה ח"ל דילמח
 בשביל שחחס חניכס מתקנים: וכלל מושבע
 ופומד מהר סיני. דכתיב ונאנסם דניך חדס
 לפליט בתורה: חשס נזיר עמח. שהחמיל
 למסח ונסמח חמס שסומר מרע ומכיל קרבן
 ומנה כנחמילה: כל לפי חדס חמד. שגח
 להקריב קרבן חידומו וללח שער: פחו ילרי
 עלי. מיכר מלשון פחו כמים: ונקס למורדי
 מן העולם. לילך חמרי מלחא עיני: שמרתי
 לו. כד אמר בעלמו: מיר להזיר לה'. שמרתי
 לשס שמים: בקולקולא. בעולה ובטעחה
 שמנולים לחוס דקקחי מחניסן קושר חכל
 למעלה מדדיה: זיר עלמו מן היין. שהין
 מביא לדי קלות רלש וכוף גרס לה:

לו יהיו וסמך ליה איש איש כי תשמה אשחו וכתוב
 והביא האיש את אשתו וגו' ולא עוד אלא סוף שנצרך
 להן שנאמר ואיש את קדשו לו יהיו. אר"צ בר יצחק
 ואם נוהגן סוף מתעשר שנאמר איש אשר יתן לכהן לו
 יהיה לו יהיה מסון הרבה: (שנת קיס) בעא מיניה רבי
 מרבי ישמעאל ברבי חמי עשירים שבארץ ישראל במה
 הם זוכים א"ל בשביל שכעשרין שנאמר עשר תעשר
 עשר בשביל שהתעשר: (ירושלמי דמתי פ"ח) רפכ"י אויל
 לחד אתר אתון לגביה אמרו ליה עכברייא אבלי עיבורין
 נזר עליהן וצמתון שרון מצפצפון אמר לון ידעון אתון
 סח אינן אכרין אמרו ליה לא אמר לון אמרין דלא
 מתקנא אמרו ליה עורבן וערבון ולא אנכון. רבי פנחס
 בן יאיר אויל לחד אתר אתון לגביה אמרו ליה לית
 סבותן מספק לן אמר לון דילכא לא אתון מתקנן אמרו
 ליה עורבן וערבון ואכפס להון:

נדרים סוג לפרישות. (נדרים ח) אמר רב גידל אמר
 רב מנין שנשבעים לקיים את המצוה שנאמר
 "נשבעתי ואקימתה וגו' והלא מושבע ועומד מרר סיני
 הוא אלא הא קמ"ל דשרי ליה לאינש לורחי נפשיה:
 (ספרי ו'תחק) והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום
 צריך להשביע את יצרו שכך אתה מוצא בכל הצדיקים
 והייתותי ידו אל ה' אל עליון קונה שמים וארץ אם
 מרוט ועד שורך נעל ואם אקח מכל אשר לך. בבוטע הוא אומר יהי ה' שכבי עד הבוגר.
 ברוד הוא אומר "ויאמר דוד חי ה' כי אם ה' יפנו או יום יבוא ומת או במלחכה ירד ונספה.
 באלישע הוא אומר "חי ה' אשר עמדתי לפניו אם אקח. וכשם שהצדיקים משביעין ליצרים שלא
 לעשות כך הרשעים משביעין ליצרים לעשות שנאמר "הו ה' כי אם רצתי וגו': (נדרים ס) הניא
 אכר שמעון הצדיק מימי לא אבילתי אשם נזיר טמא אלא אחד פעם אחת בא אדם אחר נזיר
 מן הדרום וראיתו שהוא יפה עינים וטוב רואי וקוצותיו כדורות לו תלתלים אכרתי לו בני מה
 דאיה להשחית שערך זה נאה אמר לי רעה הייתי לאבא בעידי והלכתי למלאות מים מן המעין
 ונסתכלתי בכבואה שלי ופרו יצרי עלי ובקש לשורדני מן העולם אמרתי לו רשע למה אתה
 סהגאה בעולם שאינו שלך במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה העבודה שאגלהך לשמים
 מיד עמרתי ונשקתו על ראשו אמרתי לו בני כמותך ירבו נזירי נזירות בישראל עליך הבהוב
 אומר "איש בני יפלא לנדר נזיר להזיר לה': (נדרים סג) הניא רבי אומר למה נסככה
 פרשת נזיר לפרישת סופה לומר לך שכל הרואה סופה בקילקולה זיר עצמו מן היין:

מתני' חנה יסירה טועה לו. רמכ"ס פ'
 חנה יסירה הראה הקב"ה לחדס
 שכוזישו וחמר לו ראה שצרחתך כללס שהמכיב
 לחברו ומודישו הסוכה שנעשה עמו מלחח חכה
 יסירה יומר משילי היטיב עמו ולימו חסוב צעירי
 להודישו הסוכה שנעשה עמו. ויש למרס חכה
 יסירה טועה להס. חכה גלויה ומסורספת
 שלא בלנד חכה מסומרת סיה לו למקוס ברך
 הוא עס חדס חלל חף חכה גלויה וידועס
 לכל: שנאמר כי לקח טוב. כל מעשה נרלשית
 שנאמר צו וירח חלכיס כי טוב. לא נכר חלל
 בשביל הסורה שנקרחת לקח כמה דלח חמר
 יערוף כמסר לקחי: חמשה ברבי נפשי. לעיל
 חשיב להו: בשביל כבוד קונסו. דכתיב כי
 כללס חלכיס עשה את חדס. ועוד דהרואה
 בריוח נלוח חומר ברך שכה לו בעולמו: כל
 פעל. חכל צרח לכבודו: ילע קודס. כחילו
 לעס חס הקודס כלומר עסוק על טעו.
 כונר

ביג להכמה שתיקה. (ירושלמי פסחים ס"פ) תני רבי חייא יפה שתיקה לחכמים ק"ו לשפשים.
 וכן שלטה אכר יגם אויל סחריש חכס יחשב אן צריך לומר חכס סחריש: (ירושלמי נרכות
 פ"ח) רבי שמעון בן יוחאי אמר אילו היונא קאים על טורא דסיני בשעתא דאתיהיבת תורה
 לישראל היונא מתבעי קומי דתכנא דיהברי לבר נשא תרין פומין חד רהוה לעי באורייתא
 וחד דעביד ליה כל צרכיה חור ואמר ומה אן חד היא לית עלמא יכול קאים ביה מן דילטוריא
 דיליה אילו הו חרך על אחת ככה וכמה: (ירושלמי נרכות פ"ט) רבי יונה בשם רבי יוסי בן
 גזורה כל פטטיא בייטין ופטטיא דאורייתא מבין: מתני' יד הוא היה אומר חביב אדם
 שנברא בצלם שנאמר "בצלם אלהים עשה את האדם חביבין ישראל. שנקראו בניס למקום
 שמקום שנאמר "בנים אתם לה' אלהיכם חביבין ישראל עניתן להם כלי חכמה חבה יתירה נודעת להם
 שניתן להם כלי חסדה שבו נברא העלם שנאמר יכי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעובו: (נדרים ט) רב שימי בר
 עוקבא ואמר לה מר עוקבא הוה שכיח קביה דרבי שמעון בן פוי ויהוה מסר
 אנדחא קמיה דרבי יהושע בן לוי אל' ס"ד "ברכי נפשי את ה' וכל כרבי את שם קדשו כו'
 א"ל אנא הכי קא אמינא לך הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרן דוד לא אמרן אלא כנגד הקב"ה
 ובנגד נשמה מה הקב"ה מלא כל העולם אף נשמה מלאה כל הגוף. מה הקב"ה רואה ואינה נראה אף
 נשמה רואה ומה הקב"ה מזהיר אף נשמה מזהיר חרדים אף נשמה יושבה בהודי חרדים יבא מי שיש
 בו חמשה דברים הללו חשבה למי שיש בו חמשה דברים הללו: (שנת נח) תניא רוחן אדם פנוי ידיו ורגליו בכל יום
 בשביל כבוד קונוהו טושים שנאמר "כל פעל ה' למענהו: (סנהדרין נח) א"ר חנינא הסומר לועו של ישראל
 כאילו סומר לועו של שכניה שנאמר "כוקש אדם לוע קדוש: חביבין ישראל שנקראו בניס למקום.
 (קדושין לו) חניא יבנים אתם לה' אלהיכם בזמן שארם נהגים מנהג בניס אתם קרוים בניס
 אין אתם נהגים מנהג בניס אין אתם קרוים בניס דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר בין כך ובין כך
 קרוים בניס שנאמר בניס

שנברא בצלם חבה יתירה נודעת לך
 חבה יתירה נודעת להם שנקראו בניס
 חבה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חסדה שבו נברא
 למקום שנאמר "בנים אתם לה' אלהיכם חביבין ישראל עניתן להם כלי חכמה חבה יתירה נודעת להם
 שניתן להם כלי חסדה שבו נברא העלם שנאמר יכי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעובו: (נדרים ט) רב שימי בר
 עוקבא ואמר לה מר עוקבא הוה שכיח קביה דרבי שמעון בן פוי ויהוה מסר אנדחא קמיה דרבי יהושע בן לוי
 אל' ס"ד "ברכי נפשי את ה' וכל כרבי את שם קדשו כו' א"ל אנא הכי קא אמינא לך הני חמשה ברכי נפשי
 כנגד מי אמרן דוד לא אמרן אלא כנגד הקב"ה ובנגד נשמה מה הקב"ה מלא כל העולם אף נשמה מלאה כל הגוף.
 מה הקב"ה רואה ואינה נראה אף נשמה מזהיר אף נשמה מזהיר חרדים אף נשמה יושבה בהודי חרדים יבא מי שיש
 בו חמשה דברים הללו חשבה למי שיש בו חמשה דברים הללו: (שנת נח) תניא רוחן אדם פנוי ידיו ורגליו בכל יום
 בשביל כבוד קונוהו טושים שנאמר "כל פעל ה' למענהו: (סנהדרין נח) א"ר חנינא הסומר לועו של ישראל
 כאילו סומר לועו של שכניה שנאמר "כוקש אדם לוע קדוש: חביבין ישראל שנקראו בניס למקום.
 (קדושין לו) חניא יבנים אתם לה' אלהיכם בזמן שארם נהגים מנהג בניס אתם קרוים בניס אין אתם נהגים
 מנהג בניס אין אתם קרוים בניס דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר בין כך ובין כך קרוים בניס שנאמר בניס

הורה אור מ ספ"ס קיס: י דכ"ס יא: ב כנחשת יד: ל חס ג: מ שמואל א כו: ז מלכ"ס כ ס: ט סס: ע נמוכר ז: פ מפלי ח: צ מלש"ס ח: ק דכ"ס יד: ר מפלי ד: ש ספ"ס קג: ת מפלי טו: א סס כ: ב דכ"ס יד:

א כיון להכמה שתיקה לפיכך לא יסתר להשיב ולא יכח לדבר דלמד לתלמידים בשונה ונתת בלא צעקה ובלא אריכות לשון הוא שאמר שלמה רכרי
 חכמה בנתת נשמעים (כלכות דעום פ"ג):

א] עי (מוטס פ"ס) חמסר ניטל בזמן זמן, וזכרתי נפון טיכוק מעשרות ספק שימן כדגן כשמו של מנשר דליקח חלב: ועי' (תפלים קי"ג) גי הקב"ס מסרו מליכס
 כשמו של עשיר כמסח: סדוהו בלמס: ועי' ירושלמי פנ"ט ר' יונה סוכ יסוב מנשרו לרי חלח בר עולא לאו מכוס דכח כפן חלח מכוס דכח: עי' נא רייס ח"ע
 י"מ לם ליוכני ירושלמי לנת מם כככטס וכלרס למסן יהוקו נפירת ס: ב] עי' (פ"ז מ"ג) כל כנרניפות מותרין מן מסניוף חלס שנימר לא חמבן חחי לא חמבן
 לוחי: עי' (סנהדרין מ"ז) ס קללס חלכוס כלוי חמר רימ מכל למס' לבי חמיס פוחמיס צעיר אחת אחד מוטסו כר וליחד ילל ללססות לוב סבר: יללוכו כל סר"ס חוהו
 חובר סלו טס ככר וחורווכו וסוכ"י לבי סוחמיס חף חדס עשו גזיף: של מקום: ועי' (שנת ק"א) אין מיס שולטס בחדס סד שרשט לק קקחטס קנאב
 ולסס כיקר כל יין וגו': ועי' (יבנוס פ"ג) רס"ל כל מלינו שוקן פסידס ורקיט פלינו פמסס לם סדעס פלמט כי נלח חלכיס וגו':

טמר מלס: וכי תימא סבלים הוא דמתקרי בניס. כשאין נכס אלא שמוט הוא דמתקרי בניס אבל כשהם רשעים דלים נכו. הימטתא לא מיקר בניס: משחיתים. דכייט מכו"ם כדכתיב סן פמיתסן ועשיתס סכל ונו': בני מעליא לא מיקרן. שד לעולם: ס"ם דהדרי חיקרי בני אל הי עיי הפונה: אחר עיי סיוט. שמע ישראל ס' ונ' ומלכיס חין מזכירן את השם נשילפס עד לאחר ג' סינים קדוש קדוש קדוש ה': ככני נקד. ישראל המפולים לטרכים: הכרונים סהיו מעורין זה כיה. מדונקסן ולמחוס וממנקים זה אה זה כזכר המחנק אה כהקכה: הסמא כרי ודלי סמאין סמון. ואין שכיה כיימכס שורה כסומאס: של

ולפעמים הוא מדבר עמכם כמו שהוא מדבר עם היותו וכל כך לתם אלא כשכיל הכוכב שהוא אוהב אוחס וכשכיל השמחה שהוא משמח כהס לכן הוא מדבר עמכם בלשון יחיד ובלשון רבים לפיכך היותו אומר שכל אחד ואחד מישראל חייב לומר מאי וניטו מעשי למעשה חכמותי אברהם יצחק ויעקב שלא קנו האצות העוה"ז והעוה"ב וימות בן דוד אלא כשכיל מעשיכם הטובים ות"ת כך שט חכמים כמעשה כל אחד ואחד מישראל חייב לומר כשכילי נברא העולם (תננא"ר סכ"ד):

כך אחר הקב"ה לישראל בני אתו הוא שיסבתי תתקע"ר דורות קודם שנברא העולם עד שדרשתי וחקרתי ורפתי וכנחתי את כל דברי התורה הזאת ומחם שנברא העולם עד אותה שעה אני יושב על כסא ככבוד שלי שליש היום אני קורא ושונה ושליש היום אני דן את כל העולם טלו ושליש היום אני עושה לזקה וזן ומפרנס ומכלכל את כל העולם ואת כל מעשה ידי אני הוא שהנחתי את כל מעשה ידי שנברך ובאתי ונדבקתי בכם וקראתי אהכם אלהים וכשאתי את שמכם לשמי הגדול וקראתי אתכם אתי ורעי (תננא"ר סכ"ד):

שאל רבי שמעון בן יוחאי את רבי אלעזר ברבי יוסי אפשר ששמעון מלכין מהו בעטרה שעטרה לו אתו אל"ן הן חסל לחך טכיס לו כת יחידס וכיה מחככה כיותר מדאי וכיה קורא אותה כתי לא זו מחככה עד שקראס אחוקי ועד שקראס אחי כך הקב"ה נחמלה קרא לישראל כת שנאמר שמעי כת וראי וכטי לונך ושכתי עמך וכית לניך לא זו מחככה עד שקראן אחותי שנאמר פתחי לי אחותי רעייתי יומתי תחתי לא זו מחככה עד שקראן אחי שנאמר כקטיו אלי עמי ולאחי אלי כחויט עמד רבי שמעון בן יוחאי ונסקו על ראשו (סמו"ר פרשת פקודי):

אמר רבי שמעון בן יוחי ראה ככמה לשונות חיצון הקב"ה קרא אותן בניס והור וקרא אותם עם קדוש נפרסה זו ושלסה פעמים יחד שמו עליון נפרסה זו בניס אהס לה' אלהיכם כי עם קדוש אתה לה' ויך נחר ה' אלהיך אל"ן הקב"ה לישראל כעוה"ז כחרתי ככס ויחדתי שמי עליכם לעתיד לנא אחי ככבודי מתהלך בניכס וכתלכתי כחוככם ונו' (ילקוט ראש ראה רמו תננא"ר):

ראה שחייב הקב"ה את ישראל יותר ממלאכי ישראל לעליונים ונפרחו מלאכים ונקראו העליונים מלאכים ונקראו ישראל קדושים ואמרת אליהם קדושים תכיו ומי חנוי יותר מי שהקב"ה בניכס שנאמר שנאמר אלהים קדישין שנאמר וכתאמר קדישין שאלתח ישראל קדושים והמלתא דקדושים עומדים מעל לו וישראל נקראו עומדים שנאמר אהס ננניס כיוס ומי חנוי יותר מי נכך בעדת אל נקראו העליונים עומדים שנאמר שרפים עומדים ממעל לו וישראל נקראו עומדים שנאמר אהס ננניס כיוס ומי חנוי יותר מי שהקב"ה משנה עמידתו שנאמר כך יעמוד זרעכם ושמכם וכתיב זלח קומתך דמתה לתמר נקראו העליונים אלהים ויראו בני האלהים את גנות כחדס ט' נקראו העליונים בניס ידמה לה' ככני אלים וישראל נקראו בניס בני ככני ישראל סק עמוסין מן הקב"ה שנאמר העמוסוס חני כטן ולאומר בניס אהס לה' אלהיכם (ילקוט ראש רמו תננא"ר): אף על פי שיש לו אלף אלפי אלפים וריבוי רככות כמות של מלאכי השרת שישתחוו וישתחוו איט רוצה אלה כשנחן של ישראל שנאמר ככך עם הדרת מלך ואין עם אלה ישראל שנאמר עם זו יצאתי לי למה כשכיל שתלתוי יספרו וכן הוא אומר כדיכי עמיס נחאט עם אלהי אברהם (ילקוט חשלי סי"ד):

רבי מאיר ור' יחידס ורבי שמעון רבי מאיר אומר מי גדול השומר או הגומר מן מה דכתיב כי מלאכיו יצו לך לשמרך כיו הגומר גדול מן השומר רבי יחידס אומר מי גדול הטשט או כנישט מן מה דכתיב על כפיס ישאוך כיו כנישט גדול מן השוט ר' שמעון אומר מן מה דכתיב ויחמר שלחני כיו המשלח גדול מן המשלח (בראשית רכס טע"ח): חביבך ישראל שנכל תקוס שגלו כו'. כסומאח כנדס היתפ דרכס לפני כסומאח כמדס ולא כסומאח כמח שכח ככית און ככך גדול נכנס לשס שהוא חטמח אכל כדה כ"ג נכנס עמה לכית ויושב על סלנטכע וכלכד שלח תקח סלנטכע מחטודדת כך חילו הקב"ה כמשיל את ישראל כסומאח כמח אתה אומר חין כשכניה חוזרת עליכס לעולם אלה כנדס חשלן שכהן עומד עמה ככית ואין חושש כך הקב"ה שורה שכניה על ישראל סכ"פ סכן עמאין שנאמר הסוכן אהס כחך כסומאחוס (תנחומא סוף מטרע): דאו חינכס כחינכ כו'. ר"ל אחר כג' לשונות של חנה ככניס הקב"ה את ישראל כדיכיק כחשיקה וכחשיקה כדיכיקואהס דבניקיס כחשיקה לס מרובכס מכל העמים חשק ה' וכחשיקה ואשרו אהכס כל כנויס ונו' ואט למדס אותה מפרשתו של רשע כיה כדיכיקה ותדבק נסכו כחשיקה שכס כני חשיקה

בנים כבלים המה ואמר יבנים לא אמון כם ואומר ידוע מרעים בנים משחיתים ואומר ויהיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתה יאמר להם בני אל חי מאי ואמר וכי תימא סבלים הוא דמיקרו בני כי לית בהו הימנותיהדו לא סקרו בני ת"ש ואמר בניס לא אמון כם וכי תימא כי לית בהו הימנותיהדו הוא דמיקרו בני כי פלחי לעכו"ם לא סקרו בני ת"ש ואמר ורע מרעים בניס משחיתים וכי תימא בניס משחיתים מיקרו בני

מעליא לא מיקרן ת"ש ואמר והיה במקום אשר יהיה במוקם אשר יהיה במוקם אחר עשיר הוא (יירושלמי כרכוס ס"ס) רבי שמעון בן אבלי הקב"ה אינו כן אלא אפילו ישראל נחונין בירידה התחתונה מודה בו ואם היה עני טפר בו אבל הקב"ה אינו כן אלא אפילו יורבי אחא ורשב"ל ב"ו יש לו הוא קורא אתם אתי ורעי ומה מעם למען אחי ורעי רבי אבון ורבי אחא ורשב"ל ב"ו יש לו קרוב אם היה פולוכוסוס הוא אומר הן פלן מתקרב לן אבל הקב"ה קורא לכל ישראל קרעבים הה"ד יידיס קין לעמו: (תולין נח) חביבין ישראל לפני הקב"ה יותר מסלאכי השרת שישאל אוסריס שירה בכל שעה ומה"ש אין אוסריס שירה אלא פעם אחת ביום ואמרי לה פעם אחת בשבת ואמרי לה פעם אחת בחדש ואמרי לה פעם אחת בשנה ואמרי לה פעם אחת בשבוע ואמרי לה פעם אחת ביובל ואמרי לה פעם אחת בעולם וישראל מוכדין את השם אחר שתי תיבות שנאמר ש"מע ישראל ה' ונ' ומלאכי השרת אין כוזבין את השם אלא לאחר שלשה תיבות כדכתיב קדוש קדוש קדוש ה' צבאות ואין מלאכי השרת אוסריס שירה למעלה עד שיאמרו ישראל למטה שנאמר ב"ן יחד כוכבי כקר והדר וריעו כל בני אלהים: (ימח מ) אמר רב כסינא כשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגללק להם את הפרוכת וסראין להם את הכרובים שהיו מעורין זה בזה והיו אוסריס להם ראו הבהכם לפני המקום כחבת זכר עם נקבה: (סנהדרין סד) כסנהינחא תנא לאהס הדבקים בה' אלהיכס דבוקים ממש: (מנילס כע) הגיא רבי שמעון בן יוחאי אומר בא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה שבכל מקום דנלו שכניה עמהם גלו למצרים שכניה עמהם שנאמר בהגלה גליתוי אל בית אבך בדיוחם כסצריס תו' גלו לכבל שכניה עמהם שנאמר למענכם שולחתי בבלה ואף כשהם עהדין לינאל שכניה עמהם שנאמר וישב ה' אלהיך את שבותך ויחמך והשיב לא נאמר אלא ושב סלמר שהקב"ה שב עמהם סכך הגליית כו': (ספרי ס"פ מסעי) ואמר יאהי כלבנתן כלה אחי סלבנתן חבואי ונו' רבי אומר משל למה הרבר דומה למלך שאמר לעבדו מה חבקשני דיני אצל בני כל זמן שחבקשני דיני אצל בני לכך נאמר כני אני ה' שוכן בתוך בני ישראל: (מנילס סס) וואדי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם אסר רב יצחק אלו כתיב כנסיות ובתי מדרשות שבבבל ור' אלעזר אומר זה בית רבינו שבבבל: (ימח מ) אל"ן הווא מינאח לר' חנינא השתא כרי סמאן אתון רכתיב כסומאח כשוליה אל"ן תא חוי מאי כתיב בהו י"השוכן אתם בתוך כסומאחס אפילו כוסן שהם סמאס שכניה עמהם: (נככות סט) א"ר ביבי אמר ריב"ל כל הרוקק בהר הבית כוסן הזה כאילו רוקק בבבת עיט שנאמר ודוד עיני ולבי שם כל הימים: (ירושלמי ספתי ס"ג) רבי שמעון בן לקיש בשם רבי ינאי שיהף הקב"ה שמו הגדול בישראל למלך שהיה לו מסתח של פלסנפרין כסנה אמר המלך אם אני מניחה כמות שהיא אבודה היא אלא הריני עושה לה שלשלת שאם אברה השלשלת תהא מוכתת עליה כך אמר הקב"ה אם כניח אני את ישראל כמות שהן נבלעין הן בין העבדי כוכבים אלא דרי אני משהף שמי הגדול בהם והן הייס מאי מעמא וישמעו הבנענים ונו' והכריתו את שמנו מן הארץ ומה תעשה לשמן הגדול שהוא

תורה אור ג ית"ט ד: ד דניס לג: ה ית"ט ח: ו כופש ג: ז סבליס קכז: ח סס קמו: ט דניס ו: י ית"ט ו: כ אונג לט: ל דניס ד: מ טיל ג: נ כיכיה סג: ס דניס ל: ע טכ"ס ו: פ עמדינ לט: ז יומקאל יא: ח אהכס ח: ט ויקל עו: ט דניס"ל: ת יסנש"א:

עקביא

פרק שלישי

אבות

תשבר שלקח חסה שנאמר ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו ויש לך מקח שמי שמכר נמכר עמו אתר הקנ"ה לישראל מכרתו לכם תורתו כניכול נמכרתו עמה שנאמר ויקחו לי תרומה משל למלך שכיב לו בן יסודה בן אחד מן המלכים ונטלה ניקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו אתר לו בתי שנתי לך יחידות היא לפרוש ממנה איני יכול לומר לך אל חיטלה איני יכול לפי שהיא אשתך חלל זו טובה עשה לי שכל מקום שאחה כולך קיעון א' עשה לי שאדור חללכם שאיני יכול להניח את בתי כך אמר הקנ"ה לישראל נתתי לכם את התורה לפרוש כימנה איני יכול לומר לכם אל חיטלה איני יכול חלל בכל מקום שאחה כוללים בית אחד עשו לי שאדור נתובט שמי ועשו לי מקדש (שמו"ר פל"ג):

מתני' הכל צפוי . כל מה שאדם עושה צמדי מדלים גלוי לפניו : והצוות נעשה . בידו של אדם לעשות טוב ורע . כדכתיב ראה נאסי למך היום את החיים וגו' : ונכסו הטולם דון . צמדם רחמים ולאס"כ אין הכל שון צמדם זו לפי שהכל לפי רוב המעשה . המרצה במעשים טובים מתאים לו רחמים מרובים . והממעיט במעשים טובים מתמעט לו ברחמים . פי' אחד והכל לפי רוב מעשיו של אדם דון אם רוב זכיות זכאי . אם רוב עונות חייב . והמנ"ס פירש הכל לפי . כל מעשה בני אדם מה שעשה ומס שעמיד לעשות הכל גלוי לפניו ולא פאמר כיון שהקנ"ה יודע מה שעשה האדם ח"כ הוא שוכרת במעשיו שיהיה לדיק או רשע כי הרעות נעוה בידו לעשות טוב ורע ואין שום דבר שיכריחו כלל וכוין שכן הוא צמדם הטולם דון להפדע מן המעשים וליטול שכל טוב לנדיקס . שהמחיל חסד בטרטו ראו שיטעם והלדיק הים לדיק בטרטו . ורחמי שקבל שכל : והכל לפי רוב המעשה . לפי מה שאדם כופל וממדי במעשים הסובב ק שפרו מרובה שאינו דומה במחלק מלה זכיות לנדקה במלה פתחים לנותן חיים בפעם אחר וגירסת המנ"ס היא והכל לפי רוב המעשה חבל לא על פי המעשה : הק שוכב עם אבותיך וקם העם הזה ודלמא וקם העם הזה חנה אמר להו נקטמו מידו פלגא בדיחו וידוע מה שעמיד להיות . איתמר נמי א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי מנין שהקנ"ה סחיה סתים וידוע מה שעמיד להיות שנאמר הנך שוכב עם אבותיך וקם וגו' : (ירמלאו חללם הפה פ"ח) ר' חנניה הברתון דרבנן בעי ואין הקב"ה רואה את הטלד ולא שמיע דא"ר סימן בשם ר' יהושע בן לוי אין הקב"ה דן את האדם אלא בשעה שהוא עומד בה מה מעמא יאל היראי כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם א"ר לוי בתיב ילא יתיצבו העללים לגנר עיי"ך לכה ששנאת כל פועלי און ודיש ר' יששכר דכפר סגרי כי הוא ידע כתי שוא וירא און ולא יתבונן אריב"ל אם דך וישר היית אין ב"כ אלא אם דך וישר איהו : והר"שות נתונה"ן . (מה ש) רד"ש ר' חנינא בר פפא אורו מלאך הכסונה על הדריקן לילה שבו ונטול הנשמה ומעבידה לפני הקב"ה ואמר לפניו רבש"ע נשמה זו מה תרא עליה גבור או הלש חכם או טפש עשיר או עני ואילו רשע או צדיק לא קאמר

לקח טוב נתתי לכם תורתו אל תעזבו . מצוב זה הקב"ה שנאמר ישוב ה' לכל . לטובים אלו ישראל דכתיב יהיבה ה' לטובים . יבא זה ויקבל זאת מזה לעם זו . יבא זה זה משה דכתיב כי זה משה האיש . ויקבל זאת זו התורה דכתיב והאת התורה . מזה זה הקב"ה דכתיב יהיה אלי ואנחה . לעם זו אלו ישראל דכתיב יעם זו יצדתי לי : מתני' מן הכל צפוי"ן הרשות נתונה ובפסוק העולם נרין והכל לפי רוב המעשה (לא חל לא לפי רוב המעשה) : גר"ס' (מסודין) שאלו רומיים את רבי יודישע בן חנניא מנין שהקב"ה מורה סתים וידוע מה שעמיד להיות אמר להו הרחיבה מן מקרא זהה שנאמר 'ואמר ה' אל משה הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה חנה ודלמא וקם העם הזה חנה אמר להו נקטמו מידו פלגא בדיחו וידוע מה שעמיד להיות . איתמר נמי א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי מנין שהקב"ה סחיה סתים וידוע מה שעמיד להיות שנאמר הנך שוכב עם אבותיך וקם וגו' : (ירמלאו חללם הפה פ"ח) ר' חנניה הברתון דרבנן בעי ואין הקב"ה רואה את הטלד ולא שמיע דא"ר סימן בשם ר' יהושע בן לוי אין הקב"ה דן את האדם אלא בשעה שהוא עומד בה מה מעמא יאל היראי כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם א"ר לוי בתיב ילא יתיצבו העללים לגנר עיי"ך לכה ששנאת כל פועלי און ודיש ר' יששכר דכפר סגרי כי הוא ידע כתי שוא וירא און ולא יתבונן אריב"ל אם דך וישר היית אין ב"כ אלא אם דך וישר איהו : והר"שות נתונה"ן . (מה ש) רד"ש ר' חנינא בר פפא אורו מלאך הכסונה על הדריקן לילה שבו ונטול הנשמה ומעבידה לפני הקב"ה ואמר לפניו רבש"ע נשמה זו מה תרא עליה גבור או הלש חכם או טפש עשיר או עני ואילו רשע או צדיק לא קאמר

הכל צפוי . ברוך המקום ברוך הוא שמכיר בראש מה שיכיר בסוף ומניד מראשית אחרית מקדם אשר נעשה וידוע מה שנעשה ומה שעמיד לעשות וטפה לטובה ואינו לרעה עשיר וטמח בחלקו ונחממתו ונחמנתו ברא עולמו והכינו ואתר כך ברא דו אדם והשליכו לפניו ויהי מדקדק עד סוף כל הדורות ורעה שתולדותיו מקציפות אתר אם חמי משמר לו חובות בדאשונים אין הטולם עומד עלי להעביר ראשונים וכך עשה ומנין תדע לך שבו כך כשהיו ישראל צמדבר פרחו במעשיכם עמד להעביר את כל אשר עשו שנאמר ויעבור ה' על פניו ויקרא אל הקרי ויעבור חלל ויעביר מלמד שהעביר כל רעותם חנגד פניו (תנא דני חלילו רב ס"א) :

רבי שמעון בן לקיש בשם רבי אלעזר בן עזריה אתר חלל כי חללים הכה אתה עשית את השמים ואת הארץ בכתך הגדול ובזרועך הכסווה לא יפלא מתך כל דבר מאותה שעה לא יפלא מתך כל דבר רבי חגי בשם רבי ינחק אתר ואתה שלמה בני. דע את חלבי לניך ועבדכו בלב שלם ובנטש חפנה כי כל לבנות דורש ה' וכל יצר מחשבות חנין אם תדרשו ימצא לך ואם תעזבו יניחך לעד קודם עד שלא נוצרה מחשבה בלבו של אדם כבר הוא גלוי לפניך רבי יודן בשם רבי ינחק קודם עד שלא נוצר יעור כבר מחשבתו גלוי לפניך אתר רבי יסודה לגרמיה כי אין מלה בלשוני כן ה' יודעת כל קודם עד שלא יארש לשוני דבור כבר הן ה' יודעת כל (ב"ר פ"ט) : הרשעים אומרים איכה ידע אל והכדיקים אומרים כי אין מלה בלשוני כן ה' יודעת כל (מי חללים פ"ט) : גוי אחד שאל את ר' יבשע בן קרחה אתר לו אין אתם אומרים שהקנ"ה רואה את הכולל אתר לו כן והא כתיב ויתעבב אל לבו אתר לו טולד לך בן זכר מימדך אתר לו בן אחר לו מה עשית אתר לו שמחתי ושימחתי את הכל אתר לו ולא היית יודע שסופו למות אתר לו נשעת הדוותא סדוותא נשעת חבלל חלל כך מעשה לפני הקנ"ה (ב"ר פכ"ו) :

הכל צפוי . ברוך המקום ברוך הוא שמכיר בראש מה שיכיר בסוף ומניד מראשית אחרית מקדם אשר נעשה וידוע מה שנעשה ומה שעמיד לעשות וטפה לטובה ואינו לרעה עשיר וטמח בחלקו ונחממתו ונחמנתו ברא עולמו והכינו ואתר כך ברא דו אדם והשליכו לפניו ויהי מדקדק עד סוף כל הדורות ורעה שתולדותיו מקציפות אתר אם חמי משמר לו חובות בדאשונים אין הטולם עומד עלי להעביר ראשונים וכך עשה ומנין תדע לך שבו כך כשהיו ישראל צמדבר פרחו במעשיכם עמד להעביר את כל אשר עשו שנאמר ויעבור ה' על פניו ויקרא אל הקרי ויעבור חלל ויעביר מלמד שהעביר כל רעותם חנגד פניו (תנא דני חלילו רב ס"א) :

רבי שמעון בן לקיש בשם רבי אלעזר בן עזריה אתר חלל כי חללים הכה אתה עשית את השמים ואת הארץ בכתך הגדול ובזרועך הכסווה לא יפלא מתך כל דבר מאותה שעה לא יפלא מתך כל דבר רבי חגי בשם רבי ינחק אתר ואתה שלמה בני. דע את חלבי לניך ועבדכו בלב שלם ובנטש חפנה כי כל לבנות דורש ה' וכל יצר מחשבות חנין אם תדרשו ימצא לך ואם תעזבו יניחך לעד קודם עד שלא נוצרה מחשבה בלבו של אדם כבר הוא גלוי לפניך רבי יודן בשם רבי ינחק קודם עד שלא נוצר יעור כבר מחשבתו גלוי לפניך אתר רבי יסודה לגרמיה כי אין מלה בלשוני כן ה' יודעת כל קודם עד שלא יארש לשוני דבור כבר הן ה' יודעת כל (ב"ר פ"ט) : הרשעים אומרים איכה ידע אל והכדיקים אומרים כי אין מלה בלשוני כן ה' יודעת כל (מי חללים פ"ט) : גוי אחד שאל את ר' יבשע בן קרחה אתר לו אין אתם אומרים שהקנ"ה רואה את הכולל אתר לו כן והא כתיב ויתעבב אל לבו אתר לו טולד לך בן זכר מימדך אתר לו בן אחר לו מה עשית אתר לו שמחתי ושימחתי את הכל אתר לו ולא היית יודע שסופו למות אתר לו נשעת הדוותא סדוותא נשעת חבלל חלל כך מעשה לפני הקנ"ה (ב"ר פכ"ו) :

הכל צפוי . ברוך המקום ברוך הוא שמכיר בראש מה שיכיר בסוף ומניד מראשית אחרית מקדם אשר נעשה וידוע מה שנעשה ומה שעמיד לעשות וטפה לטובה ואינו לרעה עשיר וטמח בחלקו ונחממתו ונחמנתו ברא עולמו והכינו ואתר כך ברא דו אדם והשליכו לפניו ויהי מדקדק עד סוף כל הדורות ורעה שתולדותיו מקציפות אתר אם חמי משמר לו חובות בדאשונים אין הטולם עומד עלי להעביר ראשונים וכך עשה ומנין תדע לך שבו כך כשהיו ישראל צמדבר פרחו במעשיכם עמד להעביר את כל אשר עשו שנאמר ויעבור ה' על פניו ויקרא אל הקרי ויעבור חלל ויעביר מלמד שהעביר כל רעותם חנגד פניו (תנא דני חלילו רב ס"א) :

תורה אור א סללים קמט : ב טס קמט : ג שמות לב : ד דברים לב : ו יטבים טב : ז דברים לב : ח מראשים כח : ט סללים ט : י אינו יא :

ה רשות לכל אדם נחמנה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק תרשות בידו ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו תוא שכתוב בתורה הן האדם היה כאחד פאנו לרעה טוב ורע בלבו הן סין זה של אדם היה יחיד בעולם ואין מן שני דומה לו בזה הענין שיהא הוא מעצמו ברעתו ובמחשבתו יודע הפוב הרע ועושה כל מה שהוא חזק ואין מי שימכך בידו כלעשה הטוב או הרע וכיון שכן הוא מן יפלא ידו וכו' . אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים רוב גלמי בני ישראל שהקנ"ה גור על האדם פהלה ברייתו להיות צדיק או רשע אין הדבר כן אלא כל אדם

א] פי' בע"כ מ"א בסיקל' פין רואה : ב] פי' (פ"ג נ"ד) שאלו פלוסיפין את הוקטם הם חללים הם אין רשעו בעמים מהם מה אין פועלה כו' ע"כ ופ"ג אמר רב מ"ד שכל סק וגו' לכל העמים פלמד כסלילין דעביס ופי' דלרובנ"ל עיד הם לנאס כול ילין וכו' . ופי' לקמן בפס"ז נבסקל' והתום פתחם :

עקביא

פרק שלישי

אבות

ה' ה' אל רחום ולא לנו בלבד אלא חף לאדם הראשון וזו כפיך אלולי שסתפת מדת רחמים בשעה שזנת אותו לא היה עומד וכך הקנית עמו לדון לבניו ולזכותם א"ר חגיגה כשנקש הקב"ה לבראות את עולמו שתף שני המדות ובראו שאלמר ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים וכן לאדם ויוצר ה' אלהים את האדם מהו נצב קיים וברך שהתקנה עם אדם הראשון ששם שזנת אותו ברחמים כך אלה דן את כל הבריות אחריו וזו לדור ודור אמונתך (פסיקתא דמחברת השביעי):

שני רבותיו מתוך כעם רטון מתוך רוגז רחמים מתוך צרכי רווחה מתוך קירוב ריחוק מתוך נפילה קימה מתוך אפילה אורה מתוך כעם רטון הרף ממני והשמידים מיד ויגמם ה' מתוך רוגז רחמים ברונז רחם תזכור מתוך צרכי רווחה עם צרכי הוה ליעקב וממנה יושע מתוך ריחוק קירוב י"הי בתקום אשר יאמר להם לא עמי אמת יאמר להם בני אל חי מתוך נפילה קימה כי נפלתו קמתי מתוך אפילה אורה כי אשכ בחשך ה' אור לי (ילקוט ירמיה פ"ל):

יודע גדוק נפש בהמתו וגו' יודע גדוק של עולם אפילו נפש בהמתו אפילו כשהוא כועס הין מדתו של הקב"ה כמת דבר ודם ב'ו בשעה שמדינה סודרת עליו שולח עליה לגיונות להקריבה והוא עושה בה אנדרלמוסיה וקורג טובים ורעים ואין שם לומר פלוני כשר הגינו אותו אלא קורג את הכל אבל הקב"ה אינו כן אלא קודר מכעיסין והוא מרחם עליהם ואין שם אלא צדוק אחד יודע הוא כו ומצילו שנאמר יודע גדוק נפש בהמתו וכן הוא אומר טוב ה' לנועזו ביום צרה וגו' (אגדת בראשית פ"ד): אר רבי פנחס בבהן בר חמא הין הקב"ה חפץ להייב כל צריה שנאמר כי לא החפון צמות המתה וכן הוא אומר כי לא אל הפך רשע אתה ואומר חי אני גאם ה' אלהים אם החפון צמות רשע וכמה חפץ להצדיק ברוחניו שנאמר ה' חפץ למטן צדקו פדע לך שבוזן שהבריות חוטאין ומכעיסין לפניו והוא כועס עליהן מה הקב"ה עושה חוזר ומתקן להן סניגור שולמד עליהן זכות ונותן שניל לפני הסניגור וכן אתה מוצא בימי ירמיה שאלמר שוטטו במוטות ירושלים וראו נא ודעו ונקשו בהתוונתיה אם תמלאו איש איש יש עושה משפט מתקן חמוכה ומלמל לה וכן כשחטאו הסדומיים גלה לאברהם ללמד עליהן זכות שנאמר וכו' אמר המכסה אני מיד התחיל אברהם ללמד עליהן סניגוריהו (תנחומא וירא):

יחברך שמו של הקב"ה הוא מתנדב את ישראל שמיט דן אותן עד שמושיב את אבותם אללס שנאמר ישבו ישראלים את פניך שאין מדותיו כדת כשר ודם כ"ו שמוליך את כנו לזית הספר והסופר עומד ומתקן לזכות את בנו מפני שגדת וכל זמן שאביו עומד שם אינו מכה אותו כפינו כדי שלא ינקש עליו אכלל משילך לו כל ומכה אותו אכלל הקב"ה אינו כן אלא כשמתקן לדון אתישראל על מה שחטאו הוא מושיב את אבותם אללל כדי ששנלללל יתמלא עליהם רחמים שנאמר ויקח ה' אהם וגו' (אגדת בראשית פ"ל): אשרי נשוו פשע. אל חזקו קורא ה' אלה ש' מהו נשוו אמר רבי דרכיה הכן זהו מגשי מונין וסולה לעוננו בכל שנה ושנה שנאמר והיחה זאת לכם לחוקת עולם לכפר על בני ישראל את מוצא ביום הכפורים זה שטן לקטרג את ישראל והוא פורט עונותיהם ואומר רבון העולמים נגבים הם ישראל והקב"ה פורט זכותיהם של ישראל מה עושה נוטל קנה של מאזנים והוא מצוין את העושה כנגד הזכות והן שוקלן אלו כנגד אלו ושתי כפות של מאזנים שוות והשטן הולך להביא עונות וליתן בכף עושה ולכריעה מה הקב"ה עושה נוטל את העונות מחוך הכף ומטמינם קחת סורפירא שלו והשטן כל ואינו מוצא שם עון שנאמר ינקש את עון ישראל ויגט ביון שהשטן רואה כן אמר לפניו רבון העולמים נשאל עון עמך כפיט

ה' ה' ה' ה' מדה רחמים הוא אי מדה קודם שיחטא וא"ל מדה לאחר שיחטא אש ישון : צרות כמותה ל"ג מדות . הללו שהם זכירות ישראל במעלה מעמיתם אינם תוצאות ריקם : הנה אנכי כורת ברית . על האומר למעלה : ולבטוף . כשהוא שאלן העולם מתקיים בדין : לדיק . במשפט אמת : חסיד . כשם לפנים מן השורה : אמר רב יודם אלמלא וכו' דמטרת לקמן במאי פליגי : כובש . כשקב"ה טוקל מעשיו של אדם כשכן מחלה על מחלה פוסט ען השוטה וסוכן במטלות ים כש שנאמר ישוב יתחמו יבנות ענווטים : שטל . עתן ידו למסה מן השוטה וסוכן למעלה כדי שיכדיע הזכות כמי שנאמר נושא עון וסלגנחא דר' אלעזר ור' יוסי בר חינאל במס' ר"ה רבא דאמר כר' אלעזר והכי משמע לדקתך הבהה פליגי כהררי אל מפני שהמה כובש לעוטה בזהוים רנה ורנ יודם כר' יוסי בר חינאל והכי משמע אלמלא לדקתך שאלהה מגביה העוטה למעלה כהררי אל מי יכול לעמוד בפניהם מפני שיהו מכריעין למסה עד תהום רנה : כובש . את כף המאזנים של זכות ומכריעין את השוטה : יכבוש . עוטהו יכרשו ו : טטל . מגביה כף מאזנים של עון : מעביר ראשון ראשון עון שנכרשטים הנאים למחס בכף מעבירו ושופטו ואש היו מחלה על מחלה כיון שחסר אחד מהם יכריעו הזכות : וכך היא המדה . הסמכה : ועון טלמו איט מהק . אלא שסון לנד אחד : דלי איכה רובא עוטה . כהדי הכוא עון מסהש בהדיכו למטח עם רשעים גמורים : רחוק רגי . שהרחיק הדברים הנלרטים להרגו : ה"ג עד דו פוחח עד דו פריק . וה"ס עד שהוא טופח אורנו ועד שהוא טעל כל אולר ואולר האדם שב ורחמי ה' מתקרבים : מה ראה . על איזה מדה של י"ג מדות ראה והשתחוה : אמת ראה . ראה במדותיו שמקרא אמת ונחירא שנחתינו ישראל עליה אש הוא דן אותם בדין נמוך ומיכר להםלל עליהם שלא יהא דן אותם לפי מעשיהם : ה"ג מיהא כמ"ד חרך אשים ראה דמיא כשעלה משפ למרום וכו' אמר לו רשעים יאברו ולא יהיה לך חרך אשים עליהם : ח"ל . הקב"ה לא אמרה חרך אשים לצדיקים ולא לרשעים : אמר לפניו וכו' . והשתחא מסתברא כמ"ד חרך אשים ראה שכוון שראה מדה זו בהקב"ה שהוא חרך אשים חף לרשעים

לפני כסדר הזה ואני אמרוהל להם עונותיהם . ה' ה' אני הוא קדם שיחטא אדם אני הוא לאצר שיחטא אדם ויעשה תשובה . אל רחום ותנון ארך אפים ורב חסד ואמת אמר רב יהודה ברית ברוחה ל"ג פדות שאינון חורות ריקם שנאמר הנה אנכי כורת ברית וגו' . אלפי ואמרי לה אילסא רמי כתיב יורב חסד וכתיב ואכת בהחלה אמת ולבסוף ורב חסד . ר' אלעזר רמי כתיב יולך ה' חסד וכתיב כף אתה השלם לאיש כמעשהו בתחלה כי אתה השלם לאיש כמעשהו ולבסוף ולך ה' חסד . רב הונא רמי כתיב יצדיק ה' בכל דרכיו וכתיב והסיד בכל מעשיו בתחלה צדיק ולבסוף חסיד : (שנין ח) . כתיב יצדקתך כדודי אל וגו' . א"ר יהודה אלמלא צדקתך כדודי אל מי יכול לעמוד לפני משפטך יהוה רבה . רבה אמר צדקתך כדודי אל מפני שמשפטך יהוה רבה במאי קא מיפלגי בר' אלעזר ור' יוסי בר' חנינאל דאמרו ר' אלעזר אומר כובש ור' יוסי בר' חנינאל אומר נושא רבה בר' אלעזר ורב יהודה בר' יוסי בר' חנינאל : (כ"ס ז) . אמר טר וכו' אומר רב חסד מטה כלפי חסד היכי עביד ר' אלעזר אומר כובש שנאמר יישוב ירחמנו וכבוש עונותינו וגו' . ר' יוסי בר' חנינאל אומר נושא שנאמר נושא עון ועובר על פשע . תנא דבי רבי ישמעאל מעביד ראשון ראשון וכך היא המדה אמר רבא ועון עצמו אינו נמחק דאי איכא רובא ענות סיוחיב בהדיהו : (ירושלמי תענית פ"ח) רב הונא בשם רבי אבהו הקב"ה אין לפניו שכחה הא בשביל ישראל בעשה שכתן מ"ס נושא עון כתיב וכן דוד הוא אומר "נשאת עון עמך כסית כל חטאתם סלה : (ירושלמי סו"ה פ"ג) . ארך אפים ורב חסד וניחם על הרעה ר' שמאל בר נחמן בשם ר' יונתן ארך אף אין כתיב כאן אלא ארך אפים סאריך רוחו עם הצדיקים וסאריך רוחו עם הרשעים ר' ארז ר' תנחום בי ר"ח בשם ר' יוחנן ארך אף אין כתיב כאן אלא אפים סאריך רוחו עמו שלא ינבה התחיל לגבות סאריך רוחו ועבה . אמר ר' לוי מהו ארך אפים רחוק רגי למלך שהיו לו שני לגיונות קשים אמר המלך אם ורים הם עמי במדינה עבשו בני המדינה מכעיסים אותי וכן עומדין ומכלין אותן אלא הריני משלחן לדרך רחוקה שאם הבעיםו אותי בני המדינה עד שאני משלח אתיהם בני המדינה ספייסיס אותי ואני מקבל פיוסן כך אמר הקבי"ה אף ותימה מלאכי הבלה הן חדי אני משלחן לדרך רחוקה שאם סכעיסין אותי ישראל עד שאני משלח אצלן ומביאן ישראל עושין תשובה ואני מקבל תשובתן הה"ד באים סארין סרחק סקצה השמים וגו' . א"ר יצחק ולא עוד אלא שנעל בפניהן הה"ד פתח ה' את אוצרו ויוציא את כלי זעמו עד דו פחה עד דו פחד רחמו קרובין : (סנהדרין קיח) ליטוהר משה ויקוד ארצה וישתחוו מה ראה משה ר' חנינאל בו גמלא אמר ארך אפים ראה ורבנן אמרי אמת ראה תניא כסאן דאמר ארך אפים ראה רתניא כשעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וכותב אפים אמר לפניו רבש"ע ארך אפים לצדיקים אמר לו אף לרשעים אמר לפניו רשעים יאברו א"ל השתא חזית דסובעי לך כשחטאו ישראל א"ל לא כך אמרת לי ארך אפים לצדיקים אמר לפניו רבש"ע ולא כך אמרת לי אף לרשעים והייט דכתיב יענה יגול נא כח ה' כאשר דברת לאמר . רבי תני הוה סליק ואזיל בדרגא רבי רבה בר

שאל סכעיסין אותי ישראל עד שאני משלח אצלן ומביאן ישראל עושין תשובה ואני מקבל תשובתן הה"ד באים סארין סרחק סקצה השמים וגו' . א"ר יצחק ולא עוד אלא שנעל בפניהן הה"ד פתח ה' את אוצרו ויוציא את כלי זעמו עד דו פחה עד דו פחד רחמו קרובין : (סנהדרין קיח) ליטוהר משה ויקוד ארצה וישתחוו מה ראה משה ר' חנינאל בו גמלא אמר ארך אפים ראה ורבנן אמרי אמת ראה תניא כסאן דאמר ארך אפים ראה רתניא כשעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וכותב אפים אמר לפניו רבש"ע ארך אפים לצדיקים אמר לו אף לרשעים אמר לפניו רשעים יאברו א"ל השתא חזית דסובעי לך כשחטאו ישראל א"ל לא כך אמרת לי ארך אפים לצדיקים אמר לפניו רבש"ע ולא כך אמרת לי אף לרשעים והייט דכתיב יענה יגול נא כח ה' כאשר דברת לאמר . רבי תני הוה סליק ואזיל בדרגא רבי רבה בר

וכל זמן שאביו עומד שם אינו מכה אותו כפינו כדי שלא ינקש עליו אכלל משילך לו כל ומכה אותו אכלל הקב"ה אינו כן אלא כשמתקן לדון אתישראל על מה שחטאו הוא מושיב את אבותם אללל כדי ששנללל יתמלא עליהם רחמים שנאמר ויקח ה' אהם וגו' (אגדת בראשית פ"ל): אשרי נשוו פשע. אל חזקו קורא ה' אלה ש' מהו נשוו אמר רבי דרכיה הכן זהו מגשי מונין וסולה לעוננו בכל שנה ושנה שנאמר והיחה זאת לכם לחוקת עולם לכפר על בני ישראל את מוצא ביום הכפורים זה שטן לקטרג את ישראל והוא פורט עונותיהם ואומר רבון העולמים נגבים הם ישראל והקב"ה פורט זכותיהם של ישראל מה עושה נוטל קנה של מאזנים והוא מצוין את העושה כנגד הזכות והן שוקלן אלו כנגד אלו ושתי כפות של מאזנים שוות והשטן הולך להביא עונות וליתן בכף עושה ולכריעה מה הקב"ה עושה נוטל את העונות מחוך הכף ומטמינם קחת סורפירא שלו והשטן כל ואינו מוצא שם עון שנאמר ינקש את עון ישראל ויגט ביון שהשטן רואה כן אמר לפניו רבון העולמים נשאל עון עמך כפיט

תורה אור א שנות לכ : ב סגלים טב : ג שם קמס : ד שם לו : ה טיכס ז : ו שם : ז שם ח סגלים טה : ט יואל נ : י יששכ יג : כ ייטס נ :

וברעשו שנתן לו האל עושה כל שאדם יכול לעשות לסיכך דין אותו לפי מעשיו אם עשה טובה משיבין לו . ואם עשה רעה מריעין לו . הוא שחנביא אימר מירכם היתה זאת גם המה בחור בדרביהם ובענין זה אמר שלמה שמה בחור בילדותו ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט כלומר דע שיש כירך כח לעשות ועתיר אותה ליתן את הדן (כ"ס פ"ס)

עקביא

פרק שלישי

אבות

כסית כל העתהם פלג לכך דוד חשבהם לישראל שנאמר אשרי נשוי עשע
כסוי חטאה (פסיקתא דיוה"כ):

ימים יוצרו ולא אחד בהם. זה וזה"ל לישראל. לפי שהיתה שמחה גדולה
לפני הקב"ה שנתנו בזה רב לישראל משל למלך אחד דבר

דומה. למלך ב"ז שהיו עבדיו ובני ביתו

מוציאין את הזבלים ומטליכין אותו כנגד
סחה בית המלך וכשהמלך יוצא ורואה את
הזבלים הוא שמח שמחה גדולה לכך דומה
יום הכפורים שנתנו הקב"ה בזה רב
ובשמחה ולא זו בלבד אלא בשעה שהוא
מוחל לעוונותיהן של ישראל אין מתעבב
בלבנו אלא שמח שמחה גדולה לכך נאמר
כה אמר ה' אלכי להרים ולגבעות לאפיקים
ולגאות וגו' בואו ושמחו עמי שמחה גדולה
שאני מוחל להם לעוונותיהם של ישראל
לפיכך יהא אדם זוכר מיום שנאמר הקב"ה
בזה רב אבינו עד אותה שעה כל טובות
ולדקות שעשה עם ישראל כל שעה ושעה
שנאמר וזכר אלה יעקב וגו' ונאמר מחיתי
כעב פשעך וכעב חטאתך מה ענינם נמחיס
על ידי הרוח כך עוונותיהם של ישראל
נמחיס בעוה"ז ואין להם תקומה לעוה"ב
שנאמר מחיתי כעב פשעך ומה ת"ל כי
גאלתיך גאלתיך תספר מיתה ונחתיך נספר
חיים (תנח"ך פ"ח):

ברוך המקום ברוך הוא שרמיו הם מרובין
על ישראל לעולם אעפ"י שסרתו
במעשיהם לפני הקב"ה והקב"ה טעם עליהן
אעפ"י כן רחמים שלו עליהם בכל יום
תמיד שנאמר חסדי ה' עולם חסירה לדור
ודור אודיע לחונתך בני וכן הוא מפורש
בקבלה על ידי ישיבועו הנביא עם זו יצאתי
לי תהלתו יספרו וגו' ואומר חסדי ה'
אזכיר תהלות ה' כעל כל אשר נמלט ה'
ורב טוב לבית ישראל אשר גמלם ברחמיו
וכרוב חסדיו וגו' בכל צרתם לו צר ומלאך
פניו הושיעם בזה רב וגו' אין לו אלא
צרת ליבור צרת יחיד מנין ת"ל יקראני
ואענהו וגו' א"כ למח נאמר בכל צרתם לו
צר אלא אמר הקב"ה בכל צר ועזר שיש
לישראל כביכול אני עמהם שנאמר לו צר
א"ת לו צר אלא לו צר שנאמר ויאמר לי
עבדי אתה ישראל אשר כך אחסאך לכך
נאמר קומי רני בליכ וגו' שפני כמים לכך
נכח פני ה' (שם פ"ח):

עמד דוד בתפלה לפני הקב"ה ואמר לפניו
רבונו של עולמים אלמלי לא כתבת
לנו בתורתך על שלשים ועל רבעים אין
אדם חי על פני האדמה ונחרב העולם
כולו אכל מה עשית לנו בחמתיך ובחונתך
כתבת לנו בתורה על שלשים ועל רבעים

ולא עד סוף כל הדורות גדולי ה' ארך אפים ורחום וחסיד וצדיק הן אתה לבני אדם
לכל איש כדרכו ומשלים אתה לכל אחד ואחד כמעטו ומקיים אתה עליהן במדה שאלה מודד צה מודדן לו מפני שאתה חפץ בטובה ואין אתה חפץ ברעה
וחפץ אתה בטובה לעשותה בשמחה ואין אתה שוקד ברעה לעשותה בזה רב שנאמר כי לא אל חסדך רשע אתה לא יגורך רע (שם פ"ח):

בתיב לא אעשה חרון אפי. א"ר אליעזר משל למלך שכתם על בנו וביתו חרב גדוה וגשע שהוא מעבירה על בנו על ידי שהכעיס לאביו אמר
המלך אם אני מעבירה על בואר בני אין לו חיים ואח"כ מי יורש אותי ומלכותי וגם כן לבטל את גורתי אי אפשר מה עושה המלך הכנים
המרב לנרתיקה והעבירה על ראשו נמצא לא הזיק את בנו וגם כן לא ביטל את גורתו רבי חנינא אמר למלך שכתם על בנו היה לפניו אבן
גדולה וגשע המלך שהוא זורק בו אמר המלך אם אני זורק בו עוד אין לו חיים מה עשה המלך כחתה ועשה צרות קטנות והיה זורק בו אחת
אחת נמצא לא הזיק את בנו ולא ביטל את גורתו ורצן אמרו משל למלך שכתם על בנו וגשע שהוא חכה אותו מאה חבלים אמר המלך אם אני
מכה אותו עוד אין לו חיים מה עושה נטל את החבל ונתנה על זארו לכך אמר אל בחמתך תיסרני (מ' תהלים פ"ו):

ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעטו. מה כמעטו רבי יבודה אמר העבירה עקרה ואינו עושה פירות שנאמר כי אתה תשלם לאיש
כמעטו אבל הצדקה עושה פירות שנאמר אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו יש לך אדם שיש לו עשר מצות ועשר עוונות ואומר לא
שכרן של מצות ולא עונתן של עוונות אלא יצאו אלו כנגד אלו והקב"ה אינו עושה כן אלא נתחלה טובה הוא ממנו עוונותיו ואח"כ טחן לו שכרו של מצות
אמרו רבותינו משלם הקב"ה לאדם כפי מעללו הרעים ואינו מדקדק עמו כפי שחטא ומניח מחובו אצלו שאינו פורע ממנו שנאמר כי אתה אלהינו
חשבת

שמה: ה' לאורך ימים. סייט מדת ארך חיים ועליה אמר חכם עוזחך
נאמנו מלך שראש אותו בחורב ופסוק זה משם רבינו ע"ה אמרו דכתיב לעיל
מיכה ספלה לחטא אים אלהים: לא מלחמה. שיכל שניא כח בעם הדין ואם
ישניא כמו יחייבו סולם כלים: ידעתי. חכמתי כמו וחדעך בעם: מאן דליח

ליה סיפיה. זעם: גרתייה מסיק ליה. מעלה

על לוכו הכס זעמיה מתגמיק והא חיטון
נסיסין. לא סיפיה סים עמסקו רע את
אויבו מעלה עליו כדי שימות: נפרע ממנו
מעם מעם. כן ישראל נפרע מהן הקב"ה את
כל שונתם בעולם הזה כדי שיזכו ליום הדין
ומרעשים איש נפרע מהם כלל כדי למרדס מן
העוה"ב וסקודס עממע מעם כאלס הסוקד
את חבירו לפרקים: סיד. סיקאחור"ל בלעז
יקוד עמנקרין מעם מעם וכן נפרע מהן מעם
מעם בהסגר פנים והיה לאכול לפדותם
מעוונותיהם כדי שיזכו לעוה"ב: לכן שוע.
אין סתן להם סדיון כמו יותע ופריק וכמו
ישוע כגן סדיון: וסייט דל"ר אנה. חסדס
לישראל בממונס וכיינו כסיד של חרנגולים
סירטון מעם מעם ונוגשך נדדקה: נמוכמו.
בטובה שהפסיע לו והכי משמע כי סוג כי
לעולם חסדו חסד הוא שעה לעולם בני מוב
לומר בפני עמון לו: פסיר נסורו. מפסידו
מתון ומכפר על גופו: אין לו פירות. אין
נפרעין ממנו יותר מכדי רשעו: עבירה עפופה
פירות. כגון. הלול השם שלדס חסוב שוכר
עבירה והחרים למדן סימט לעשות ק:
מחשבה שעושה פירות. סקיים מחשבתו ועשה:
מלרפה למעשה. ונפרעין ממנו אף על המחשבה:
עולא

של חרנגולין שטנקרין באשפה. ר"א אפילו
חרנגולין שטנקרין באשפה אני מצרפו
שמשועין לפני אני אושיע אותם והיינו דאמר ר'
אני אמרתי אפרם בממונס בעוה"ז כדי שיזכו לעוה"ב והמה דברו עלי כובים. והיינו דאמר רב
פפי שמייה דרבא ס"ד יואני ימרתו חזקתי ורועותם ואלי יחשבו רע. אמר הקב"ה אני אמרתי
איסרם ביסורים בעוה"ז כדי שיתחוקו ורועותם לעוה"ב ואלי יחשבו רע: (פסיקתא קיט) אמר ר"י
בן לוי הגי עשרים וששה בני לעולם חסדו כנגד מי כנגד עשרים וששה דורות שברא הקב"ה
בעולמו ולא נתן להם תורה וזאת היתה היתה בהסדו. ואמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב 'הודו לה'
כי טוב הודו לפי שנובה חובתו של אדם במצבתו עשיר בשורו עני בשיו יתום בביתו אלמנה
בתרנגולתה: (קדושין מ) הזכות יש לה קרן יש לה פירות שנאמר 'אמרו צדיק כי טוב כי פרי
וגו'. עבירה יש לה קרן ואין לה פירות שנאמר 'אוי לרשע רע וגו' ואלא מה אני מקיים 'ויאכלו
מפרי דרכם וממועצותיהם ישבש עבירה שעושה פירות יש לה פירות ושאיך עושה פירות אין
לה פירות. מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה שנאמר 'אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו
ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו מאי ולחושבי שמו אמר ר'
אסי אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה מחשבה
רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה שנאמר 'און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' ואלא מה אני
מקיים להגני סביא אל העם הזה רעה פרי מחשבותם מחשבה העושה פירות הקב"ה מצרפה
למעשה מחשבה שאין בה פרי אין הקב"ה מצרפה למעשה ואלא דא דכתיב 'למען הפוש את
בית ישראל בלבם אמר רב אחא בר יעקב הווא בערתי הוא דכתיב דאמר מר חמורה עכו"ם
שכל

ולא עד סוף כל הדורות גדולי ה' ארך אפים ורחום וחסיד וצדיק הן אתה לבני אדם
לכל איש כדרכו ומשלים אתה לכל אחד ואחד כמעטו ומקיים אתה עליהן במדה שאלה מודד צה מודדן לו מפני שאתה חפץ בטובה ואין אתה חפץ ברעה
וחפץ אתה בטובה לעשותה בשמחה ואין אתה שוקד ברעה לעשותה בזה רב שנאמר כי לא אל חסדך רשע אתה לא יגורך רע (שם פ"ח):

בתיב לא אעשה חרון אפי. א"ר אליעזר משל למלך שכתם על בנו וביתו חרב גדוה וגשע שהוא מעבירה על בנו על ידי שהכעיס לאביו אמר
המלך אם אני מעבירה על בואר בני אין לו חיים ואח"כ מי יורש אותי ומלכותי וגם כן לבטל את גורתי אי אפשר מה עושה המלך הכנים
המרב לנרתיקה והעבירה על ראשו נמצא לא הזיק את בנו וגם כן לא ביטל את גורתו רבי חנינא אמר למלך שכתם על בנו היה לפניו אבן
גדולה וגשע המלך שהוא זורק בו אמר המלך אם אני זורק בו עוד אין לו חיים מה עשה המלך כחתה ועשה צרות קטנות והיה זורק בו אחת
אחת נמצא לא הזיק את בנו ולא ביטל את גורתו ורצן אמרו משל למלך שכתם על בנו וגשע שהוא חכה אותו מאה חבלים אמר המלך אם אני
מכה אותו עוד אין לו חיים מה עושה נטל את החבל ונתנה על זארו לכך אמר אל בחמתך תיסרני (מ' תהלים פ"ו):

ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעטו. מה כמעטו רבי יבודה אמר העבירה עקרה ואינו עושה פירות שנאמר כי אתה תשלם לאיש
כמעטו אבל הצדקה עושה פירות שנאמר אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו יש לך אדם שיש לו עשר מצות ועשר עוונות ואומר לא
שכרן של מצות ולא עונתן של עוונות אלא יצאו אלו כנגד אלו והקב"ה אינו עושה כן אלא נתחלה טובה הוא ממנו עוונותיו ואח"כ טחן לו שכרו של מצות
אמרו רבותינו משלם הקב"ה לאדם כפי מעללו הרעים ואינו מדקדק עמו כפי שחטא ומניח מחובו אצלו שאינו פורע ממנו שנאמר כי אתה אלהינו
חשבת

תורה אור ג תהלים נב : ס טס : ד פושע : ח טס : ו דכ"א סו : ו ישיש ג : ח טס : ס משלי א : י מלאכי ג : כ תהלים סו : ל ירמיהו ו :
ב איוב לד : ג טס : ד פושע : ח טס : ו דכ"א סו : ו ישיש ג : ח טס : ס משלי א : י מלאכי ג : כ תהלים סו : ל ירמיהו ו :
ג תהלים נב : ס טס : ד פושע : ח טס : ו דכ"א סו : ו ישיש ג : ח טס : ס משלי א : י מלאכי ג : כ תהלים סו : ל ירמיהו ו :

שכח לחטב מעצמו ואף כי חכה תשלים אומר אלף כמעטו ומהו לחטב הוא גובה את שלו משלו היאך אדם בחור דלוק בעבודה וראוי לחות מה הקב"ה עושה תולה עד שגשג אשה ויוליד בנים והקב"ה טול אחד מנניו קחת אוקה עבירה שעבר ונחלא הקב"ה גובה את שלו משל עצמו יש לך חסד גדול מזה כו כי לך ה' חסד (מדרש תהלים פרשה ס"ב):

משל למה דבר דומה למך שהיה חייב לו אחד מהא מנה שלח חליו שליח ואמר לו בא ועשה עם המלך חשבון הרי מיצר שלח חליו אחד ואמר לו בא ועשה עם המלך חשבון טוב הרי מיצר מה עשה המלך עמד כלילס ונטל כיוס אחד ונתן לחובו מה מנה וורקו דרך החלון ועמד וקובל הכיס והתחיל להיות שמה ואח"כ שלח חליו אחד ואמר לו בא ועשה עם המלך חשבון בא ופרע לו מה שהיית חייב לו נחלא זה פורע חובו והמלך נוטל את שלו כך הנדיות עושה אדם עבירה חייב עליו חיתה והקב"ה ממחין לו עד שגשא אשה מוליד בן ראשון ושני הקב"ה חוזר ונוטלו הימנו נחלא זה פורע את חובו והקב"ה נוטל את שלו והגוף נחמקו שנחמר אם תשוב ואשכנך לפני העמוד (ילקוט כי תשא רמז ט"ז):

דרש רבא מאי דכתיב טוב וישר ה' על כן יורכ הטמים בדרך בוא וראה דנקתו של הקב"ה שכל המעלה נלבו לעשות חטא ונאנס ולא עשאו מעלה עליו הכתוב כחילו עשאו וכל המעלה נלבו לעשות חטא עד שעת מעשה לא מתחייב דכתיב אן אם ראויתו נלבו (ברייכתא דמס' כלב):

והבל לפי רוב המעשה. פלס ומחוני משפט לה' מעשהו כל אבני כוים פלס זה מקרא ומחוני משפט חליו הידין לה' חליו הלכות מעשהו זה תלמוד כל אבני כוים כל ששיקן עתידין ליטול שכר לעתיד לבא ה"ר יוסי משל למלך שהיה לו פרדס גדול וכנה בחובו מגדל גבוה והשכיר טועלין ופקדן שיהיו עסיקין במלאכה עמד המלך ועלה לראש המגדל הוא כוים רוחה אוקן והס לא היו רואין אותו לפנות היום בא המלך וישב עליהן כדין ואמר המעדרין יבאו ויטלו שכרן המנקשין יבאו ויטלו שכרן מלקטי צרות יבאו ויטלו שכרן נשתמרו בן טועלים שלא עסקו במלאכה אחר המלך חליו מה הן עושין אמרו לו הן מפנים בתים מלאים לתוך ריקנין אחר המלך מה הנייה היה לו שמפנין בתים מלאין לתוך ריקנין אחר המלך חליו עסקו במלאכה וטלו שכרן וחלו שלא היו עסקין במלאכה ונאלו להריגה על שמרו על דבריו כך ברא הקב"ה עולמו ונתן נחוכו בני אדם ופקדן שיהיו עסקין במלאכהו במנות ונמעשים טובים וכשרה שכינתו בשמים והוא רוחה אוקן והס לא היו רואין אותו ולעתיד לבא עתיד הקב"ה לישב עליהן כדין ומניח ספר

תורה אור ג קלאס י : ס יפיה ס : ע לות ג : ס פהטס כג :

שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה עולה אמר כדבר הונא דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה התורה לו התורה לו ס"ד אלא נעשית לו כהיתר : והכל לפי רוב המעשה. (קדושין מ) ת"ר לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב בו. ר"א בר"ש אומר לפי שהעולם נרון אחר רובו והיחיד נרון אחר רובו וכו' (לעיל פ"ג מ"ג מסיקא ואל היה רשע) : (ירושלמי קדושין פ"ה) ריש בן עזאי יבובי סוח יבאיש יביע שמן רוקח אילו זבוב אחד שמת שסא אינו מבאיש שמן רוקח וזה ע"י הסא אחד שהמא איבר כל זכיות שבידו דרש ר"ע "לכן הרהיבה שאול נפשה ופיערה פיה לבלי חק לבלי חקים אן כתיב כאן אלא לבלי חק לפי שאין בידו מצוה אחת שישפיע לו לכף זכות הדין דאת אמר לעוה"ב אבל בעולם הזה אפילו השע מאות ותשעים ותשעה מלאכים מלמדן עליו חובה ומלאך אחד מלמד עליו זכות הקב"ה מכריעו לכף זכות וס"ט "אם יש עליו מלאך מליץ אחד סני אלף להניד לאדם ישרו ויחוננו ויאמר פרעוהו מרדת שחת מצאתי בופר. א"ר יוחנן אם ששעת דבר נר"א אליעזר בנו של ר' יוחי הגלילי נקב אונך בארפכס הזו ושמע רא"ר יוחנן ר"א בנו של ר' יוחי הגלילי אומר אפילו השע מאות ותשעים ותשעה מלאכים מלמדן עליו חובה ומלאך אחד מלמד עליו זכות הקב"ה מכריעו לכף זכות ולא סוף דבר כל איתו המלאך אלא אפילו השע מאות ותשעים ותשעה צדיק

מאווה המלאך מלמדן עליו חובה וצד אחד מאותו המלאך מלמד עליו זכות הקב"ה מכריעו לכף זכות מה טעם אם יש עליו מלאך אן כתיב כאן אלא אחד מני אלף מאלף לצדיק של אותו מלאך מה כתיב בתורה ויחוננו ויאמר פרעוהו מרדת שחת מצאתי בופר רובו עבירות יורש גיהנם : (ירושלמי פאה פ"ה) הוא מעיין אחר ר' יוחי בן חנינא נראה עונות אן כתיב כאן אלא נושא עון הקב"ה חופף שפר אחד מן העבירות והזכיות מכריעות איר איעוד "ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו ואי לית ליה את יהוב ליה מן רידך היא דעתיה דרבי אלעזר דרבי אלעזר אומר רוב חסד מטה כלפי חסד : (סס) רובו זכיות ומיעוטו עבירות נפרעין ממנו מיעוט עבירות קלות שעשה בעולם הזה בעביל ליתן לו שכר משלם לעתיד לבא אבל רובו עבירות ומיעוטו זכיות נחנן לו שבר מצות קלות שעשה בעוה"ז בשביל לפרע ממנו משלם לעתיד לבא אבל הפורק עול והגיפור ברית והמגלה פנים בתורה אע"פ שיש בידו מעשים טובים נפרעין ממנו בעולם הזה והקצין קיימת לו בעולם הבא. עכ"ל ור"י עריות ר' יונה ר"י יוסי חר אמר כקלות וחד אמר כהמדות : (קדושין לט) כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ונחל את הארץ וכל שאינו עושה מצוה אחת אן מטיבין לו ואין מאריכין לו ימיו ואינו נחל את הארץ. ורימירו אלו דברים שאדם אוכל מפרדותיהם בעוה"ז והקצין קיימת לו לעוה"ב ואלו הן כבוד אב ואם וגמילות חסדים והכנסת אורחים והבאת שלום בין אדם לחבירו והלמוד תורה כנגד כלם. א"ר יוחנה ה"ק כל העושה מצוה אחת יתירה על זכיותיו מטיבין לו ורובה כמי שמקיים כל התורה כולה מכלל רהנך אפילו בחדא נכי אמר רב שמעיה לומר שאם היה שקולה מברעת וכל העושה מצוה אחת יתירה על זכיותיו מטיבין לו ורימירו כל שזכיותיו מרובין מעונותיו פריעין לו ורובה כמי ששרף כל התורה כולה ולא שיר משה אפילו אות אחת וכל שעונותיו מרובים מזכותיו מטיבין לו כמי שקיים כל התורה כולה ולא הישר אות אחת מסנה אמר אביי מתניתין דעברין ליה יום שב, ויום ביש רבא אמר הא מני ר' יעקב היא דאמר שבר מצוה בהאי עלכא ליכא. רחמיא ר' יעקב אומר אן לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה שאין תהית המתים תלחה בה, כו' (לעיל) : (רחם השנה י) אמר רב כרוספדאי א"ר יוחנן שלשה ספרים נפתחים בראי אחר של צדיקים גמורים ואחד של רשעים גמורים ואחד של בינונים של צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים כו'. תניא בית שמאי אומרים שלשה כתות הן ליום הרין אחר של צדיקים גמורים כו' :

ה' הוא דלזכל פירות והקצין קיימת חבל מטוס אחרייתו לא ולק פק מטיבין לו ונחל את הארץ : מכלל דהק' חטיו חדל נמי ואפילו לא קים שאר מטוס נפתחה והא רובל עומס הוא : פלס סיחה שקולה מברעת. הא דקפמי אלו דברים נחמס עומס ומחלא זכיות קלאמר ויה נחמס זכיות אחד מאלו מברעת את הקץ כאילו היו רובל זכיות וחליו גרין למטה יחידים דמתמי וכי לית בה חדא מכה לרין למטוס יחידים : מרעין לו. נשוכ"ז לנקיטו מעוססו חיסול עבר שלם : מטיבין לו. לשלם לו שבר מעווסו נחיו כדי לסודרו : ממתיין. דקחמי מטיבין ומרעין : דעבדין ליה יוס סב ויוס ביה. מי ששטה מטוס יחידה דכוו רובל זכיות מסקנין לו נשוכ"ז יוס טוב עמרעין ממנו טוטסו וזה סיקן יוס טוב לו נשוכ"ז וכל מעוטסו מרובים מזכותיו דקחמי מרעין לו הייע דעבדין ליה סומת יוס ביה שממלחין לו עבר מעווסו. כחן להיום ממון לו יוס רע : רבא אמר. לעולם כדלחמך מטיבין מטיבין לו כשכר פירות וקצין קיימת וכך מסמי דקמי מרעין ר' יעקב היא : שאן סחית כמתים סליים. נאוסו מתן שכר להודיען שאן מתן שכר

תורה אור ג קלאס י : ס יפיה ס : ע לות ג : ס פהטס כג :

ה' הוא דלזכל פירות והקצין קיימת חבל מטוס אחרייתו לא ולק פק מטיבין לו ונחל את הארץ : מכלל דהק' חטיו חדל נמי ואפילו לא קים שאר מטוס נפתחה והא רובל עומס הוא : פלס סיחה שקולה מברעת. הא דקפמי אלו דברים נחמס עומס ומחלא זכיות קלאמר ויה נחמס זכיות אחד מאלו מברעת את הקץ כאילו היו רובל זכיות וחליו גרין למטה יחידים דמתמי וכי לית בה חדא מכה לרין למטוס יחידים : מרעין לו. נשוכ"ז לנקיטו מעוססו חיסול עבר שלם : מטיבין לו. לשלם לו שבר מעווסו נחיו כדי לסודרו : ממתיין. דקחמי מטיבין ומרעין : דעבדין ליה יוס סב ויוס ביה. מי ששטה מטוס יחידה דכוו רובל זכיות מסקנין לו נשוכ"ז יוס טוב עמרעין ממנו טוטסו וזה סיקן יוס טוב לו נשוכ"ז וכל מעוטסו מרובים מזכותיו דקחמי מרעין לו הייע דעבדין ליה סומת יוס ביה שממלחין לו עבר מעווסו. כחן להיום ממון לו יוס רע : רבא אמר. לעולם כדלחמך מטיבין מטיבין לו כשכר פירות וקצין קיימת וכך מסמי דקמי מרעין ר' יעקב היא : שאן סחית כמתים סליים. נאוסו מתן שכר להודיען שאן מתן שכר

תורה אור ג קלאס י : ס יפיה ס : ע לות ג : ס פהטס כג :

רבי פנחס נשם רבי רלוקן משל לה"ד למלך שעשה סעודה וזימן אללו אורחים וגור מלכא גזירתא ואמר כל אינש וחינש ימני לי מה דירבע את דלוייתו טוטטין ואית דלוייתי פסחין ואית דלוייתי כטרוטטין ואית דלוייתי גמורקין ואית דלוייתי כורסוקין ואית דלוייתי קיסון ואית דלוייתי חננין אדוק מלכא ואמר כל אינש וחינש ירבע על מה דלוייתי אוקן שהיו יושבין על הכפים ועל הכאנים היו מתרעמן על המלך ולאמרם כך הוא כבודו של

תורה אור ג קלאס י : ס יפיה ס : ע לות ג : ס פהטס כג :

עבר אלא לעו"כ: מדור לפי כבודו. מלחא כפיז אל בית העולם ש"ט כל אחד ואחד לפי המוקד לו: בשער אחד. אף כאלו ככל מהים נעמן אחד: עק יומם. א' עק וטנה ג' אש ד' לכזה ה' כי על כל כבוד ו' מוסה ז'. ול"ג כי על כל כבוד א"ט מן החטון אבל וסוכה תהיה לאל יומם דסמך ליה למיטה דהאי קרא הוא ה' וסאי על כל כבוד לכדמסרם נסמך אחת: שמינו נרוח. שלא לכבדו מנכסו: מטה. חוסתו של קמן מחוסתו של חכירו הגדול הימני:

אל מלך שכיב וישבן על העצים ועל האבנים כששמש המלך אחד לכס לא דיוכס שניולתס פלטין שלי באבנים ובעצים שמחכה לי בכמה ימיהות אלא מחליפין אחס וקושרין עליו קטיגורא יקרבון לא עביד אלא אתון לגרמיכון קך לעמוד לכא דרשעים נידונין לניהגס קן מחרשתין על הקב"ה כרי שחינו מלפני לישועתו של הקב"ה וכך יהיה עלינו אומר להם הקב"ה בעולם שחייתם בו לא בעלי מהלוקת ולשון הרע וכל רעוץ החסם ולא בעלי מריבות וחמסים אחס חיותם ה"ד הן כלכס קודמי אש מאורי זיקות לפיכך אחס הולכים בלור אשכס וכזיקות בערתם ושחא תאמרו מידי חתה זאת לכס לאו אלא אחס עשייתם אחס לעמיתכס ולפיכך למעצמה תשכחון מידכס, חיותה זאת לכס (קס"ד פ"ג):

ל"א והבל לפי רוב המעשה. יכרו עליו חברים חבורות חבורות יש בעלי מקרא יש בעלי משנה יש בעלי גמרא יש בעלי אנדה יש בעלי מצות יש בעלי מעשים טובים כל חבורה וחבורה בלס וטעלת חלקה ושחא תאמר יש בנייכס מריבה ת"ל יחטבו בין כעניס אל תהי קורא אלא כבין כעניס אלו הפרגמטועין כשס הפרגמטועין הללו כשיש לכס חן טובה בשותפות הם מוכרים אותה בדמים וכשכס באים לחלוק דמיה אינס עושים מריבה אלא כל אחד ואחד כא וטטל חלקו לפי דמים שנתן כך לעמוד לכא חן בנייכס מריבה כל אחד ואחד חן הנדיקים יבא וטול שכרו לפי מעשו לכך נאמר יחטבו בין כעניס אלו הפרגמטועין דכתיב אשר סותרים שרים כעניס נכדי ארץ (ילקוט איוב פ"ח):

הכל נתון בערבון. בני אס ערבה לרעך. בישראל הכתוב מדבר בשעת מתן תורה שהיו ערבים זה לזה שנשעה שניקס הקב"ה ליתן את התורה לישראל אחד לכן חנו לי ערבים שתקיימו את התורה כו' אמרו לו מי הן שאינן חייבין לך אתר לכן התקנות כו' אמר להם הקב"ה ערבים אחס על חבותיכס שחס אינן מקיימין את התורה שחחס נתפסין עליכן אמרו לו הן כו' אמר לכן מפניכס אני נתון את התורה לכן שנאמר מטי עוללים ויונקים יסדת עון ואין עון אלא תורה שנאמר ה' עון לעמו יתן לכן כשיבטלו ישראל את התורה הן נתפסין עליכן שנאמר דמו עמי מבלי דעת ואומר ותשכה תורת אלכין אשכה כרך גם אני מה הוא גם אני מלמעט אני עליכס שהס מקסורים עצמס ואין מקיימין את התורה (מ' תהלים פ"ח):

ומצודה פרוסה וכו'. עוטתיו ולכדט את הרעע ובחכלי חטאתו יתחן. מה אדם זה פורס מצודה ולוכד דגים מן הים כך עונותיו פורשין מצודה לחוטא ללכדו (מ' משלי פ"ה):

דחנות

תמה למות אימרים לו התודה שכן כל המוטרין סתודין אדם יצא לשוק יהי דופה בעיניו כמי שנמכר לבריות חש בראשו יהי דופה בעיניו כמי שנתנהו בקולר עלה למשה ונפל יהי רופת בעיניו כמי שהעלוהו לגדום לידן שכל העולה לגדום לידן אם יש לו פרקליטין גדולים נצול ואם

לכסניו בנהר ולסוף את האים: לשוק. מעיין שס בעלי מריבה ובעלי דין: כמי שנמכר למרדיוס. להוליכו לפני השופט: תם בראשו. חששא כעלמח מיהוש קל: שמתוה בקולר. כו' יתיר ממי שנמכר למרדיוס ונחש משלה לגדום שאין דנין שס אלא לכרינה ועל סרתן חסר ונריך לסרקליטין גדולים: עלה למסה. שחלה סרכה שניך

(ל"א) והבל לפי רוב המעשה. (שנה קד) כי הולך האדם אל בית עלמו. א"ר יצחק מלמד שכל צדיק וצדיק עושים לו מדור לפי כבודו משל למלך ב"ז שנבנס הוא ועבדיו לעיר כשהם נכנסין כלם בשער אחד נכנסין בשהן לנין כל אחד ואחד נתנן לו סדור לפי כבודו: (נ"ג פה) אמר רבה אמר ר' יוחנן עתיד הקב"ה לעשות שבע תופות לכל צדיק וצדיק שנאמר יזכור ה' על כל סבן דר ציון ועל סקראה ענין יומם ועשן וטנה אש להבה לילה כי על כל כבוד חופה מאי כי על כל כבוד חופה מלמד שכל אחד ואחד עושה לו הקב"ה תופה לפי כבודו ועשן בחופה למה אמר רבי חנינא כל מי שעיניו צרות בתלמידיו חכמים בעולם הזה מחסלאות עיניו עשן לעולם הבא. ואש בתופה למה אמר רבי חנינא מלמד שכל אחד ואחד נטה סתופתו של חברו אוי לה לאחתה בושא אוי לה לאותה כלמה: בתנ"י מן הוא היה אוסר הכל נתון בערבון ומצודה פרוסה על כל החיים החנות פתוחה והחנוני סקיף והפנקס פתוח והיד כחבת וכל דרונה ללות יבא וילוח והנבאים מחזירים תדיר בכל יום ונפרעין מן האדם מרעתו ושלא מרעתו ויש להם על מה שיסמכו והדין דין אמת והבל סחוקן למעודה: גרסי' (סנהדרין כח) 'וכשלו איש באחיז איש בעין אחיו מלמד שכולם ערבים זה לזה' ודוקא שהיה בידם למחות ולא כיהו: (שנה ג) א"ר גריון ואיתומא רב יוסף בר שמעיה בזמן שהצדיקים ברוד צדיקים נתפסים על הדור אין צדיקים ברוד תינוקות של בית רבן נתפסים על הדור. א"ר יצחק בר ועדי ואמרי לה אמר ר' שמעון בן גורא מאי קרא "אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן וגו' ואמרינן גרמים הממושכנים על הרועים? ומצודה פרוסה על כל החיים. (סנהדרין כח) אמר ר"ל מ"ד ר"י גם לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים במצודה רעה מאי מצודה רעה אמר ר"ל חכה: (סוכה ג) א"ר יוחנן רגלוהי דבר איניש אינן ערביין ביה לאחרא דמתבעי. לתמן טובילין יתיה. הגזו הרי כושאי דהוו קיימי קמיה דשלמה אליהורף ואחיה בני שישא סופרים דשלמה יוסא חד חזיה למלאך המות דהוו עציב א"ל אמאי עציבת א"ל דקא מתבעי מינאי הני תרי כושאי דיתבי הכא מסרינהו לשעירים אמר להו אמטינהו לסחוזא דלח כי מסו אבבא שכיבו למחר חזיה למלאך המות דהוו קא ברח א"ל אמאי קא בריחת א"ל היכא דאיבעו מינאי החס שדרתינהו פתח ואמר רגלוהי דבר איניש אינן ערביין ביה לא-רא דמתבעי לתמן טובילין יתיה: (מדיס מח) א"ר אלכסנדר ר' א"ר חייא בר אבא ואמרי לה א"ר יהושע בן לוי כיון שהגיע קצו של אדם הכל מושלך בו שנאמר 'והיה כל מוצאי ידגניו רב אמר מהכא 'למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך אמרו ליה לרבה בר שילא שכיב תהורא גברא גובהא הנה רכיב גידרונא זוטרא מסא תיהורא איסתטט שדיה במיא וקא שכיב קרא אנפשיה למשפטיך עמדו היום וגו' שמואל חזיה לההוא עקרבא דיתבי על אקרוכתא ועברא נהרא סרקא גברא ומיה קרי עליה למשפטיך עמדו היום וגו': (שנה לב) ת"ר מי שחלה

מתנ"י הכל נתון בערבון. רגלוהי דבר תם אינן ערביין ביה. לאמר דמתבעי חמן טובילין יתיה: ומלמדה פרוסה. יסורין ושיפה: החמת פתוחה. ונני אדם נכנסים שס ולקחים כהקפה: והחטי מקיף. ומחמן לכל הנה ליסול. כך בני אדם חוסלים בכל יום והקב"ה פתחין להם עד בא עתה: והפנקס פתוח. לכחוב בה הפנקס כדי שלא יסכח: וכיד כותבת. שלא תאמר אף על פי שהפנקס פתוחה פעמים שהחטי סתוד וליט כותב הכל לקד אמר והיד כחבת: וכל הרוצה ללות וכו'. הייט וסרשות נמורה דלעיל שאין שום אדם מוכרח ללות שלא ברצונו: והגבאים. יסורים ופגעים רעים: לרעתו. פעמים עובר אס חוטו ולאמר יפה דמתי: ושלא לרעתו. פעמים ששכה וקורא סגר כנגד דיו של מקוס כרוך הוא: ויש להם על מה שיסמכו. על הפנקס. ועל החטי שהוא נאמן על סקסו כך היסורים הללו הן נפחמים על מעשו של אדם הגזרים לפני המקוס כרוך הוא אש"פ שחס נכחיס מן האדם: וסדין דין אחס. שאין הקב"ה כא נמחיל עס גריותו: והכל מחוקן למעודה. אחד נדיקס ואחד רשעים יש להם חלק לעולם הבא לאחר שגבו מהן את חובן: איש באחיז. איש כשניל אחיו: אס לא חדעי לך. לשמור מלתי נחי לך ונקס רהמים ככות עקבי האלן חנות כרשונים שהיו רגלי האלן וחוקן ורשי כזכותן את נדיותך חינוקות שלך שלא יחפשו על משכנות הרועים רועי הדור וסרנסו: מאי מצודה רעה חכה. חלואי-לי' בלע"ז שהוא רע וחלום וקמן ואוחו צ דגים גדולים פסאזוס ואיט דומה לנחשו כרשת על ידי מארב ותהבולום: לאחרא דמתבעי. למקוס שנגזר עליו למות משס הוא מתבקש ליסול שמחתו: חמן טובילין יתיה. לשכ רגליו פוליכות אחו: מרי כושלי. על שס שפי יסין קרי להו הכי: אליהורף ואחיה. פסוק הוא במלכים שהיו שופרים לפלמה: דקא מתבעי מינאי. אלו מתבקשין ממני למעלה שהגיע זמן למות ולא היה יכול ליסול שמחן כאלן שלא נגזר עליהם למות כי אס בשער לוח: מסרינהו. שלמה: לשפירים. לשדים: הכל עושין ט. להמיתו חשיל זכוב חשיל יתם: למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך. כיון שלמשפטיך עמדו ציפיכה של מעלה שהגיע קלס למות הכל עבדיך לקיים את דבר המשפט: שכיב ההוא גברא גובהא. אדם שהיה גבוה כלומר ארוך: ככיב גידרונא זוטרא. רוכב סרדה קסנה: סימורא. גשר: אסתטט. מלשון סמיח רוח של שגשג וכדלמריק כעלמח שססה הוא דמקמיה אחתה רוח שפוח לאוהה סרדה והשליכותו כנהר: אקרוכתא. לסרדע ועקרב איט יכול לשוט כנהר וכשלו סלסרדע עליו לסתניו כנהר ולסוף את האים: לשוק. מעיין שס בעלי מריבה ובעלי דין: כמי שנמכר למרדיוס ונחש משלה לגדום שאין דנין שס אלא לכרינה ועל סרתן חסר ונריך לסרקליטין גדולים: עלה למסה. שחלה סרכה שמתוה בקולר. כו' יתיר ממי שנמכר למרדיוס

תורה אור ז קסלס יב: ק ישיס ד: ר ווקלא כו: ש שס"ד: ח קקלה ע: א כרלשיה ד: ב חלויס קיס: [א] ע"י (כוסה ל"ז) סרכא דסרכא לזכא סתייכו: [ב] ע"ל כמשכס ר' כסיסקא ושחח ילויס נעון נדריס נמיס מחיס כו' וסס וירא ס' וינאן מפעס נעו ונמסיו דור שפוט מנאשן להקב"ס כועס על בניכס ועל כשחיס ומחיס כשס קנייסי:

החנות פתוחה. שני רשעים שגרת משל למה דבר דומה לשני בני אדם שהלכו בדרך אחד ואחד רשע מלאו פונדק אחד אחרו זה לזה נכנסו בפונדק זה ונאכלו ונכנסו שניהם ביחד הרשע ראה עם ברכות ברכה של דגים ופר ושור וכנה ואלו וכל למה אין אנו נותנין מעות ונקבל א"ל אותו לדיק לרשע וכי כיום פתח מחדש זה הפונדק בעדינו אילו כיום פתח רשעון היינו בודקין אותו סוף דבר נכנסו שניהם לפונדק ישנו זה לעצמו וזה לעצמו היה אותו רשע אומר לפונדקי הנה לי פסיוני אחד הנה לי קודיטון הנה לי מהכל ואח"כ אחר אותו הדיק לפונדקי הנה לי גלוסקא אחת והנה לי קערה אחת של עדשים וכיו וישיבין ומשחקין זה על זה הרשע אומר על הדיק ראו זה השוטה כל הכרכות הללו הם לפניו והוא אוכל עדשים הדיק ראה אותו איך הוא משחק עליו ואומר ראו כמה שוטה הוא זה אוכל ועכשו שוברין את שיניו אחר לו הדיק חן לי שתי כוכות יין לנרד נתן לו וכירך עליהם ועמד ונתן לפונדקי מעות אותו המעט שאכל והלך לו לשלוס אותו הרשע עמד לנאח אחר לו עשה חשבון אחר לו כמה אכלתי גלוסקא אחת אחר לו לא כי אם שתיים והוא אומר לא כן וכן מחוך כך נכנסו דברים ביניהם כתחיל הפונדקי שובר את שיניו לכך נאמר שיני רשעים שגרת הרשעים אומרים איכה ידע אל והדיקים אומרים כי אין מלה בלשוני הן ה' ידעת כולה (מדרש תהלים פרשה ד)

ואם לאו אינו נצול. ואלו הן פרקליטין של אדם ומע"ט כו' : (כמונס ל) אמר רב יוסף וכן תני ר' חייא מיום שדרב בית המקדש אע"פ שבטלו פנהדרין דין ארבע מיתות לא בפלו כו' (לפיל פ"ב מ"ו) : התנות פתוחה. (מנחות כס) כתיב כי ביה ה' צור עולמים מאי שנא דכתיב ביה ולא כתיב י"ה כדריש רב יהודה בר' אלעאי אלו שני עולמים שברא הקב"ה אחד בה"א ואחד ביו"ד ואינו יודע אם העוה"ז בה"א בשהוא אומר אלה תולדות השמים והארץ בהבראם אל הקרי בהבראם אלא בה"א בראם היו אומר העוה"ז בה"א והעוה"ז ביו"ד והעוה"ב העוה"ז בה"א מפני שרומה לאכסדרה שכל הרוצה לצאת יוצא מ"ט תליא כרעיה דה"א דאי הוד בתשובה מעילי ליה ולעילוהו בהך לא מסתייעא מלתא כרד"ש בן לקיש דאמר ר' שמעון בן לקיש מ"ד האם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן. בא ליטמא פותחין לו בא ליפחד מטייעין אותו מ"ט אית ליה תגא אמר הקב"ה אם החד בו אני קושר לו כתר מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד מפני שצדיקים שבו מועשין מפני מה כפוף ראשו מפני שצדיקים שבו כפופים ראשיהם מפני מעשיהן שאין דומין זה לזה : (נ"מ סו) דרש רבי יודא ואמרי לה תגא רב יוסף מ"ד תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער תשת חשך ויהי לילה זה העולם הזה שחמה ללילה בו תרמוש כל חיתו יער אלו רשעים שבו שדומין לחיות שביער חורח השמש יאספון ואל מעונותם ירבעון חורח השמש לצדיקים ויאספון רשעים לגיהנם ואל מעונותם ירבעון אין לך כל צדיק וצדיק שאין לו מדור לפי כבודו יצא אדם לפעול יצאו צדיקים לקבל שכרן ולעבודתו עדי ערב במי שהשלים עבודתו עדי ערב : (דהחנוני מקיף"א) (ננה קמח נ) א"ר תגא ואיתימא רב שמואל בר נחמני מ"ד יארך אפים ולא כתיב ארך אף ארך אפים לצדיקים ולרשעים : (סס) אמר ר' הנינא כל האומר הקב"ה וחרן הוא יותרו חיוו שנאמר יהצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט : (טפס ח) הניא היה ר' מאיר אומר מנין שכל פרומה ופרומה מצטרפין לחשבון גדול, תלמוד לומר יאחת לאחת למצוא חשבון : (מעמס ג) אל אמונה ואין עול אל אמונה בשם שנפרעין מן הרשעים לעולם הבא אפילו על עבירה קלה שעושין כך נפרעין מן הצדיקים בעולם הזה על עבירה קלה שעושין : (סנהדרין ז) ההוא דהוה קאמר ואויל אתרתי תלת גנבי לא מיקבל א"ל שמואל לרב יהודה קרא כתיב יכה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו : (טפס ט) א"ר הסננא אין הקב"ה נפרע מן האדם עד שתתמלא מאהו שנאמר יבטלאת ספקו יצר לו : (דהפנקס פתוח"א) והיר כותבת (ע"ל כ"כ נמ"ח) : (דהגבאי' סהודין תרד' בכל יום - ר"ה סו) ר' ימי אומר אדם נידון בכל יום שנאמר יתפקדנו לבקרים רבי נתן אומר אדם נידון בכל שעה שנאמר לרגעים תבתנו : (נפרעין מן האדם) (יחלמי מעמס פ"ב) רב אחא ר' הניחוס בי ר"ח בשם ר' יוחנן ארך אף אין כתיב כאן אלא ארך אפים מאריך רוחו עד שלא יגבה החחיל לגבות מאריך רוחו וגובה (לעיל) : (יחלמי ספס פ"ח) יאחת לאחת למצוא חשבון בנהוג שבעולם אדם נכשל בעבירה שחייבין עליו מיתה בידו שמים מת שורו אברה תרנגולתו נשברה צלחיתו נכשל באצבעו והחשבון מתמצה. ד"א אהת מתארה לאחת והחשבון מתמצה וכמה הוא מיצוי חשבון עד אהת : (פרכין סו) עד היכן תכלית יסורין. א"ר אלעזר כל שארגו לו בגד ללבוש ואיט מהקבל עליו מתקיף לה רבא זעירא ואיתימא רבי שמואל בר נחמני גדולה מזו אמרו אפילו נהכונונו למזוג לו בחמין ומזוג לו בחמין ואת אמרת כולי האי מר בריה דרב דימי אמר אפילו נהפך לו חלוקו רבא אמר ואיתימא רב חסדא ואיתימא רבי יצחק ואמרי לה במתניתא תנא אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש וכלו בידו שתיים הוסיף שלש ועלו בידו שתיים אבל שתיים ועלו שלש לא דלא אית שירחא למשידייא וב"כ למה דתגא דבי רבי ישמעאל כל שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין קבל עולמו במערבא אמרי פורענות מדרסנת לו : (נכוס ס) אמר רבא אמר רב סהורה אמר רב הונא כל שהקב"ה חפץ בו מדיכאו ביסורין שנאמר

החנות פתוחה. שני רשעים שגרת משל למה דבר דומה לשני בני אדם שהלכו בדרך אחד ואחד רשע מלאו פונדק אחד אחרו זה לזה נכנסו בפונדק זה ונאכלו ונכנסו שניהם ביחד הרשע ראה עם ברכות ברכה של דגים ופר ושור וכנה ואלו וכל למה אין אנו נותנין מעות ונקבל א"ל אותו לדיק לרשע וכי כיום פתח מחדש זה הפונדק בעדינו אילו כיום פתח רשעון היינו בודקין אותו סוף דבר נכנסו שניהם לפונדק ישנו זה לעצמו וזה לעצמו היה אותו רשע אומר לפונדקי הנה לי פסיוני אחד הנה לי קודיטון הנה לי מהכל ואח"כ אחר אותו הדיק לפונדקי הנה לי גלוסקא אחת והנה לי קערה אחת של עדשים וכיו וישיבין ומשחקין זה על זה הרשע אומר על הדיק ראו זה השוטה כל הכרכות הללו הם לפניו והוא אוכל עדשים הדיק ראה אותו איך הוא משחק עליו ואומר ראו כמה שוטה הוא זה אוכל ועכשו שוברין את שיניו אחר לו הדיק חן לי שתי כוכות יין לנרד נתן לו וכירך עליהם ועמד ונתן לפונדקי מעות אותו המעט שאכל והלך לו לשלוס אותו הרשע עמד לנאח אחר לו עשה חשבון אחר לו כמה אכלתי גלוסקא אחת אחר לו לא כי אם שתיים והוא אומר לא כן וכן מחוך כך נכנסו דברים ביניהם כתחיל הפונדקי שובר את שיניו לכך נאמר שיני רשעים שגרת הרשעים אומרים איכה ידע אל והדיקים אומרים כי אין מלה בלשוני הן ה' ידעת כולה (מדרש תהלים פרשה ד)

והחנוני מקיף. אשר אין נעשה פחנס מעשה כרעה מהרה וגו' על ידי שאדם חוטא ואין מדת הדיו פוגעת בו על כן מלא לב בני האדם כהם לעשות רעה וגו' מה חינון אמרין הא רומיח עללין הא רומיח נפקן לית להון מפוקים (קס"ר פ"ח) : ונפרעין מן האדם מדעתו. קומי רומי בלילה וגו' אין רומי זו אלה הודאח היסורין כד עושה אדם כל מה שכוף עושה ונאלו עליו יסורין יעמוד בחצי הלילה וישנה וינרד וירומם ויגדל ויקדש לשמו של מי שאחר וכהי העולם ברוך הוא שנאמר חנות לילה חקוס להודות לך וגו' לפיכך הייתי אומר חייב אדם שינרד וישנה ויפאר וירומם ויגדל ויקדש לשמו של הקב"ה על כל מה שנאה לו לאדם בין עונות בין רעות הא כיצד פגע בו ארי ולא אכלו ינרד וישנה לשמו של הקב"ה שמה לארי היה מזומן וחם עליו הקב"ה ולא אכלו פגע בו דוב ולא אכלו ינרד וישנה לשמו של הקב"ה שמה לדוב היה מזומן וחם עליו הקב"ה ולא אכלו פגע בו כלב ולא אכלו ינרד וישנה לשמו של הקב"ה שמה לכלב היה מזומן וחם עליו הקב"ה ולא אכלו פגע בו זאב ולא אכלו ינרד וישנה לשמו של הקב"ה שמה לזאב היה מזומן וחם עליו הקב"ה ולא אכלו פגע בו נחש או עקרב ולא עקטו ינרד וישנה לשמו של הקב"ה שמה לאלו היה מזומן וחם עליו הקב"ה ולא עקטו הככו קון במקום נטר ולא הככו במקום גידוס ועצמות ינרד וישנה

מדרסנת לו : (נפרעין מן האדם מדרשו) תורה אור ג ישיש כו : ד נחמיח כז : ה משלי ג : ו סהלים קד : ז שמוס לב : ח דברים לב : ט קבלת ז : י דברים לב : כ טפוס ס : ל אינ כ : מ סהלים ק : נ קבלת ז : [א] מ"י (קדוכין מ) סלין סקיון נחלול כהס טלין : טוסין כהטוי כחקף ע"ס כהיטוי : ב] מ"י (נדרים כ"כ) דמקין פוקסן ;

תורה אור ג ישיש כו : ד נחמיח כז : ה משלי ג : ו סהלים קד : ז שמוס לב : ח דברים לב : ט קבלת ז : י דברים לב : כ טפוס ס : ל אינ כ : מ סהלים ק : נ קבלת ז : [א] מ"י (קדוכין מ) סלין סקיון נחלול כהס טלין : טוסין כהטוי כחקף ע"ס כהיטוי : ב] מ"י (נדרים כ"כ) דמקין פוקסן ;

ויושבה לשמו של הקב"ה שלא הכהו במקום נד ועצם וכל המתפלל ונותן כוונתו על הקלות כאלו התפלל ונתן הודאה על החמורות שנאמר על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא וגו' (תנח"ך פ"ח):

אם יש בלדס ד"ק ויסודין בלו עליו לבו מתוישב עליו אבל אם אין בלדס ד"ק ויסודין בלו עליו לבו מתמרמר עליו אלא כיצד יעשה יודיק עליו את הדין הא כיצד אלא אם הוא העב ונמא וערוס ואין לו מוונות רק שהוא חי וקיים על פני האדמה בלחם צר ובמים לטן בעירוס ובחוסר כל יאמר כך וכך כפי צורכי תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל ועבדת את אויביך אשר ישלחנו ה' כך ברעב וצמא ובצרוס ובחוסר כל ונתן על-גבול על טורחך עד השמידו אותך על כן יתברך וישתבח המלך הגדול והקדוש שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים ברוך הוא וברוך שמו לעולם ולעולמי עדי עד שנתן לי חיים בעולם ולא השמיד אותי מעל פני האדמה וכן דוד היה אומר אלמלא דברי תורתך מרצן אותי נשעה שיסודין בלוי עלי כצר עקרתי את עצמי מן העולם שנאמר לולי תורתך שעשעי אז אצדתי בעניי (תנח"ך פ"ח):

משל למה"ל למלך שכעס על בני ותמסו בידו וכניסו לבית רבו וקובל לרבו על בני ועמד רבו והכהו מכות גדולות לפני אביו ואמר לו רבו בני אעפ"י שהכיתוך מכות גדולות חיון אלא קטנות לסניך לפי מעשיך והמכות האלה הם לטובותי כדי שתיטיב מעשיך ויטיב לך חניך אח"כ על מעשיך הטובים כך ישראל מתוכריס ביוסורים גדולים על מעשיהם הרעים ואין אלא יסורים קלים לפי מעשיהם ולא עוד אלא שהם מקבלין שכר על היסודין שלהם לכך נאמר ושלמתי לכם את השנים וגו' ולא יבואו עמי לעולם (שם פ"ב):

ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה גם את זה לעומת זה עשה האלהים על דברת שלא ימצא האדם אחריו מלומה. וכך אמר הקב"ה לאדם בני מיום שנתתך על פני האדמה עשה מעש' והכל עמך מן הגזל ומן הדבר מטער לכך נאמר ביום

טובה היה בטוב וביום רעה ראה מה שעשית לסיכך בלו עליך יסודין חיון יסודין בלוי על האדם אלא לטובתו להוציא מידו כל מה שחטא ועשה (שם פ"ג): ושה' לך עמי בא בחדריך וגו' לך הסתכל בחדרי לבב וראה שלא לפי עוונותי הכאתי עליך יסודין שנאמר חדרוך ואין חדרוך אלא כליות שנאמר נר ה' נשמת אדם וגו' ואם בלו עליך יסודים אל תפתח את פיך ותקרא חנר אחר מדת הדין אלא וסגור דלתך בעדך למה חני כמעט רגע חיון יסודין מתעכבין בעולם עוברין הן שנאמר עד יעצור זעם (אגדת בראשית פ"א):

כל המודה ביוסורין ושחז בהם נותנין לו חיים בעו"ל ובעולם שאין לו סוף שנאמר ודרך חיים תוכחת מוסר (תנ"ך דבי אליהו רכ"ג פ"ג): שמורה לצדיק עשות משפט. שמחה לצדיקו של עולם מה שמדת הדין עושה בכן שיבא מנקה אותן מעוונות חדע לך שכן הוא שהרי דוד פגע בו מדת הדין התחיל שמה ומזמר ואומר מזמור (מדרש תהלים פ"ג):

זהו שאמר הכתוב אויב מוסר אויב דעת. ארבעה הן שלקו אחד לקה ויהי מעט זה אויב שלקה ובעט וכן הוא אומר הודיעני על מה חריבני למה חני לוקה מה עשיתי לך אמור כמה לי עוונות ומחשבות יודע חני שהרשות בידך ואתה עושה לי כך הטוב לך כי תעשוק כי תמאס יגיע כבודך ארץ אל תכחי דמי זה שלקה ויהי מעט והשני לקה ויהי משחק זה אברהם שנאמר ויפול אברהם ויפול אברהם למלך שנשבע שמחה את בני ואמר לו בני נשנעתי שאני מכה אותך אמר לו הרשות בידך היה מכהו וסבור שיאמר לו הכן די ולא אמר כיון שלקה אמר האב די הלכתיו כך וירא ה' אל אברהם וגו' חני אל שדי די הכיתיו השלישי היה לוקה ומבקש מלוכה שלא ילקה זה חזקיהו וכן הוא אומר ויסב חזקיהו סניו אל הקיר רבי נתן אומר אף לוקה ובעט שכן הוא אומר כסום אגור כן אצפנף מגיד שהיו מטתיו קשות משל אויב באיוב כתיב בעוורי ובצשרי דבקה עצמי ובחוקיה הוא אומר שזיתי עד בקר כארי באיוב כתיב ואחמלטה בעור שני ובחוקיה כתיב דורי נסע וגילה מגיד שאף עור שניו נטל הרביעי אמר למה ברעעך חלויי הטובי בה זה דוד שנאמר לדוד שפטי ה' וכן שלמה אומר אויב מוסר אויב דעת וכן דוד אומר אשרי הגבר אשר תיסרנו יב (ת' תהלים פ"ג): ויבא משה ויספר לעם. אמר להם אם תקבלים אתם עליכם עונשים בשמחה כרי אתם מקבלים שכר ואם לאו הרי אתם מקבלים עליכם פורעניות וקבלו עונשים בשמחה (מכילתא יתרו פ"ב): אמר רב הונא הנה עוב מאלד זו מדת הטוב והנה עוב מאלד זו מדת יסודין וכי מדת יסודין עוב מאלד אתה מאה' אלא שעל ידיה הנריות בלוי לחיי העולם הבא וכן שלמה אומר ודרך חיים תוכחת מוסר אמרת לא וראה חזקה דרך מביאה את האדם לחיי העולם הבא הוא אומר זו מדת יסודין (בראשית רבה פ"ט): הודיעני אורח חיים טובע שמחות. אמר דוד לפני הקב"ה הודיעני באיזה פילון תפולש לחיי העו"ל רבי יודן אמר אמר הקב"ה לדוד אם חיים אתה צריך יסודין אתה צריך כדכתיב ודרך חיים תוכחת מוסר (ויק"ר פ"ל): רבי יוסי בר' יהודה אומר חבובים יסודים לפני המקום שכבודו [ג"א ששמו] של מקום חל על מי שיסודים בלוי עליו שנא' ה' אלהיך מיסודך (ספרי

לו חלק לעולם הבא: וז' חסן דכאו החלי. מי שהקב"ה חסן בו מהלך אומר ביוסורין: חסם. קרבן: נפשו. מדעשו: חסם. ען שפוטח פיו שלא יוכל לדבר: לך דומיה. הכל שוחקן לעדך: שדומה עליו וכו'. טוחן לו יסודין הנאלץ עליו ומקבלן באהבה: ולך ישולם נדר. אומה דומיה שהוא דומה ביוסורין דומה לו כשולם נדר: כי אהבת י. מפני שבעטת עלי חיי מודה לך שלטובתי חיי: יסב לו קוץ ברנבו לאחד מהם. ולא יוכל לנאח: לנדו. הוא לנדו יודע שהוא נס אבל בעל הנס אינו מבינו: דבר זה. שאשרי הגבר אשר וגו': פלמדנו. כלומר מחוסרך חט למדין אומר: נאמרה צדים ביוסורין. דכתיב אלה דברי הכרית אמר הקללות שנמשנה תורה. אף יסודין ממקוץ

שנאמר יוה' חסן דכאו החלי יכול אפילו לא קבלן מאהבה תלמוד לומר אם תשים אשם נפשו מה אשם לדעת אף יסודין לדעת ואם קבלם עליו מאהבה מה שכרו יראה זרע יאריך ימים ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו שנאמר וחפץ ה' בידו יצלה: (פירושו יס) א"ר ירמיה בן אלעזר בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מרת ב"ו אדם נתחייב הריגה למלכות פטילין לו חכה לתוך פיו כדי שלא יקלל את המלך ומדת הקב"ה אדם נתחייב הריגה למקום שותק שנאמר

עלך רומיה תהלה ולא עוד אלא שמשבח שנאמר תהלה ולא עוד אלא שדומה עליו כאילו הקריב קרבן שנאמר ולך ישולם נדר היינו דא"ר יהושע' בן לוי מאי דכתיב עוברי בעסק הבכא מעין ישיהוהו כו' (לקמן): (נרכות ס) חייב אדם לברך על הרעה בשם שמברך על הטובה שנאמר יואהבה את ה' אלהיך בכל לבבך כו' מאי חייב כו' אמר רבא לא נצרכה אלא לקבלינהו בשמחה כו' אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר וכן תנא משמיה דר' עקיבא לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעבדין מן שמיא לטב כי הא דר"ע כו" (לעיל פ"א מ"ז): (מה לא) רדש רב יוסף ס"ד יאודך ה' כי אנפת בי ושוב אפך ותנחמני כמה הכתוב מדבר בשני בני אדם שיצאו לסחורה ישב לו קוץ ברנבו לאחד מהם התחיל מחרף ומגדף לימים שמע שמבע ספינתו של חברו בים התחיל מודה ומשבח לכך נאמר ושוב נא אפך ותנחמני היינו דא"ר אלעזר מ"ד ר' לעושה נפלאות גדולות לברו וברוך שם כבודו לעולם אפילו בגל הנס אינו מכיר בניסו: (הענין ה) אריב"ל כל השמחה ביוסורין שבאים עליו מביא ישועה לעולם שנאמר פנעת את שש ועושה צדק בדרבך יכרוך הן אתה קצפת ותחטא בהם עולם ונושע' (שבת פח) תנו רבנן הנעלבים ואינם עולבים שומעים הרפהים ואינם משיבים עושים מאהבה ושמים ביוסורים עליהם הכתיב אומר וואוהביו כצאת השמש בגבורתו: (נרכות ס) פליגי בה ר' יעקב בר אידי ורבי חמא בר תינא חד אמר כל יסודין שיש בהם בסול תורה אינן יסודין של אהבה שנאמר אשרי הגבר אשר תיכרנו יה ומתורתך תלמדנו, ואידך אמר כל יסודין שיש בהם ביסול תפלה אינן יסודין של אהבה שנאמר ברוך אלהים אשר לא המיר תפלתו וחסדו סאתי. אמר ליה ר' אבא בריה דר' חייא בר אבא הכי אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן אלו ואלו יסודין של אהבה הן שנאמר יבי את אשר יאהב ה' יוכיח אלא מה תלמוד לומר ומתורתך תלמדנו אל תקרי תלמדנו אלא תלמדנו דבר זה מתורתך תלמדנו ק"ו משן ועין מה שן ועין שהוא אחד מאבריו של אדם יוצא בהם לחיות יסודין שממרקין כל גופו של אדם לא כל שכן והיינו דאמר רבי לוי נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביוסורין מה ברית האמורה במלח מלח סמכתא את הבשר אף ברית האמורה ביוסורין יסודין ממרקין עונותיו של אדם. הניא ר' שמעון בן יוחאי אומר שלש סהנות נתן הקב"ה לישראל וכלם לא נתנן אלא על ידי יסודין. ואלו הן, תורה, וארץ ישראל, והעולם הבא. תורה סנין דכתיב אשרי הגבר אשר תיסרנו יה וגו'. ארץ ישראל סנין דכתיב יירעת עם לבבך כי כאשר יסר איש את בנו ה' אלהיך מיסודך וכתיב בתריה כי ה' אלהיך סביאך

תורה אור מ ישיעו נג : ע סהלים סס : פ סס פד : צ דכיים יא : ק ישעיה יב : ר סהלים קלו : ש ישעיה כד : ח שוטיס ס : א סהלים נד :

א [מ' נמי] ולמל כודו להי כי טוב שנוסח חזנתו של ארס כסודו עשר כסודו כו' : ב] עיי' (תנ"ך כ"א) כנחום איש גמ זו חנו גרמתי לפתני שני שלח חנו כו' ויחזו : צ [כ"ט פ"ד] כנחום קטל עלים יסודין כו' אל' אתי ורעי בלוי ונס אמר רבי הסיבן יסודין קטל עלים כו' :

עקביא

פרק שלישי

אבות

רבינו לומר לנו איזה דבר : דימוס . חכמה ותחמים : ספקולא . גור דין למינס : בלא חסא . חסא על אדם גורם לו מיסה : בשנס ונגעיס . הייט יסורין וקאמר שאין בלא חסא מבוט פקודת עון : די . חכמה : פקיס . החמיט : לעין מר במילים . יפגש במעשו : איכא דמטי . חס יפ כנס שמעט עלי דבר

לדין בקריכה לא יעשה עולה צדק צדק ויתן משפטו לאורי לא כעדד ולא ידע עול נזקת ואומר חלילה לאל מרשע וגו' ואומר כי טעל אדם ישלם לו וגו' מעיד אני עלי שמים וארץ שלא נתקצנו בני אדם למיכה ואין כל צדיק יורד לידו צדק אלא מחוך חכמה ושחמה שאדם אוכל ושחמה משחח הוא עם אשתו ובניו ועם בני ביתו

שחח נריך לחזור כי יודיעני : שביטא . חלקו בזמורות כנסן מחוכיין מהס בשמה הזמיר וסנה כנס מחולקין ביין כך מחולקין בזמורות וצקיס . עריגים פסורנס עריגין : מי עניק לי מידי מיניה . וכי איטן השוד בעיניכס שהוא גונב לי סרנה יומר מהלקו : צהר גנבה גנב . כגונב מן הגנב חף הוא קועס פסס גניבה : חסא ישראל . מדלל חמר חסא טעס עדיין טס קדושמן עליהן : חילפי . אורסינא"ס : אלו ח"ח . עשימטו חכמים הרנס ללמדס עשמי משמס זה צו זה צו שאין הכל צקיאין בכלן : שונאליכס אלו בעלי משנה . שמואליס בעלי משנה בעלי הסלמוד לפי שבעלי הסלמוד לומדים על בעלי משנה שהן בעלי עולם כדאמרי' במסכת סוטה התנאים מצלי עולם שמואים הלכס מחוך משנסס : מדיכס אלו עמי הארץ . סלמודי חכמים שטאין ומחופנין להס כחיה : שמה חממר חנד סנרס . על חלו עהרי כסיב למטן עמי יכנר ס' דמשמע טכס חומדין חכל און כדנר ק : ס'ל ונראה בעמחחכס . ולא נאמר ואראה כך חמר סוכיח חני וחמיכס שונאליכס מדיכס כלנו מליה בעמחחכס : והס יבשו . חוסס טכס עובדי גילוליס שטיק ממנו ואיין מקראיס על סס ישראל הס יבשו וישראל יפמח : דודאי חלמיס . סירוח נחמח מלחום סלמיס : עומדיס . עוכיכס : סכנורוס . סלמיס חפוניס סמססאות להחכנל

אמרין ליה מילא דאורייתא אמר לן משגחי רבנן מימר מילא דאורייתא א"ל אשנח סריק א"ל מה אם רשות שלמטן שיש בה כוב ושקר וגיבות דעת ומשוא פנים ומקח שחור ודיום עורנו וסרר אינגו אמר בה הקרובים באיס ושואלים שלום ודיינין והעדים לומר שאין בלבנו עליכם כלום שודן אמת דנתם רשות של מעלן שאין בה לא כוב ולא שקר ולא גיבות דעת ולא משוא פנים ולא מקח-שחור הוא ודי וקיים לעולמי עולמים על אחת כמה וכמה שחייבים אנו לקבל עלינו מרת הדין : (ירושלמי נרסה ס"ט) חייב אדם לברך על הרעה בשם שהוא מברך על הטובה . רבי ברכיה בשם ר' לוי על שם ואתה ביום לעולם ה' לעולם ירך על העליונה בנהוג שבעולם מלך ב"ז יושב חן כשהוא נותן דימוס הכל מקלסים אותו כשהוא נותן ספקולא פ"נגן ארדיו למה ששטף בדינו אבל הקב"ה אינו כן אלא ואתה ביום לעולם ה' לעולם ירך על עליונה : (סנה נה) אמר רב אמי אין מיתה בלא חסא ואין יסורין בלא עון אין מיתה בלא חסא דכתיב "הנפש החושאת היא המות אין יסורין בלא עון דכתיב "ופקדתי בשבת פשעם ובנגעים עונם כו' : (נרכוס ו) רב הונא הוא ליה ה' דני דחטרא איתקוף עאל לגביה רב יהודה אחיה דרב סלא חסידא ורבנן אמרו ליה לעיין מר במיליה אמר להו ומי חשידנא בעיניכו אמרו ליה מי חשיד קוב"ה דעביד דינא בלא דינא אמר להו אי איכא דשמיע עלי סילתא ליכא אמרי ליה הכי שמיע לן דמר לא יהיב שבישא לאריסיה אמר להו מי קא שביק לי מידי מיתה הא קא גיב ליה כוליה אמרי ליה היינו דאמרי בתר גבנא גנב ומעמא מעים אמר להו קבילנא עלי דידיבנא ליה איכא דאמרי הודי חלא והוא חמרא ואיכא דאמרי אייקר חלא ואודבן ברמי חמרא : (עיינון יט) א"ר יהושע בן לוי מ"ד קעוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו וכו' עוברי אלו בני אדם שעוברים על רצונו של סקום עמק שמעטיקים להם גיהנם הבכא שבוכים ומורידין דמעות כמעין של שיתין גם ברכות יעשה מורה שסצדיקים עליהם את הדין ואומרים לפניו רבש"ע יאת דנת יפה זכית יפה חייבת יפה תקנת גיהנם לרשעים וגן עדן לצדיקים : ורכל סהוקן לסעודה . (כ"ט חלק) כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב שנאמר יועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר סמעי מעשה ידי להחפאר : (ססדדין מד) חמא ישראל א"ר אבא בר זבדי אע"פ שחמא ישראל הוא א"ר אבא היינו דאמרי אינשי אסא דקאי בניי חילפי אסא שמייה ואסא קרו ליה"ל : (כ"ט ג) דרש ר' יהודה בר' אילעאי מ"ד ש"שמעו דבר ה' התרדים אל דברו אלו חלמדי חכמים אמרו אחיכם אלו בעלי סקרא שונאליכס אלו בעלי משנה סנייכס אלו עמי הארץ שסא תאמר אבד סברס ובטל סוכיכס ת"ל ונראה בשמחחכס , שסא תאמר ישראל יבושו , ת"ל והם יבושו עובדי גילולים יבושו וישראל ישמחו : (עיינון כה) אבד רב חסדא דרש טרי בר ס' ד"הראני ה' ונתה שני רודאי תאנים מועדים לפני היכל ה' וגו' החד האחד תאנים טובות מאד כתאני הבכורות אלו הצדיקים גמורים והודו אחד תאנים רעות אלו רשעים גמורים ושסא תאמר אבד סברן ובטל סוכיכס , ת"ל "היודאים נתנו ריח אלו ואלו עתידים שיהנו ריח : (מגינה כז) א"ר שמעון בן לקיש פושעי ישראל אין אור של גיהנם שולפת בהן ק"ו מסובת הזהב ומה סובת הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב ככה שנים אין האור שולפת בו פושעי ישראל שם"אים מצות כרמון דכתיב יכפלת הרמון רקתך אל חקרי רקתך אלא ריקנין שבך על אחת כמה וכמה : (ססמיס קט) דרש רב עירא ויבנין אמר לה משמיה דרבי אמר לה משמיה דר' אסא ס"ד

ללמוד שלא חסד מישראל אפילו שוב פרוסה שלא צדק אלא הכל צדק אמת ט' עש"צ מכאן אמרו בחדש שאדם מודד בה מודדין לו כדולאי רנון כל בעולמיס צדקתן כסררי אל משפטין תקוס רבה (תנדל"ר ס"א)

שנים אוכלין צקערה אחת זה טועס לפי מעשו וזה טועס לפי מעשו שנים צונעים ציורה אחת לזה עולה נאה ולזה עולה כיעור (אדר"ג ס"א)

חזבל מתוקן לסעודה . ימים יוצרו ולא אחד ככס זה יום נוג לעתיד לבא . לפי שהעולם הזה דומה לפני הקב"ה לבעל כנית טסכר פועלים ומעיין ככס למי שעשה לאחיותו שנאמר עיני ה' כמה משוטטים בכל הארץ אחד שעשה לאחיותו ואחד שאינו שעשה לאחיותו הכל מתוקן עליו לסעודה (תנדל"ר ס"א)

אמר להס הקב"ה בני הסנו טעה אחת עד שיגיע שעת הסעודה וכל כך למה כדי לחרק עונותיך של ישראל שיכיו כולן טהורין ויבואו למי עולם כבא לפי שאין כל מה שנברא הקב"ה בעולם מסוף בעולם ועד כופו שכולן יכיו בני העו"כ"ג אלא ורעו של יעקב שנאמר כנני מציה אוחס חארץ צטן וקבצתיס מירכתי ארץ כס עור ופסח כרה ויולדת ימדיו קהל גדול יבוצו ככה כס עור ופסח חלו עמי הארץ שיש ככס דרך ארץ ושאר מלות ומרחיקן את עצמן מן הגול ומן העבירה ומדבר כשור . אמר רבי שמעון כל היוצא

ואינו עושה עבירה נחנין לו שבר כעושה מוטס (תנדל"ר ס"ד) : אבל חסידו עמי הארץ אעפ"י שלא קראו ולא שנו כואיל וחקרו ויבשו את בניכס ואין ככס עובדי ע"ג ואין ככס חמס וגול ואין ככס ג"ע וש"ד וכיו מהנהיך תלמידי חכמים מנכסיין הקב"ה מניח אותם ויושבין אלל הצדיקים ויכיו ככיס מן השמש שזרחה לצדיקים לימות בן דוד ולעולם כבא (תנדל"ו ס"ב) : בחסדך זכר לי אחיה . אמר רבי אלעזר משל למלך שעשה סעודה גדולה ואמר לאסטרופוס שלו זמן לי בני אדם חכמים תגרים ולא בעלי מלאכה אמר לו אדוני המלך סעודתך גדולה ותגרים לא יבטיק לך אלא עם בעלי מלאכה כך אמר דוד בחסדך זכר לי אחיה למח למתן סונך ה' שנאמר טובה ל' לכל . רבי חסדי בר חנינל אמר משל למלך שעשה סעודה וזמן את האורחים כנישו ארכע שעות חמש ושס ולא כלו לעתותי הערב התחילו האורחין מתמשחין ובאין אמר לכן טובה גדולה אני צריך להחזיק לכם אילולא שנחתם על הסעודה היותי משליך לכלבים שלא היה מי לאכול כך אמר הקב"ה לצדיקים טובה גדולה אני מחזיק לכם שנצילכם בראתי את עולמי שאולמלא אתם כל הטובה שכתקנתי לעתיד לבא למי הייתי עתה שנאמר מה רב סונך אשר צפנת ליראוך (מי חסלים סכ"ה) : עתיד הקב"ה לישב בבית המדרש שלו וצדיקי עולם יושבים לפניו וישאלים ויחזיקו במקראל במשנה בכלכות ונחגדות ואומרים על עמא עמא ועל טהור טהור על עמא במקומו ועל טהור במקומו ואח"כ מביאין את כרשעים ודיין אותן בפניך ויש נידונין שלשים ימים ויש נידונין שלשה חדשים ויש נידונין שסס חדשים כללו של דבר שט רבותינע במשנה משפט רשעים כניכנס שנים עשר חדש ואח"כ יפמחו הצדיקים לפני

תורה אור ס סכלים לא : ע"ס : פ יתקאל יס : צ סכליס סט : ק סס סד : ר יפמיס ס : ש סס ס : ה ימיס כד : א סס"ו : ב טס : [א] פי (ססדדין ל') וירח את ריח גנזיו אל סקרי גנזיו אלא כונדיו : ועי' (מריסוס ו') כל חסמס שאין כס מפשעי ישראל אינו פסטיס סכרי סלננה ריחס רח ומטל ס"סכס עין כימני כקטורס :

עקביא

פרק שלישי

אבות

לפני הקב"ה ויאמרו לפני רבש"ע כשהיינו בלוחו שלם אלו בני אדם היו משכימין ומעריבין לבית כנסת והיו קורין ק"ש ועושין שאר מצות ויאמרו לכן הקב"ה אם כך עשו רפאו אותן מיד כולכן כצדיקים ועומדים על עשרים של רשעים ומנקשין עליהן רחמים וכקב"ה מעמידם מעט רגליהם שנאמר ועסוקם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליהם (תנח"ך פ"ג):

חיה אל תקרי חיה אלא חטא מפני שחטא נחשב להם לרשעי ישראל כצדקה צעקה שהן רואין פני גיהנם ומקבלין עליהן בעצמן דינם של גיהנם וכיון שמעלין אותן וחוזרין בתשובה לפני הקב"ה מיד מתקבלין לפני שכינה כצדיקים וחסידיהם שלא חטאו מעולם ומקבלים שכר על כל חטא שהיה בידם כצדקה שנאמר וכשבו רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם חיה יהיה כהן יהיה לא נאמר אלא עליהם מלמד שעליהם הוא יהיה עם הצדיקים והחסידיים ותמימיים וישרים בעלי צדקה וגומלי חסדים ובעלי תורה ולבשי חמונה לעוה"ב ולא עוד אלא שמעלין אותם ומשיבין אותם ציטובה אלא השכינה מפני ששברו את לבם בתשובה לפני הקב"ה שנאמר קרוב ה' לגשברי לב (אבותיון דרע אות ה):

עתידי הקב"ה להיות יושב בג"ע ודורש וכל הצדיקים יושבים לפניו וכל פתילי של מעלה עומדים על רגליהם וזמתי ומזלות מימינו של הקב"ה ולבנה והכוכבים משחללו והקב"ה יושב ודורש תורה חדשה שעתיד ליתן על יד משיח וכיון שמתיים ההגדה עומד ורובל בן שלחתיאל על רגליו ואמר יתגדל ויתקדש כר וקולו כולך מסוף העולם עד סופו וכל בלי שולם כולם פונים אמן ואף רשעי ישראל שגשתיירו בגיהנם פונים ואומרים אמן מתוך גיהנם ומתרעש העולם עד שגשע קול צעקתם לפני הקב"ה והוא שאל מה קול הרעש הגדול אשר שמעתי ומשיבים מלאכי השרת ואומרים לפני רבש"ע אלו רשעי ישראל שגשתיירו בגיהנם ששנין אמן ומצדיקים עליהם את הדין מיד מתגלגלים רחמי של הקב"ה עליהם ביותר

גיהנם בידו ונותן להם למיכאל ולגבריאל כפני כל הצדיקים ואומר להם לט ופתחו שערי גיהנם והעלו אותם מיד כולכים עם המתפתחות ופתחים שמיים אלף שערי גיהנם וכל גיהנם וגייהנם ש' ארבו וש' רחבו ועוצו אלף סרסס ועומקו מאה פרסה וכל רשע ורשע שטפל לתוכו טוב אינו יכול לפלות מה עושין מיכאל וגבריאל באותה שעה תופסין ביד כל אחד ואחד מהם ומעלים אותם כאלם שהיה מקיים את חניו ומעלכו בחבל מתוך הכור שנאמר ועלמי תבור שאון מטיט כיון וגו' ועומדים עליהם באותה שעה ורוחצין וסכין אותם ומרפאים אותם ומלבישים אותם בגדים נאים ומניחים אותם לפני הקב"ה ולפני כל הצדיקים כשהם מטהנים ומכובדים שנאמר כהניך ילכזו צדק וחסידיך ירננו כהניך אלו צדיקי אומות העולם שהם כהנים להקב"ה בעוה"ב כגון אנטוניטס וחנניו וחסידיהם אלו רשעי ישראל שנקראו חסידיהם שנאמר אססו לי חסידי וכשנגכסין לפתח בן עזר נכנסין מיכאל וגבריאל תחלה ומלכין בהקב"ה משיב הקב"ה ואומר להם הניחו להם ויכנסו שיראו את כבודו וכיון שנגכסין טפלין על פניהם ומשתחוין לפניו ומכרכין ומכבדתו שמו של הקב"ה מיד הצדיקים גמורים וישרים שהם יושבין לפני הקב"ה נוחטין הודלות ורוממות להקב"ה שנאמר אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך ואומר וירוממוהו בקהל עם וגו' (תנח"ך וט"א פ"ב):

אם אין תורה בו' ועס דרך. א"ר ינאי ושם כתוב דשיים אורחיה סגני שוי דלמר רבי ישמעאל בר רבי נחמן עשרים וששה דורות קדמה דרך ארן את התורה הה"ד לשמור את דרך עין החיים דרך זו דרך ארן ואמר כך עין החיים זו תורה (ויק"ר פ"ט):

רבי אליעזר אומר יהיו לך שתי ידות אחת בתורה ואחת בדרך ארן שכל מי שאיט לא בתקרא ולא בדרך ארן אין זה מן היושב אר"ש בר נחמי כ"ז דורות קדמה דרך ארן לתורה הה"ד לשמור את דרך עין החיים דרך זו דרך ארן החיים זו התורה וכל מי שהוא זכיר בדרך ארן זוכה לרמות בנחמה שנאמר ושם דרך אררט בישיע אלהים (הובא בר"ה בשם אדר"ג):

אם אין חכמה אין יראה. אם למד אדם תורה יודע דעתו של מקום שנאמר או תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא (אדר"ג פ"ד):

יתן אלהים חכמה לשלמה ורוחב לב כחול אשר על שפת כהן כחול כזה מקיף את אוקיינוס ועשוי לו סייג היה עולה אוקיינוס ומציף את כל העולם ומחריבו אלא שהחול עומד לפניו כעיכוס וכחומה ואינו מניחו לפלות על העולם כך היחס חכמתו של שלמה מקפת אותו כעיכוס וכחומה וכחול שמקיף את כהן אלא כשעכ שהיה אדם מנקש לעשות דבר שלא כהוגן ואין חכמתו מקפת יצרו ועומדת בפניו כחומה הזו כל רע חזוי בתוכה אחר שלמה לה"ד לעיר שהיה עשויים פירצת ואין לה חומה עיר פרוצה ואין חכמתו מקפת לרוחו וכעיר אשר הוא פרוצה כל דבר רע יש לה בתוכה הליסטון נכנסין לתוכה חיה רעה נכנס לתוכה כך מי שאין חכמתו מקפת יצרו כמה דברים הוא עושק שלא כהוגן כמה מדינות הוא עושה עיר פרוצה איש אשר אין מעצור לרוחו אכל שלמה כשהיה מנקש לעשות שלא כהוגן מה היה עושה חכמתו עומדת בפניו יצרו כשם שהחול עומד בפני אוקיינוס (פסיקתא ס' טרס): אמר רבי ירמיה טא וראה כמה גדול כבוד התורה לא דיין לחכמים שהיא עורכת להם

להתנצל: מתנני' אם אין תורה וכו'. אין מעלה ומהו יפה פס הכריות: אם אין ד"א וכו'. סוף שמורתו משמחה ממנו: אם אין דעם וכו'. דעם הוא שמואל טעם לדבר: וכמה. שמבין דבר מזך דבר אכל אינו מראה לו טעם ואם אין דעם למה טעם לדבר אין בינה אחר שלא ידע טעמו של דבר כאלו לא ידעו ומ"מ הבינה היא קודמת לפיכך אם אין בינה אין דעם: אם אין קמה אין תורה. מי שאין לו מה יאכל היחך יעסוק בטורס: אם אין תורה אין קמה. מה יועיל לו הקמה שגדו כואיל ואין בו תורה מה לו שלא יהיו

פ"ד יוגדל הילך ויעש אברהם משחה גדול ביום הגמל את יצחק מאי ביום הגמל את יצחק עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים ביום שיגמול חסר עם זרעו של יצחק: (כ"ג עה) אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יו-גן עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים סבשו של ליתן שנאמר ייכרו עליו חברים ואן בירה אלא סעודה שנאמר

הויכרה להם בירה גדולה ויאכלו וישתו ואין חברים אלא ח"ח שנאמר והיושבת בנגים חברים מקשיבים לקולך והשאר חולקים אותו ועושים בו סחרה בשוקי ירושלים שנאמר יחצוהו בין כנענים ואין כנענים אלא הנגרים שנאמר יכנען בירו מאוני מרמה לעשוק אהב. ואיבעית אימא כהבא אשר כוחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ: מתנני' ין ובי אלעזר בן עזריה אומר אם אין תורה אין דרך ארץ אם אין דרך ארץ אין תורה אם אין חכמה אין יראה אם אין יראה אין חכמה אם אין בינה אין דעת אם אין דעת אין בינה אם אין קמה אין תורה אם אין תורה אין קמה. הוא היה אומר כל שחכמתו מרובה סמעשיו למה הוא דומה לאילן שענפיו מרובין ושרשיו מעטין ודרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו שנאמר והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבא טוב ושכן תרדים במדבר ארץ מלחה ולא תשב אבל כל שמעשיו מרובין מחכמתו למה הוא דומה לאילן שענפיו סוגטין ושרשיו מרובין שאפילו כל הדרוחות שבעולם באות ונושכות בו אין מוחין אותו כמקובו שנאמר יהיה כעץ שהול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא חום והיה עליהו רענן ובשנת בצורת לא ידאג ולא יביש מעשות פרי:

ג"ר"י (מגדל"ז פ"א) ללשמו את דרך זו דרך ארץ עין החיים מלמד שדרך ארץ קדמה לעין החיים. ואין עין החיים אלא תורה שנאמר עין החיים היא למחויקים בה: (קדושין מ) כל שישנו במקרא ובמשנה וברך ארץ" לא במהרה הוא חושא שנאמר יהחוש הששולש לא במהרה ינתק. וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן הישוב. א"ר יוחנן ופטול לעדות. ת"ר האוכל בשוק דרו זה דוכה לכלב. ויא פטול לעדות: (יומא ט) תניא ר'אבהב את ה' אליהך שיהא שם שמים מתאהב על ידך שיהא ארם קורא ושותה ומשמש ת"ח ורבורו בנחת עם הבריות ומקחו ומתנו בשוק נאה ונושא ונותן באמנות בו: (לעיל מ"י):

אם אין חכמה אין יראה. (ספרי טפסיס) למען ילמד ליראה את ה' אלהיו מלמד שהחלמוד מביא לידי יראה יראה מביא לידי שמירה שמירה מביא לידי מעשה: (ספרי פקני) דורשי רשומות אומרים רצונך שתכיר מי שאמר והיה העולם למד הגדה שמתוך כך אתה מכיר את הקב"ה ומדבק בדרך: (אדר"ג פ"ט) רבי יצחק בן פנחס אומר כל מי שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות לא טעם טעם של יראת חסא הוא היה אומר כל שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות זה גבור ואינו מוויץ כל שיש בידו הלכות ואינו בידו מדרש חלש חזין בידו יש בידו זה וזה גבור וחזין: אם

אם אין תורה בו' ועס דרך. א"ר ינאי ושם כתוב דשיים אורחיה סגני שוי דלמר רבי ישמעאל בר רבי נחמן עשרים וששה דורות קדמה דרך ארן את התורה הה"ד לשמור את דרך עין החיים דרך זו דרך ארן ואמר כך עין החיים זו תורה (ויק"ר פ"ט):

רבי אליעזר אומר יהיו לך שתי ידות אחת בתורה ואחת בדרך ארן שכל מי שאיט לא בתקרא ולא בדרך ארן אין זה מן היושב אר"ש בר נחמי כ"ז דורות קדמה דרך ארן לתורה הה"ד לשמור את דרך עין החיים דרך זו דרך ארן החיים זו התורה וכל מי שהוא זכיר בדרך ארן זוכה לרמות בנחמה שנאמר ושם דרך אררט בישיע אלהים (הובא בר"ה בשם אדר"ג):

אם אין חכמה אין יראה. אם למד אדם תורה יודע דעתו של מקום שנאמר או תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא (אדר"ג פ"ד):

יתן אלהים חכמה לשלמה ורוחב לב כחול אשר על שפת כהן כחול כזה מקיף את אוקיינוס ועשוי לו סייג היה עולה אוקיינוס ומציף את כל העולם ומחריבו אלא שהחול עומד לפניו כעיכוס וכחומה ואינו מניחו לפלות על העולם כך היחס חכמתו של שלמה מקפת אותו כעיכוס וכחומה וכחול שמקיף את כהן אלא כשעכ שהיה אדם מנקש לעשות דבר שלא כהוגן ואין חכמתו מקפת יצרו ועומדת בפניו כחומה הזו כל רע חזוי בתוכה אחר שלמה לה"ד לעיר שהיה עשויים פירצת ואין לה חומה עיר פרוצה ואין חכמתו מקפת לרוחו וכעיר אשר הוא פרוצה כל דבר רע יש לה בתוכה הליסטון נכנסין לתוכה חיה רעה נכנס לתוכה כך מי שאין חכמתו מקפת יצרו כמה דברים הוא עושק שלא כהוגן כמה מדינות הוא עושה עיר פרוצה איש אשר אין מעצור לרוחו אכל שלמה כשהיה מנקש לעשות שלא כהוגן מה היה עושה חכמתו עומדת בפניו יצרו כשם שהחול עומד בפני אוקיינוס (פסיקתא ס' טרס): אמר רבי ירמיה טא וראה כמה גדול כבוד התורה לא דיין לחכמים שהיא עורכת להם

תורה אור ג מראה כל: ד אורב: ח מ"ב: ו ט"ז: ז אלוז: ח כוכב יב: ט יצנים כב: י יצנים ח: כ טס: ל מלשית ג: ס סגלי: ג קסל: ד: ס דמיים יא: ע טס ח:

[א] ע"ל בש"ז מ"ב יפה מ"ח טס ד"א. וס"י (ברכות ל"ג) ר' דברים ליתין חיוק וד"א. וע"י כעוה"ט בר וי שגורס סברתים (כ"ג) דרש בר קפרא ליתו מרשט קסמט שכל גוטי פורה טלויין טס כוי אומר א ד"א טאמב: נכל דכסין דעכו: [ב] ט"ו (כוכב כ"א) איתו סביד פוקס כגון דענעס אסתא כסאל וסאל לא מסיקנא לס מבוט דקא סכמכ:נא בערוס: וע"י (פ"סס ג') אין אדם עובר עטרה אלא"כ נכנס בו רוח טעום:

עקביא

פרק שלישי

אבות

לו קמה והיה מח נרענ : שמי אוחיות . על סט קי פתמתי ל"א כל פמות על
 סט דלחריק נמלמל נבלום למס הוא נננל של קרל להו פומיות לשן מוסלל :
 וכדעת . מפני הדעת ימללו כל החדרים הון : בשביל לחמד . שמש למי פלן
 ט דעת ישימו מאז ונו' : דדל ביה סלה נים . מי שים ט דעת כמי שים
 ט ככל שאים נחמר כלום : דדל קי מה מסר .
 מי שקנה דעת אינו מסר כלום : דלל קנה .
 דעת מה קי מה יועיל כל מה שקנה :
 מהשנה

אם אין יראה אין חכמה . (מדע משלי פ"ד) * החכמות
 נשים בנתה ביתה פתוך שארם נדג ביראה שמים
 הקב"ה נתן לו חכמה שנאמר 'הולך בישרו ירא ה'
 ונלו ריכיו בוחו ומתוך שהוא זוכה ליראה זוכה
 לקודק ימים שנאמר 'יראת ה' מקור חיים לסוד מסוקשי פות בשעה שהוא מרחיק את עצמו
 מן העבירה שלא ינקש בהן ליום הרין שנאמר לסוד מסוקשי פות : אם אין דעת אין בינה .
 (ספס ס) א"ר יוחנן אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה שנאמר 'יהב חכמתא
 לחכימין ומנרעא לידעי בינה שמע רב תחליפא בר מערבא אול אמרה קמה ודבי אבהו א"ל
 אתון מהתם מתגיתו לה אנן מהבא מתנינן לה 'ובלב כל חכם לב נתתי חכמה : (ספרי
 זכרים) שאל אריזם את ר' יוסי אמר לו איזהו חכם אמר לו המקיים תלמודו אתה אומר המקיים
 תלמודו או אינו אלא נבון א"ל הרי כבר נאמר ונבונים מה בין נבונים לחכמים חכמים דומים
 לשולחני תגר בשמביאין לו רואה כשאין מביאים יושב ותוהה נבון דומה לשולחני עשיר כשאין
 מביאים לו לראות מביא משלו ורואה : (ברכות לג) אמר ר' אמי גדולה דעה שנאמרה בתחלת
 ברכות של רול . וא"ר אמי גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר 'כי אל דעת ה' :
 (יבולמי נרעס פ"ד אית דבעי משמעניה מן הדא "או תבין יראת ה' וכו') וכל מי שאין בו דעה
 אסור לרדם עליו שנאמר 'כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו . א"ר אלעזר גדול
 מקדש שניתן בין שתי אותיות שנאמר 'פעלת ה' סקדש ה' כוננו ירך . ואמר ר' אלעזר כל אדם
 שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש ביסוד דעה ניתנה בין שתי אותיות בית המקדש ניתן
 בין שתי אותיות : (סנהדרין נג) ואמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו דעה לסוף מתעשר שנאמר
 'ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים . וא"ר אלעזר כל אדם שאין בו דעת אסור לרדם עליו
 שנאמר 'כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו ויצרו לא יתנו . ואמר ר' אלעזר כל
 הנותן פתו למי שאין בו דעה יסורין באין עליו שנאמר 'לחמד ישימו פוזר תחתך אין תבונה
 בו ואין מזר אלא יסורין שנאמר 'וירא אפרים את חליו ויהודה את סוורו . ואמר ר' אלעזר כל
 אדם שאין בו דעה לסוף גולה שנאמר 'לכן גלה עמי מבלי דעת : (מדין מח) אמר אבוי נקפין
 אין עני אלא ברעה במערבא אמרי דדא ביה כלא ביה דלא דא ביה מה ביה דדא קני מה
 חמר דדא לא קני מה קני : (מגלה"ר פ"ז) כל ת"ח שאין בו דעה נבילה טובה היטנו :
 אם אין בינה אין דעת . (שופ"ט ספ"ט) * הבינוי ואלמדה מצותך אמר רד החבית של
 יין אין נותנין לתוכה יין עד שיפתחו אותה בזפת כך זפתנו ואח"כ שים בו יין הבינה היא
 הזפת והתלמוד הוא היין הבינוי תן בי בינה ואח"כ ואלמדה מצותך 'קנה חכמה קנה בינה
 ובכל קניך קנה בינה וכה"ל 'לדעת חכמה וסוד להבין אמרי בינה שי שיש לו חכמה ואין
 לו בינה דוכה למי שיש בידו פת ואין לו סה יאכל בה ומי שיש לו בינה ואין לו חכמה דוכה
 למי שיש בידו תבשיל ואין לו פת שיאכל בו ומי שיש לו חכמה ובינה דוכה למי שיש בידו
 פת ותבשיל והוא אוכל שניהם ושבע כך אמר רד הלחם היא חכמה והתבשיל היא הבינה ומי
 שאין בידו לא ו ולא ו אין בידו כלום פתו של עולם אדם עשה לו חלק בסאה פנה אינו
 כלום

להם שלחן אלא שהיא מוספת להם חכמה על חכמתם כדל כוא לכתיב
 חן לחכם ויחכם עוד ומתוך שהוא מקדש נפשו לשמוע ד"ת אף הוא מוספת
 לו יראה שנאמר תמלת חכמה יראת ה' זו היא התורה שקדמה לכל העולם
 כלו ודעת קדושים צינה אלו בעלי תלמוד שבשעה שכן יושבין ומבינין כל
 דבר ודבר שיש בו דומין למלאכי השרת שיש
 בהם צינה וקראים קדושים שנאמר ודינא
 יביב לקדושי עליונן (מ' משלי פרשט ט) :
 לדעת חכמה ומוסר . אם חכמה למה
 מוסר ואם מוסר למה חכמה אלא
 אם יש באלים חכמה כרי הוא למד מוסר
 ואם אין בו חכמה אינו יכול ללמוד מוסר
 ד"א אם יש באלים חכמה כרי ד"ת מסורין
 נידו ואם אין בו חכמה אין ד"ת מסורין נידו
 (מ' משלי פ"א) :
 חכמות נשים בנתה ביתה . כל מי שקנה
 לו חכמה בעו"פ יהא מונטח שהיא
 בנתה לו בית לעו"פ ואלות נידוי קהרסט
 כל מי שלא קנה לו חכמה יהא מונטח שקנה
 לו גיכס לפתיד לבא (נמד"ר פכשת י"ד) :
 ה' נחמה יסד ארץ כון שמים נתנונה
 דעתו תכמות נקטו . חכמה היא
 יראת ה' כח דתומל כן יראת ה' היא
 חכמה וסוד מרע צינה . דעת זה החכיר
 את צורלו כמה דתימא ואין דעת אלהים
 בלחץ ונו' כשכל יודע אלוהי (מ"ד פ"ז) :
 ויראו האנשים יראת גדולה . תלמד
 שקורא גדולה מן החכמה ומן
 הכינה כל מי שיש לו חכמה וגינה ואין בו
 יראה אינו כלום כי כן אמר שלמה החלך
 עליו כשלוס סוף דבר ככל נשמת את
 האלהים ירא ואת מנתיו שמור כי זה כל
 האדם (מ' תחומא פ"א) :
 אם אין יראה אין חכמה . שלשה דברים
 שקולים זה כזה חכמה יראה עטס
 (מס' דרך ארץ פ"ב) :
 דבר תורה חכמה הדר חכמה עטס הדר
 עטס יראה הדר יראה מטה הדר
 מטה נמיעות (סס) :
 חכמה ואין יראה כווייה אין חכמה ואין
 יראה רשע נמר חכמה ויראה צדיק
 גמור (סס) :

בן עזאי אומר כל שדעתו טחה מפני חכמתו סימן יסכ הוא לו ושאלן דעתו טחה מפני חכמתו סימן רע הוא לו (אדר"ג פכ"ה) :
 ויאמר לאדם כן יראת ה' ונו' . א"ר חייא בר אבא מסו כן יראת ה' ונו' אחר האלהים אם היו לך מעשים טובים אני גתן לך שכר וזה
 שכר תורה שנאמר ויאמר לאדם כן יראת ה' הוא חכמה וסוד מרע צינה ולא סרת מן כרע אני מעמיד מתך בני אדם שמנינים בתורה
 מחיבן אתה למד מיוכד ומרעם בעת שיראו מהאלהים כדכתיב ותיראן כחילדות את האלהים . א"ר ברכיה בשם ר' חייא בר אבא שבר כיראה
 תורה שמוכדו כעמיה קב"ה את משה וחסה שחכמו הסוד על שמו שנאמר זכרו תורת משה ענדי וכתיב תורה לזה לט משה מרים ע"י שסרה מן
 כרע ותן כחטא העמיד ממנה הקב"ה נללל חכה לחכמה ולכונה כה"ל ראה קראתי נשם נללל וכתיב ואמלא אוחו רוח אלהים נחכמה
 נחטוכו ודעת (שמוח רב פ"ח) : אדם אומר למדתי חכמה ולא למדתי תורה מה אעשה אני שם אחר הקב"ה לישראל חייכס כל החכמה וכל
 התורה דבר אחד קל הוא כל מי שמתיירס אוחי ועושה ד"ת כל החכמה וכל התורה נלבו מן שנאמר ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיכס
 יראת ה' עבודה שומדת לעד יראת ה' היא החכמה ונו' (דנ"ר ס' נרכב) : יראת ה' ראשית דעת . א"ר יורא תכלן אתה למד שלם הפכים שלמה
 על דעתו של דוד אביו עדוד אחר ראשית חכמה יראת ה' ושלמה אחר יראת ה' ראשית דעת שחכמה דעת שקולין כאלו (מ' משלי פרשט ט) :
 אם אין דעת אין צינה . כי ה' יתן חכמה חסיו דעת ותכונה גדולה כחכמה ונדולה ממנה הדעת ותכונה כוי טי ה' יתן חכמה אבל למי שהוא חוסר
 חסיו דעת ותכונה רבי יצחק ורבי לוי חד מניהן אחר למה דכבר דומה לחלך שהיה לו כן נא נט מנית הסמר מלא תמחוי לפני אביו נטל
 אביו תתיכס אהס ותתיכס לו מה עשה נט אחר לו אינו מתקש אלא חוס שנתוך סך מה עשה נטנו לו ולמה על שהיה מחבט נתן לו מתוך פיו הוי
 כוי ה' יתן חכמה וכל מי שהוא מחבט יתור חסיו דעת ותכונה ותיא אומר תשל לחלך שהיה לו כן נא מנית הסמר ונתן לו מנה א"ל נט
 אינו מתקש אלא מן הסופטלק שנתוך סך נטל ונתן לו מתוך פיו הוי כוי ה' יתן חכמה אלא חסיו דעת ותכונה (שמו"ר פרשט מ"א) :
 זה התורה שנתן הקב"ה לישראל שנאמר ויתן אל משה ככלותו (ילקוט משלי פרשט ט) : שאלה מטרונה את ר' יוסי כן חלפתס כרי הוא כל שבו
 של מקום נתן את החכמה לחכמים דכתיב יבב חכמתא לחכימין לא צריך קדל לחימר אלא יבב חכמתא לספסן אחר לה יש לך קוומין
 א"ל כן א"ל אם נא אדם לשאל קוומין שלך את משאלת לו א"ל אם יהיב אדם חכס אי משאלת לו קוומין א"ל קוומין שלך אי את משאלת
 אלא לאדם איקוטס חכס והקב"ה יתן החכמה לספסנים (ילקוט סו"ב) : רבי תמוס פחה יש זכר ורצ פניפס וכלי יקר שפתי דעת נטכג שבטולס
 אדם יש לו זכר וכסף אצנים עובות ומרגלויות וכל כלי חמדו וסוכה שבטולס ודעת אין ט מה קנייה יש לו מחלל אחר דעת קנייה מה חסרת דעה
 חסרת מה קנייה (ויק"ד פ"א) : אם אין צינה אין דעת . אלמלא צינה אין כעולס מתקיים אפילו עשה אמת שנאמר כבו לכס אנשים חכמים ונבונים
 בלוחה עשה אחר להס הקב"ה לישראל בני הכו לכס דעתי . אלמלא צינה לא היה מוסר מיד כלך משה ויהי מחזיר ככל משכנתויכס של ישראל
 לבקש מהס בעלי צינה ולא מלא שנאמר ואקח את ראשי שבטויכס אנשים חכמים וידועים ולא מלא נבונים מכאן אתה למד שגדולה צינה לשני
 קב"ה יתן מן התורה שאלילו אדם קורא תורה וכתובים ושונה משנה ומדרישים כלכות ואגדות שמועות ומוספות ומשמדות ואגדות וכל
 סדר

תורה אור א משלי יט : ז שס טד : ק סס : ר ושלל כ : ש שמוס לא : ה ט"א כ : א משל כ : ב ישיש כ : ג שמוס כ : ד משל כ : ה ישיש כ : ו פוגזס א : ז סוס ס : ח ישיש ס : ט פליס קיע : י משל ד : כ סס א : ו פוגזס א

עקביא

פרק שלישי

אבות

סדרי בראשית ואין זו בונה אף תורתו שזה כלום שנאמר וזינת נכוניו כפתור (לוחיות דר"ע אות ז):

אם אף קמה אף תורה. לשומרי בריתו ולזוכרי פקודיו. א"ר תנחומא משל לאלמנה אחת שביה לה בן כל זמן שלא נשא אשה היה נזקק לה

כיון שנשא אשה אמה ליה חימיה ידענא אנא לית את מודקק לי כמה דהוית לקדמתי אלא הווי דכור לי כך כל השנים שהיו ישראל במדבר היה המן יורד להם והצאח עולה להם לשומרי בריתו והיו זוקקים להם והיו יכולין לכוות שומרון את התורה ויגועים בה אבל עכשיו שאלם מודקק למרנמון ולזוכרי פקודיו (מ' תהלים ס"ג):

בי מולת אהבה אני. אמר ר' לוי לשער ביתה פרוטה מצויה ויהי אדם מתפאר לשמוע דבר משנה והלכה ותלמוד ועכשיו שאין הפרוטה מטיה וכיוצא שכן חולים מן פגמי הומן אף מנקהשן לשמוע אלא דברי ברכות ונחמון (ש"ס פ"ג):

כל שחממון מרובה ממעטיו. ויראת ה' היא אוננו. משל למלך כשר וחס שהיו לו בניס ועבדים הרבה ומנקה להוכיחון כל אחד ואחד בפני עצמו ויראה שאין מקבלין עליהן החוכמות שלו מה עשה המלך כותב כל דבריו על הנייר ותלכה כחצר החינוכה כראשונה אגרת פתוחה לכל אדם והכרוז יוצא מלפני המלך ומכרוז ואומר כל מי שיבא

השוק למה הוא דומה כאילו חפור וקבור האוכל משלו דומה לתינוק המתגדל על שדי אמו הוא היה אומר בזמן שאדם אוכל משלו דעתו מיושבת עליו ואילו אוכל אדם משל אביו ומשל אמו ומשל בניו אין דעתו מיושבת עליו ואין צריך לוטר משל אחרים: (ירושלמי פסחים פ"ח) ר' יוחנן איקפח בעלי קנייה מליק לבית וועדא והוה רשב"ל שאיל ליה ולא מניב א"ל מהו הכין א"ל כל הרברים תלון בלב והלב תלוי בכיס א"ל ומה את כן א"ל איקפחת בעלי קנייה: (נ"מ קז) ת"ר י"ג דברים נאמרו בפת שחרית מצלת מן החמה ומן הצנה ומן הזיוקן ומן המזיקן ומחכימת פתי חוכה ברין ללמוד תורה וללמוד דבריו נשמעים והלמודו מתקיים בידו ואין בשרו מעלה הבל וזקק לאשתו ואינו סתאה לאשה אחרת והורגת כנה שבבני פעים.

וי"א אף מוציא את הקנאה ומכניס את האהבה: אם אין הורה אין קמח"ן. (פסחים ז) אמר רב קמינא אין הגשמים נעצין אלא בשביל במול תורה"ן שנאמר בעצלותים ימך המגרה בשביל עצלות שהיה בישראל שלא עסקו בתורה נעשה שונאו של הקב"ה כך ואין סך אלא עני שנאמר וואם סך הוא מערכך ואין סקרה אלא הקב"ה שנאמר המסקרה במים עליותו רב יחקה אבר מהבא ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים ורוח עברה ותטהרם ואין אור אלא תורה שנאמר ימי נר מצוה והורה אור: (פסחי האינו) האינו השמים. היה רבי יהודה אומר משל למלך שהיו לו אפוסרופסים במדינה והשלים להם את שלו ומסר להם את בנו ואמר להם כל זמן שבני עושה לי רצוני דוד מערנים אוהו וכפנקים אוהו וכאכילים אוהו ומשקים אוהו וכשאין בני עושה רצוני אל ימעום משלי כלום כך בזמן שישראל עושים רצוני של מקום מה נאמר בהם יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעהו, וכשאין ישראל עושים רצוני של מקום מה נאמר בהם ותרעה אף ה' בכס ועצר את השמים ולא יהיה מטר והארבה לא תתן את יכולה: כל שחממתו מרובה ממעשיו"ן: (אור"י פ"ד) אלישע בן אבויה אומר אדם שיש בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה למה הוא דומה לאדם שבונה אבנים מלממה ואח"כ לבנים אפילו באים מים הרבה ועומדן בצידן אין כחין אותן מסקומן ואדם שאין בו מעשים טובים ולמד תורה למה הוא דומה לאדם שבונה לבנים החלה ואח"כ

אבנים אפילו באים מים קיסעא מיד הופבין אוהו. הוא היה אומר אדם שיש בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה ולימד תורה הרבה שטות על גבי אבנים אפילו יורדן עליו גשמים מרובים אין מזיק אותו מסקומו. אדם שאין בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה דומה לכותב שיש לו פיספס שכיון שבניה אוהו מידו אע"פ שנהפך על צידו אין נשפך כל מה שיש בו. ואדם שאין בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה דומה לכותב שאין לו פיספס שכיון שבניה אוהו מידו נהפך על צידו ונשפך כל מה שיש בו. הוא היה אומר אדם שיש בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה דומה לכותב שאין לו כלים נאים ואדם שאין בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה דומה לכותב שאין לו רסן לבלום כיון שאדם רוצה לרובנו וזרקו בבת אחת:

מתני' יח רבי אליעזר (בן) חכבא אומר קינין ופתחי גדה הן הן גופי הלכות תקופות וגיטתריאות ופרפראות לחכמה: גר"ם' (פ"ג) (ע"פ) אמר רבי שמעון בן פוי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא כל היהודי לחשב בתקופות ופולות ואינו חושב עליו הכתוב אומר ואת פועל ה' לא יביטו ומעשי ידיו לא ראו. א"ר שמואל בר נחמני מנין שמצוה על אדם לחשב תקופות ופולות שנאמר

מחשבה. דלגמ הלכ מל מצומסו על אדם: מועלם. מהי לשכח ממנו תלמודו: מער מחשבות ערומים. עסק להם מצומס ומנבל מחשבות מלגס. שלא היו מניחים חוקן לעשות מוסיב. לשון אחר מחשבה שאדם מחשב כך וכך לעשה כך וכך מפלה בדי מועלם להפנים הדבר ועוקר שאין מחשבתו מתקיים אפילו לדברי תורה כגון כהנא עד יום פלוגי אסיים

כלום כך אמר הבינוני ואלמדה מצותיך: אם אין קמח אין תורה"ן. (פסח"ן ט) אומר עולא בחשבה כועלת אפילו לדברי תורה שנאמר למפר מחשבות ערומים ולא תעשנה ידיהם תושיה אמר רבה אם עמוקים לשמה אינה כועלת שנאמר רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום עצה שיש בה דבר ה' היא תקום לעולם: (מכילתא בשלה) למען אנמט הילך בתורתו אם לא מכאן היה רשב"י אומר לא ניתנה תורה לדורש אלא לאוכלי סן הא כיצד היה יושב ודורש ולא היה יודע מהיכן אוכל ושוהה ומדיכן היה לובש ומבשה לא ניתנה תורה לידרש אלא לאוכלי הסן ושניים להם אוכלי תרומה: (מנחות קג) אמר רב ביבי אמר ריב"ל מעשה בפרדיה אחת של בית רבי שמתה ושערו חכמים את דמה ברביעות מתיב ר' יצחק בר ביסנא העיר ר' יהושע ור' יהושע בן בתירא על דם נבילות שהוא פהור אשתיק א"ל רבי וריקא פ"ט לא קא מהדר מר א"ל היכי אהדר ליה דאמר רבי תנן יהוה חייך תלואים לך מנגד זה הלוקח תבואה משנה לשנה ופחדה לילה חוסם זה הלוקח תבואה מע"ש לע"ש ואל האמין בחיך זה הסוכך על הפלטר והוא נברא על פלטר ססין: (חכום דר"ג ר"ס לה) רבי אחאי בן יאשיה אומר הלוקח תבואה מן השוק למה הוא דומה לתינוק שמתה אמו ופתחורין אותו על פרחי מיניקות אחרות ואינו שבע הלוקח פת מן השוק למה הוא דומה כאילו חפור וקבור האוכל משלו דומה לתינוק המתגדל על שדי אמו הוא היה אומר בזמן שאדם אוכל משלו דעתו מיושבת עליו ואילו אוכל אדם משל אביו ומשל אמו ומשל בניו אין דעתו מיושבת עליו ואין צריך לוטר משל אחרים: (ירושלמי פסחים פ"ח) ר' יוחנן איקפח בעלי קנייה מליק לבית וועדא והוה רשב"ל שאיל ליה ולא מניב א"ל מהו הכין א"ל כל הרברים תלון בלב והלב תלוי בכיס א"ל ומה את כן א"ל איקפחת בעלי קנייה: (נ"מ קז) ת"ר י"ג דברים נאמרו בפת שחרית מצלת מן החמה ומן הצנה ומן הזיוקן ומן המזיקן ומחכימת פתי חוכה ברין ללמוד תורה וללמוד דבריו נשמעים והלמודו מתקיים בידו ואין בשרו מעלה הבל וזקק לאשתו ואינו סתאה לאשה אחרת והורגת כנה שבבני פעים.

וי"א אף מוציא את הקנאה ומכניס את האהבה: אם אין הורה אין קמח"ן. (פסחים ז) אמר רב קמינא אין הגשמים נעצין אלא בשביל במול תורה"ן שנאמר בעצלותים ימך המגרה בשביל עצלות שהיה בישראל שלא עסקו בתורה נעשה שונאו של הקב"ה כך ואין סך אלא עני שנאמר וואם סך הוא מערכך ואין סקרה אלא הקב"ה שנאמר המסקרה במים עליותו רב יחקה אבר מהבא ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים ורוח עברה ותטהרם ואין אור אלא תורה שנאמר ימי נר מצוה והורה אור: (פסחי האינו) האינו השמים. היה רבי יהודה אומר משל למלך שהיו לו אפוסרופסים במדינה והשלים להם את שלו ומסר להם את בנו ואמר להם כל זמן שבני עושה לי רצוני דוד מערנים אוהו וכפנקים אוהו וכאכילים אוהו ומשקים אוהו וכשאין בני עושה רצוני אל ימעום משלי כלום כך בזמן שישראל עושים רצוני של מקום מה נאמר בהם יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעהו, וכשאין ישראל עושים רצוני של מקום מה נאמר בהם ותרעה אף ה' בכס ועצר את השמים ולא יהיה מטר והארבה לא תתן את יכולה: כל שחממתו מרובה ממעשיו"ן: (אור"י פ"ד) אלישע בן אבויה אומר אדם שיש בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה למה הוא דומה לאדם שבונה אבנים מלממה ואח"כ לבנים אפילו באים מים הרבה ועומדן בצידן אין כחין אותן מסקומן ואדם שאין בו מעשים טובים ולמד תורה למה הוא דומה לאדם שבונה לבנים החלה ואח"כ

אבנים אפילו באים מים קיסעא מיד הופבין אוהו. הוא היה אומר אדם שיש בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה ולימד תורה הרבה שטות על גבי אבנים אפילו יורדן עליו גשמים מרובים אין מזיק אותו מסקומו. אדם שאין בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה דומה לכותב שיש לו פיספס שכיון שבניה אוהו מידו אע"פ שנהפך על צידו אין נשפך כל מה שיש בו. ואדם שאין בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה דומה לכותב שאין לו פיספס שכיון שבניה אוהו מידו נהפך על צידו ונשפך כל מה שיש בו. הוא היה אומר אדם שיש בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה דומה לכותב שאין לו כלים נאים ואדם שאין בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה דומה לכותב שאין לו רסן לבלום כיון שאדם רוצה לרובנו וזרקו בבת אחת:

מתני' יח רבי אליעזר (בן) חכבא אומר קינין ופתחי גדה הן הן גופי הלכות תקופות וגיטתריאות ופרפראות לחכמה: גר"ם' (פ"ג) (ע"פ) אמר רבי שמעון בן פוי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא כל היהודי לחשב בתקופות ופולות ואינו חושב עליו הכתוב אומר ואת פועל ה' לא יביטו ומעשי ידיו לא ראו. א"ר שמואל בר נחמני מנין שמצוה על אדם לחשב תקופות ופולות שנאמר

תורה אור ל לוי כ: מ מלי י: ג שמוס טו: ס דנרים כס: ע קלמ י: פ וקרה כו: צ תכליס קד: ק לחוב לו: ד מפלי ו: ש וכרס לג: ח טס כמ: א טס יא: ב ישעיס ס:

[א] על כס"ד נסיקה יס תלמוד תורה עם דרך ארץ. ופי' (פירושו מ"א) שלשה דברים מצטרפין לה כחלם על דעתו ועל דעת קונו דקדוקי פסוק כו'. ופי' (קדושין כ"ט) ריחים נאלצו יעסוק בהרים: [ב] על מ"ס נסיקה כל כסודקממונו כול סודק: [ג] ופי' הפנים סס גדול יום פגמתיס כיום שנספס בו תורה: [ד] שנאמר וסיס עין שמו. ש' כסוד"ר פ"ם כהנלמו הד"ס יסס וס כסודק: